Case E,
Shelf 6

LEEDS.

36147/B/1

A.XXI. Mea

From the Author.

MONITA
ET
PRAECEPTA
MEDICA.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

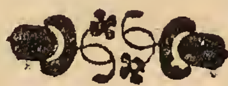
https://archive.org/details/b30516493_0001

35108

MONITA
ET
PRAECEPTA
MEDICA.

AUCTORE
RICHARDO MEAD,
Colleg. Medicor. Londin. et Edinburg. Socio,
Reg. Societat. Sodali, et Medico Regio.

Ἀσκεῖν περὶ τὰ νȣσήματα δύο· ὠφελέειν, ἢ μὴ βλάπτειν. Hippocr. Epidem. 1.

LONDINI,
Proſtant apud JOANNEM BRINDLEY,
in vico dicto *New Bond Street.*
MDCCLI.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL

PRAEFATIO.

REM neque inutilem, neque ab officio et vitae meae inſtituto alienam, me facturum exiſtimavi; ſi praecipua adverſus pleroſque morbos auxilia, quae aut longa experientia didici, aut legitima ratiocinatione excogitavi, in publicum ederem. Artis autem praecepta et viam medendi potius, quam morborum definitiones aut deſcriptiones tradere; et medicamenta uſu

comprobata, non conjecturas ingenio fictas, proponere statuo. Et quoniam consilium non est de universa medicina commentarios scribere, usitatum in libris medicorum ordinem non servabo; horis enim subsecivis ex *Adversariis* meis ea, quae usui fore opinabar, transcripsi; in mentem simul, quantum potui, revocans quaecunque in singulis morbis profuisse, aut nocuisse memineram. *Sic enim orta est medicina, subinde aliorum salute, aliorum interitu, perniciosa discernens a salutaribus*[1]. Quapropter neque de

[1] *Celsus in Praefat.*

ipsa

ipſa ſcientiae medicae conſtitutione, ut ita dicam, verba facturus ſum; nec quantum illa vel *rationalis*, vel *empirica* ſit, diſceptaturus. Operae potius erit, quae in utramque partem diſputant medici, qui aut artem rationalem, aut uſum tantum ſibi vindicant, apud Celſum legere, qui ſententiam ſuam ſuper tota hac re dilucide et ſapienter expoſuit[1]. Nullam autem ex his, quae opera ſaepe tumultuaria feci, gloriolam aucupor. Animadvertit enim jam olim medicinae pater Hippocrates, *majorem conqueſtionem, quam honorem,*

[1] *Ibidem.*

ſortitam eſſe artem noſtram[2]. Ita nimirum fert hominum natura, in aliorum reprehenſionibus nimia plerumque et prodiga, in laudationibus vero parca et avara. At haec forſan de medicina querela levis videatur; gravior autem illa, quam alibi affert: *Videre medicum terribilia, contrectare acerba, et ex alienis calamitatibus proprias ſibi capere moleſtias.* Quid autem humanius, vel homine etiam Chriſtiano dignius, proferri poteſt; quam aliorum

[2] Ἔγωγε δοκέω πλείονα μεμψιμοιρίαν, ἢ τιμὴν κεκληρῶσθαι τὴν τέχνην. *In Epiſt. ad Democritum.*

malis

malis commoveri, perinde ac si sua essent [1].

Postulabat quidem instituti hujus ratio, ut aliorum medicorum errores interdum monstrarem; id autem ea semper aequitate feci, qua ipse meos emendari velim. Conjecturis saepe ars nostra nititur; neque id sperandum, ut perpetuo quis collineet. Quocirca nec me puduit, quae quandoque ipse sive ignorantia, sive negligentia, perperam fecerim, monere et agnoscere. *Convenit* enim, ut ait Celsus, *simplex ve-*

[1] Ὁ μὲν γὰρ ἰητρὸς ὁρέει τὰ δεινὰ, θιγγάνει τε ἀηδέων, καὶ ἐπ' ἀλλοτρίῃσι ξυμφορῇσιν ἰδίας καρποῦται λύπας. *Lib. De flatibus.*

ri erroris confeſſio, praecipueque in eo miniſterio, quod utilitatis cauſa poſteris traditur[1]. Illud autem facile percipiet lector, me non ſenſa tantum, ſed et ipſiſſima verba Celſi, ut res tulit, imitando exprimere voluiſſe; quod utinam ſane facere mihi ſaepius licuiſſet. Quo enim auctore potius uterer, quam eo, qui ex Graecis tam medicis quam chirurgis praecipua, quae ad artem noſtram pertinent, in linguam Latinam elegantiſſime tranſtulit? Denique monendum eſt, medicamentorum compo-

[1] *Lib.* VIII. *cap.* 4.

ſitiones,

ſitiones, quibus utor, niſi aliter ſignificatum fuerit, illas me intelligere, quae in noviſſima *Pharmacopoeia Londinenſi* exhibentur. Utcunque ſit, gratum et acceptum habeant a me cives noſtri hoc qualecunque legatum, bono ſuo deſtinatum ; et valeant.

CAPI-

CAPITVM ARGVMENTA.

MONITA

MONITA et PRAECEPTA MEDICA.

INTRODVCTIO.

De corpore humano.

PRIVSQVAM morbos, quibus corpus noſtrum eſt obnoxium, explicare aggredior; operae pretium erit de illo, quale ſit in ſtatu integro et ſano, quaedam breviter praefari.

SI quis igitur veram corporis humani imaginem ſibi fingere velit, is machinam quandam hydraulicam ſummo artificio conſtructam, in qua ſint innumeri canales humoribus diverſi generis ferendis apti et accommodati, animo concipere debet. Horum praecipuus eſt ſanguis, ex quo liquores derivantur variis vi-

tae noſtrae uſibus et officiis inſervientes; in primis autem ille, quem *ſpiritus animales* vocant, qui in cerebro generati, et vi inſigniter elaſtica praediti, motus omnis ac ſenſus ſunt inſtrumenta; quorum neutrum efficere poſſent, niſi materiae accommodae inhaererent. Idcirco fibras duplicis generis, cum carneas tum nervoſas, actuoſi hujus principii receptacula, formavit Divinus rerum Conditor; quarum utraeque partim membranis corporis intertextae ſunt, partim in funiculos colligatae membris adhaerent, ad horum motiones oſſium adjumento peragendas.

A D M I R A N D A autem iſta compages primum motorem adhuc deſiderat, cum ſeſe movere nequeat. Mens igitur ut dux et moderatrix praeficitur, quae motus omnis et ſenſus in corpore eſt effectrix. Illa enim, ſive in capite, tanquam in arce ſua, habitat; ſive *ejus locus nullus eſt, ſed*

per

per totum corpus ſparſa diſcurrit, quod a Xenocrate, Platonis diſcipulo, diſputatum eſt[1]; dominatur in nobis, et res adminiſtrat. Motus autem noſtri, pariter ac ſenſus, tam interni ſunt, quam externi: illi non tantum partes vitales, quales ſunt cor, pulmones, et ventriculus cum inteſtinis, ſubjectas ſibi tenent; ſed et membranas quaſcunque nervoſas.

Caeterum inſigne quoddam diſcrimen vulgo ponunt auctores medici inter motus, quibus aguntur vitalia; et eos, qui caeteras partes agitant: illos, poſtquam a prima nativitate ſemel coeperint, perſtare, et etiam nobis non volentibus neceſſario permanere; hos vero ad mentis arbitrium, prout res incidunt, fieri autumantes. At hoc male judicant, eo decepti, quod naturales illas actiones, licet nobis parum conſciis, per omnem vitam continenter perſiſtere

1 Vid. *Lactant. De opificio Dei, cap.* 16.

vident, nec quantum ſentimus interrumpi: cum tamen, ſi ea res recte perpendatur, liquido patebit non alia ratione vitales iſtos motus ab animo minime regi videri; quam quod illis nunquam non aſſuefacti tam prompte et ſine attentione eos perficimus, ut volentes etiam cohibere et impedire, quo minus inceptum munus exequi pergant, haud facile poſſimus. Tale quid experimur, quoties ad ſolis radios, vel aliud quiddam, quod oculos perſtringit, connivemus etiam nolentes; et tamen, mente ſic jubente, illas motiones fieri nemo dubitat. Poſſem id multis aliis documentis probare et illuſtrare, ſed nimis longum eſſet; malim igitur lectori commendare tractatum a doctiſſimo medico Porterfieldio editum, qui hanc rem ſatis dilucide extra dubium poſuit[1].

[1] Vid. *Medicinal Eſſays, publiſhed at Edinburgh, Vol.* III. *Eſſay* 12. et *Vol.* IV. *Eſſay* 14.

NVLLIS

Nullis autem in caſibus magis elucet talis animi virtus, quam in iis praeſertim febribus, quae *peſtilentes* dicuntur. In his enim obſervare licet, mentem feſtinanter fabricae laboranti ſuccurrere, contra hoſtem pugnare, et ſpirituum animalium ope, nobis id non ſentientibus, novos in corpore motus excitare, quibus venenum, quod humoribus inſedit, per omnes meatus foras expellatur. Hinc morbum naturae certamen, propriam ſalutem propugnantis, medici ſapientiores definierunt.

Et iſto quidem modo univerſae machinae periclitanti proſpicitur. Sed et parti alicui ſingulari aliquando conſulere oportet, neque tum deeſt officio ſuo animus. Etenim ſi in locum quemvis fortuito inciderit vitium, ne is onere nimio gravetur et doleat, a natura proviſum eſt, ut ſan-

ſanguini et humoribus per canales vicinos detur tranſitus. Id autem fit mirabili iſta corporis diſpoſitione, qua liquorum tubuli ſibi impliciti atque intertexti quaquaverſum ſparguntur; ita ut non tantum ex venis in venas, ſed ex arteriis etiam exilibus in alias, tranſeat ſanguis. Idcirco illic praecipue comparet hoc artificium, ubi obſtructionum maximus eſt metus; ut in capite, abdomine, et longis illis ductuum, qui ad genitalia pertingunt, anfractibus videmus.

ATQVE eo quidem magis neceſſaria eſt talis fabricae noſtrae conſtructio; quod, etiamſi non interveniat morbus, ipſae interdum corporis actiones et conſuetudines per has vias liberius, quam illas, humores circumferri poſtulant. Hinc iidem ſanguinis canales in aliis atque aliis hominibus, ut uſus exegerit, largiores

res aut anguſtiores fiunt, prout plus minuſve a perpetuis fluidorum motionibus dilatentur. Ita vinolentis arteriae in capite, libidinoſis in genitalibus plus turgent, quam in ſobriis, et rebus venereis minus deditis.

Possem his et illud adjicere, quod vix fieri poteſt, quin ipſa partium animalium textura, licet vitae noſtrae convenientiſſima ſit, in caſibus tamen nonnullis aliqua ferat incommoda; haud aliter ſane, ac in univerſa mundi compage neceſſario in locis quibusdam fulmina, ventorum turbines, terrarum inundationes, peſtes, et conſimiles calamitates nonnunquam eveniunt. Ut his autem malis occurrit atque obſtitit, prout rerum fert natura, Supremus orbis Conditor; ita et illis, quae parvus noſter patitur mundus, idonea adjumenta oppoſuit.

In eo autem diu laborarunt geometrae, ut machinam effingerent, quae in motu ſuo indeſinenter perſiſteret, quam *mobile perpetuum* appellant; ſed votis ſemper excidentes operam luſerunt. In iſtiusmodi enim operibus unoquoque temporis puncto aliquid de vi motus effectrice perit, cedente nimirum, ſenſimque neceſſario ab ipſis partium fricationibus imminuta, virtute movente; unde perpetuo renovari opus eſt. Ob hanc igitur cauſam ſolius eſt Omnipotentis rerum Conditoris tale machinamentum perficere; qui corpus noſtrum fabricam ejusmodi eſſe voluit, potentias quasque ita diſponens, ut eſſet harum quaſi orbis, quo ſemper ac ſimul munus ſuum exequentes ſeſe mutuo reficerent.

Ex his manifeſtum eſt non per partes, ſed totam ſimul formari compagem

pagem animalem; cum fieri nequeat, ut motionum circulus peragatur, quarum aliae ab aliis pendent, nisi adsint omnia illarum instrumenta. Nam, ut exempli causa dicam, qua ratione cor poterit se contrahere, ut sanguinem propellat, sine spirituum animalium adjumento, qui nec ipsi sine cerebro confici possunt? Par ratio est aliarum partium principalium. Quae igitur microscopiorum ope animalcula in semine masculino innatantia conspicimus, sunt revera homunculi, qui in uterum muliebrem recepti, tanquam in nido foventur et crescunt, justo tempore excludendi. Rectissime ergo dixit olim Hippocrates: *Nullum quidem corporis est principium, sed omnes partes aeque principium et finis sunt*[1].

[1] Ἀρχὴ μὲν ȣ̓δεμία ἐστιν τȣ͂ σώματος, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως ἀρχὴ καὶ τελευτή. *Lib. De locis in homine.*

HACTENVS dictis unicum illud adjiciam, ejus esse naturae machinam omnem animalem, ut partium eam constituentium quaedam sit quasi infinitas; ita ut ultra quam nos sensibus, etiam microscopiorum, ut vocant, ope adjutis, assequi possimus, in fila tenuissima abeant. Si secus esset, neque in corpus universum distribueretur alimentum, neque vitae officia peragi possent.

IN summa igitur, motiones humorum ad normam peractae, simul cum apto partium solidarum statu, sanitatem constituunt; harum autem aberrationes sunt morbi, quae cum innumerae sint, et altera saepe alteram progignat, miraculum fere videtur, si corpus animale ad longaevitatem unquam perduci possit. Atque hinc profecto, quam late pateat medicinae usus, quantumque illa aliis omnibus artibus praecellat, perspicuum est.

Machinam autem hanc, quae unica motum perpetuum habet, pro varia viventium ratione ad longius aut brevius tempus duraturam finxit Geometra ter Optimus Maximus. Nam perpetuo in vita durare, quale nos gerimus, corpus omnino nequit; cujus rei causam haud difficile est explicare. Fibrae enim membranosae canalium, qui sanguinem vehunt, quas virtute elastica ad liquorem inclusum protrudendum praeditas esse diximus, rigidae fiunt et duriores; unde usibus suis ineptae evadunt, et humorum secretiones in singulas partes sensim diminuuntur. Porro, quod ad vitam summe necessarium est, inutilem vaporem per angustissimos cutis meatus in senio haud satis perspirare, cadaverum eorum, qui aetate sunt confecti, incisiones demonstrant; quae interiores arteriarum partes ossea materia hic illic obductas,

adeo ut resiliendi vim fere amiserint, interdum ostendunt. Quin et ora ductuum naturalium, ad cartilaginis duritiem confirmata, in hujusmodi casibus saepe reperiuntur.

Dvo proferam, quae ad hanc rem pertinent, illustria exempla, quorum alterum suppeditant nostri *Annales.* Pauper quidam agricola, nomine *Thomas Parr*, in agro saluberrimo Salopiensi natus est, ubi ad annum usque centesimum et trigesimum opere rustico se strenue exercuit; deinde oculis captus, Londinum tandem adductus est, ubi aliquamdiu commoratus, postquam centum et quinquaginta duos annos cum novem mensibus vixerat, anno MDCXXXV decessit. Mortui corpus cultri sui anatomici honore dignatus est immortalis ille sanguinis circuitus detector, Gulielmus Harveius; qui caetera quidem omnia sana, cere-

cerebrum vero *firmissimum et ad tactum solidissimum* observavit[1]. Ita liquorum canales in illa parte longa dies induraverat.

ALTERUM, quod dixi, exemplum in *Actis* nostris *Philosophicis* memoratur. Narratio est de sene quodam decrepito Rhaeto, metalli fossore, qui cum centum et novem annos cum tribus mensibus compleverat, anno MDCCXXIII obiit, a doctissimo medico, Johanne Jacobo Scheuchzero Tigurino, huc transmissa. In secto ejus cadavere *lienis exterior membrana maculis nivei candoris, primo intuitu variolarum pustulas referentibus, obsessa reperiebatur; quae cartilagineae prorsus erant duritiei, et ultra superficiem reliquae membranae aliquantulum*

[1] Vid. *Anatomiam Thomae Parri, ad finem Libri Johannis Betti, De ortu et natura sanguinis, adjunctam.*

eleva-

elevatae: sterni prominentiae cum ipsis costis continuae, et plane osseae erant: tendo ille, quo cordi inseruntur arteriae, vel osseus plane, vel saltem cartilagineus: valvulae semilunares, praeprimis arteriae aortae, plane cartilagineae: dura autem cerebri meninx triplo fere solito crassior, et coriacea deprehendebatur[1].

SED ad machinae hujus vitia, quae motus illius turbant et pervertunt, jam σὺν Θεῷ progrediendum est.

[1] *Philosophical Transactions, Numb.* 376.

CAPVT

CAPVT I.

De febribus.

SECTIO I.

De febribus generatim.

FEBRIS omnis, licet variae ſint ejus ſpecies, conjunctum habet ſanguinis et humorum calorem praeter naturam. Is vires corporis, actionesque vitales laedit. Idcirco morbum, quaſi infenſum hoſtem, inito quodam certamine, oppugnat natura; quae, ſi victrix evadat, per quascunque poteſt vias id, quod nocet, expellit. Hoc morbi ſolutionem vocant medici. Quid autem per vocem *naturae* hic intelligi debeat, uti etiam nonnulla, quae ad febrium diſtinctionem pertinent, alias

alias exposui[1]; simulque indicavi, quo sensu medici, et in primis Sydenhamus, dixerint, *Morbum nihil esse aliud quam naturae conamen, materiae morbificae exterminationem in aegri salutem omni ope molientis*[2]. Quaedam igitur de febris solutionibus in antecessum dicam.

SECTIO II.

De febris solutionibus.

Cum nulla febris sine insigni aliqua exinanitione, aut sponte naturae, aut arte facta, sanetur; prospicere debet medicus, quanam via materiae morbidae expulsionem natura moliri videatur, et hanc omnibus modis adjuvare. Illa vero saepissime per plures simul corporis meatus peragitur, et altera alteri

[1] Vid. *Lib. De variolis Cap.* II.

[2] *Observat. medicae circa morbor. acutor. historiam*, in principio.

plus

plus minus obstat; ita fluxus alvi sudores reprimit, et contra. Hinc attendere oportet, qualis humoris emissio plurimum profutura sit, et hanc ita promovere, ut alia quaecunque quam minimum interrumpatur; non enim omnibus eadem convenit, tum propter diversum laborantis temperamentum, tum ob varium morbi genus: quanquam et per omnes exitus expurgatio interdum sit necessaria; ut in febribus, quae malignae dicuntur, usu comperimus.

Omnium autem maxime optabilem morbi solutionem efficiunt sudores: secundum illos alvi et urinae fluxus: pessima est haemorrhagia, sive ex naribus, sive ex alia quavis parte proveniat; ostendit enim ita vitiatum esse sanguinem, ut nulla idonea humoris separatio ex illo fieri possit.

In febribus denique nonnullis suppurationes in glandulis factae, modo sub exitum morbi eveniant, et perfectae sint, corpus in integrum restituunt. In his igitur id agendum est, ut per cataplasmata aut emplastra, nonnunquam et cucurbitulas tumori accommodatas, materia morbi primum maturescat; deinde vero, nisi sponte proruperit, scalpello aut medicamento caustico emittatur.

Recte interim plerumque praecipitur, ut ne ullis tunc temporis exinanitionibus exhauriantur vires. At nihilominus ita res interdum fert, ut modica saltem sanguinis missione opus sit; nimirum si forte materia ultra modum turgeat, et nimius urgeat calor: hoc enim prudenter facto, abcessus ad maturitatem perducitur, ideo quod natura a turbulento rerum statu semper abhorret.

SEC-

SECTIO III.

De febribus continuis.

NVLLI morbo magis convenit utile illud praeceptum, *Principiis obſta*, quam febribus. Inter initia enim juvare plerumque facile eſt; at cum malum jam invaluit, difficilius aegrotanti ſuccurritur. Praeceps enim occaſio eſt[1]; et fruſtra ſaepe ea medicina eſt, occupato jam vi morbi corpore, fractiſque viribus, quae in principio a periculo expedire hominem potuiſſet. Neque tamen fato ſuo permittendus eſt, qui auxilium ſero petit; quandoquidem morbos, antiquiſſimis temporibus ad iram divinam relatos[2], ars noſtra, quae Dei ipſius donum eſt, etiam cum res jam deſperatae videntur, non raro depel-

1. Ὁ καιρὸς ὀξύς. *Hippocr. Aphor.* 5.

2. Vid. *Celſum in Praefat.*

lat. Circumſpicere igitur oportet medicum, neque officio ſuo unquam deeſſe.

Et primo quidem, quoniam praeſtantiſſimum in febribus omnibus incipientibus remedium eſt ſanguinis detractio; ſi culpa quavis illa praetermiſſa fuerit per aliquot dies, num adhuc ea fieri debeat, diſpiciendum erit.

Si intolerabilis igitur in quacunque parte corporis dolor urget, ſi ſpiritus aegre trahitur, vel ſi delirium acceſſit, ſanguis pro ratione virium mittendus erit; aut ſcalpello, ſi illae ſatis conſtent; aut per cucurbitulas, ſi fuerint imbecilliores; aut denique per hirudines, ſi infirmiſſimae videantur. Atque haec, ſi conſiſtente jam morbo fieri poſſunt, multo magis in principio locum habent. Et hirudines quidem, ut illud in tranſcurſu moneam,

am, premente delirio, ſaepe inſigniter juvant. Nonnunquam etiam in furibundis pulmonis aliquas portiones, ex agno recens mactato calentes, capiti impoſitas furores compeſcuiſſe comperi, exſudante nimirum e capite inutili humore.

Qvo manifeſtius autem percipiantur ea, quae de hoc morbo proponenda habeo, praecipua ejus genera ſummatim exponam; quae ad aegri gubernationem, victum, ſimiliaque pertinent, ex auctoribus, Celſo in primis, et Lommio ejus aemulo, qui haec dedita opera tractarunt, haurienda relinquens.

SECTIO IV.

De febri cum exanthematibus conjuncta.

Propriam animadverſionem deſiderant febres, quae exanthemata ſecum ferunt. Ad variolas autem

tem et morbillos, quin et ad pestem, quae spectant; ea jam olim a nobis in libris singularibus sunt exposita. Aliarum praecipua est

Febris miliaris.

Hac nulla faciem magis variam ostendit. Pustulae nimirum asperae per totum corpus, citius aut tardius, prorumpunt; nunc rubrae, nunc albidae, interdum illae his commistae; nunc minores, nunc elatiores, male olentes: suspiria, et praecordiorum anxietates, frequentissime premunt: accedunt non raro delirium, nervorumque distensiones. In longum trahit morbus; quod si forte, non satis perfecta solutione, citius desinat, malo corporis habitu saepe plectitur aeger. Exanthemata rubra minus periculum afferunt, quam albida; illaque, quo vividiora perstant, eo sunt tu-

tiora. Ex hiſce liquet, ab humorum vitio magis quam aeris, adjuncta ſpirituum animalium labe, febrem hanc oriri; quam non uno et eodem modo, ſed cura alia atque alia, depellere oportet.

CVIVSCVNQVE autem generis fuerint puſtulae, ſanguis in principio, modo vires ſinant, mittendus eſt; ſin corpus ſudoribus diffluat, aut detractione abſtinendum, aut ea in diem unum aut alterum, vel in tempus opportunius, differenda eſt. Longe vero melius ferunt ſanguinis imminutionem exanthemata rubra, quam albida; cumque in utriſque veſicatoria ex uſu ſint, magis ſunt in his neceſſaria, et tum cervici, tum capiti, membriſque omnibus, temporis intervallis, imponi debent. Illud autem animadvertere oportet, quo minori copia miſſus fuerit

ſanguis,

ſanguis, eo tutius ut plurimum finiri morbum; deficientibus enim extremis diebus viribus, puſtulae retrocedunt, et aeger moritur.

MATERIAE expulſionem adjuvare oportet medicamentis, quae vim habent humores e ſanguine propellendi. Horum convenientiſſimum erit *pulvis bezoardicus*, vel *pulvis contrayervae compoſitus*, aut *confectio cardiaca*; adjuncto, ſi inflammatio urgeat, *nitro*: quod quidem in omnibus fere febribus malignis, cardiacis dictis remediis, ſaltem in principio, admiſcere utile erit. Interdum etiam convenit, inclinato jam morbo, balneo tepido lavari, quo puſtularum reliquiae foras exeant.

SIN autem veſiculae tantum exiguae, pellucidae, quae vix cerni poſſunt, et innumerae, conſiſtente morbo, aut ſub ejus finem, in cuti-

cula

cula ſe oſtenderint; non nimis diu internis ejus generis remediis inſiſtere oportet, niſi forte etiam valentiora aegri vires longa valetudine exhauſtae requirant. Vim enim febrem ſolvendi non habent humidae iſtiusmodi ſummae cutis aſperitudines, at difficilem et longam plerumque aegritudinem indicant: idcirco, nondum intermiſſo veſicatoriorum uſu, per alias vias, maxime autem per inteſtina, expurgandus erit morbi fomes; quae *rhabarbaro*, vel *manna*, adjecto *ſale Glauberi*, commode laxabuntur.

Illud in hoc morbo interdum uſu venit, ut non uno ſolutionis genere, ſed alio atque alio finiatur; eſt et ubi pluribus ſimul, quod et in aliis, ut dixi, quae malignae dicuntur, febribus ſaepiſſime contingit. Ita nonnunquam, ejecta eodem tempore per alias vias morbi mate-

ria, aphthae palatum atque os totum occupant, et ad uvam faucesque descendunt. Hae cum singultu plerumque incipiunt: et si albidae cum humore copioso prorumpant, multumque salivae exspuatur, non magnum periculum sed salutem potius ostendunt, morbumque solvunt; sin contra nigrae exoriantur, et aegre materia exeat, id plerumque pestiferum est, strangulatis nimirum faucibus vi pituitae obsessis. In his omnibus gargarizationes fieri debent *decocto hordei*, addito *syrupo mororum*, aut alio consimili; vel etiam *decocto pectorali* dicto. Neque enim reprimentia quocunque modo adhibenda sunt.

Mirabitur fortasse quis Sydenhamum, tum ad ipsam hanc febrem, tum ad ulcuscula ista, *corticis Peruviani* usum praecipere; quem

quem ſibi ſemper bene ceſſiſſe dicit[1]. Id autem non temere fecit ſagax ille medicus: haud raro enim intermittit iſta febris, non apparentibus aphthis; ſaepius vero, his decedentibus, deſinit. In utroque caſu inſigne hoc antidotum quam maxime prodeſt. Summus autem ille vir morborum vulgarium recurſus Hippocratis exemplo obſervare ſolitus, quos pro vario caeli more iiſdem anni temporibus variare plerumque comperit, primus apud nos febrem hanc deſcripſit; quam anno MDCLXXXIV, poſtquam frigore graviſſimo longoque ſaevierat hiems, menſe Februario anni inſequentis ortam fuiſſe animadvertit. Hinc credere par eſt gelu nimio conſtrictas ſummi corporis fibras, indeque humores, imminuta perſpiratione, acriores factos illam genuiſſe.

1 Vid. *Schedulam ejus monitoriam.*

SECTIO V.

Febris petechialis.

Petechiae, unde haec nomen habet febris, ſunt maculae latae, rubrae, pulicum morſibus ſimiles, non ultra cutim ſummam eminentes. Maximum autem vitae periculum oſtendunt, cum, ut interdum fit, lividae vel nigrae evadunt; hae enim revera ſunt gangraenulae, ideoque quo plures numero compareant, eo gravior ſubeſt metus.

Errant plerumque in hoc caſu medici, ſtatim in principio medicamentis, quae ſanguinem et humores calefaciunt, ſudores movendo. Tutius longe eſt, ut modo propoſui, *pulvere bezoardico*, vel potius *contrayervae compoſito*, adjecto *nitro*, ſerpentem gangraenam prohibere;

hibere; aut *confectione cardiaca, aqua alexeteria simplici* soluta, adjecto *aceto vini*, naturam adjuvare: *spiritum* etiam *vitrioli dulcem* potulentis instillare; *vino Rhenano* vires reficere; denique *hordei decoctum*, adjecto *succo limoniorum*, potui dare, convenientissimum erit. Omnes autem istiusmodi liquores affatim bibendi sunt. Ad sudores etiam movendos *calcem antimonii*, adjuncto *pulvere bezoardico*, per intervalla exhibere interdum ex usu erit; *calcem* vero non nimis lotam esse volo. Illud tamen opus est monere; quod non raro fit, praesertim sub morbi finem, ut oppressae aegri vires medicamenta calidiora, cordi utilia, desiderent; qualia sunt *radix serpentariae Virginianae, contrayervae, valerianae sylvestris, crocus*, et similia. Horum autem infusiones ex aqua ipsis pulveribus erunt longe commodiores, praesertim si

aceti

aceti destillati portio aliqua admisceatur.

SECTIO VI.

Erysipelas.

Non levem attentionem requirit illa febris, quae secum erysipelas conjunctum habet. In hac enim non tantum dolor, sitis, et inquietudo vexant; sed et pustulae in variis corporis partibus in gangraenam interdum abeunt.

Sangvis igitur copia satis larga quam primum mittendus erit, deinde potionibus catharticis alvus iterum atque iterum movenda. Hae autem, quales febribus conveniunt, lenes esse debent; infusiones nimirum *senae*, adjuncta *manna*. Neque sane alius quivis morbus acutus facilius iteratam purgationem fert, praesertim ubi cum tumore inflammatio

matio caput obſidet; ſerpit enim in horas humor, et partes vicinas trahit.

Attamen periculoſum eſt fomentis calidis ad materiam peccantem diſcutiendam uti; multoque magis unguentis, vel linimentis frigidis, eam reprimere. Sin autem quacunque in parte cutis gangraena vitiata ſit, decocto *herbarum amararum*, adjecto *ſpiritu vini camphorato*, pars fovenda erit; deinde cataplaſma ex *farina avenacea*, in *cereviſia*, quae *fortis* dicitur, cocta, dum calet, imponi, et, quoties opus ſit, renovari debet.

Et ut id quidem ſemel admoneam; non in morbis tantum acutis, ſed chronicis etiam multis, in quibus puſtulae cum ſuppuratione oriuntur, tutius et ſalubrius eſt, niſi malum in cute tantummodo haereat, leniter propellere, aut ſaltem aliquam-

aliquamdiu ſinere ut erumpant (quantum ſcilicet moleſtiam hanc ferre poſſit aeger) quam repellere, aut per alias vias foras expurgare. Habent enim humores vitioſi ſuam quique indolem, cumque per modum criſis plerumque prorumpant, quantumvis minui poſſint; vix tamen cum bonis aegri rebus per alios meatus, quam quos natura monſtrat, e corpore prorſus exeunt.

Interna remedia non alia, quam quae in *exanthematibus* modo propoſita fuere, hic uſui erunt.

Finem de febribus malignis diſſerendi faciam, poſtquam de duobus tribusve remediis praeter ea, quae ſupra memoravi, aliquid dixero. Obſervatu autem dignum eſt, illa omnia maxima ſudores movendi virtute pollere.

Camphoram in primis laudant multi. Et quidem, ut de aliis auctori-

auctoribus nihil dicam, extat apud Riverium, medicum experientiſſimum, narratio una et altera de inſigni ab illa praeſtito juvamine[1]. Notandum eſt autem non ſolam, ſed medicamentis refrigerantibus conjunctam (id quod in *febribus petechialibus* faciendum monui, ubi calida remedia exhibentur) profuiſſe; maximo enim calore illa praedita eſt. Ideoque commodiſſimum erit forma hujusmodi adſumi: Drachma ejus una, cum paulo *ſpiritus vinoſi* trita, *ſacchari puriſſimi* unciae dimidiae perfecte admiſceatur; tum *aceti calefacti* libra una ſenſim affundatur. Hoc modo remedium illud, quod alioquin ad nauſeam concitandam aptum eſt, ventriculo gratius fit, et morbo etiam accommodatius.

[1] Vid. *Obſervation. Medic. Centur.* II. *Obſervat.* 18.

EADEM ratione etiam *ſpiritus Mindereri* in febribus putridis quibuſcunque uſus eſt eximii[t].

MOSCHI denique vires, urgentibus praeſertim convulſionibus, non ſemel expertus ſum. Dedi autem, iteratis vicibus devorandum, bolum ex *hujus confectionis cardiacae*, et *cinnabaris antimonii*, ſingulorum ſcrupulo ſemis, confectum.

SECTIO VII.

De febribus ſingularibus.

QVAE cum partium aliquarum inflammatione conjunguntur febres, partibus illis congruentem curationem deſiderant. Exemplo erit

Pleuritis.

IN hac enim detracto primum, quantum opus eſt, ſanguine; ad tuſſim levandam, *olei ex ſeminibus lini recens expreſſi* potiones; ad

[t] *Pharmacop. Edinburg.*

refri-

refrigerandum, *nitrum*; ad ſanguinem in canaliculis ſuis haerentem ſolvendum, *ſanguis hirci ſylveſtris*, *ſalia*que *volatilia*; denique ad foras extrahendum peccantem humorem, emplaſtrum veſicatorium lateri affecto impoſitum, inſigniter proſunt. Et externi quidem hujus remedii commodum, quod a ſagaciſſimo Mayernio primum edoctus fui [1], multis jam annis compertum habeo. Sub finem autem morbi, remittente jam inflammatione, alvum laxare oportet.

ILLVD autem non eſt praetermittendum; fieri nimirum interdum, ut in hoc morbo, et magis etiam in peripneumonia, inflammata primum, inde et pleurae adhaerente, extima pulmonis membrana, eveniat abſceſſus purulentus, quem *em-*

1 *De morbis internis Syntagma primum, Cap.* V. *De pleuritide.*

pyema vocant. Hoc in caſu, ſi foras ſe oſtenderit humor, imponendum eſt medicamentum cauſticum, quo emittatur. Ulcus autem per totam vitam apertum ſervare oportet. Vidi enim cum, eo ſanato, et materiae purulentae effluxu prohibito, brevi moreretur aeger.

SECTIO VIII.

De febribus intermittentibus.

FEBREM intermittentem non ſatis tuto *cortice Peruviano* diſcuti poſſe, niſi primum eliciatur vomitus, et alvi etiam dejectiones cieantur, haud ignotum eſt; at huic remedio lene aliquod catharticum adjungi novum fortaſſe videbitur. Minui enim, quinimo fruſtra eſſe, hujus pharmaci vires vulgo putant medici noſtri; niſi interea, dum id aſſumitur, venter ſit adſtrictus. Longa autem me docuit experientia neceſſe plane eſſe, exigu-

exiguam portionem *rhabarbari* remedio huic admiſcere; ea ſcilicet ratione, ut alvus bis ſaltem quotidie dejiciat. Neque unquam virtutem illius hoc modo fractam, ſed feliciter potius auctam fuiſſe, animadverti. Licet enim ea, quae valentius irritant, ſanguinem et humores perturbando irrita reddant omnia: moderata tamen purgatione id conſequimur, ut ingeſta quaecunque, ſive medicamenta ſive cibos, facilius concoquat ventriculus; et ex his, quod tenue et corpori eſt utile, in venas emittat.

Consilium cepi *corticem* hunc febribus accommodatiſſimum ſic exhibendi, poſtquam annis abhinc fere viginti febres intermittentes, quae tunc per populum ſolito saevius graſſabantur, in malum corporis habitum, imo et hydropem, frequenter deſinere percepi; cui malo occurri

curri poſſe credebam iſtiusmodi curatione. Nec me ſpes mea fefellit. Quod ut ſtatim comperi, quotiescunque humoribus craſſioribus gravatum corpus offenderem, eandem tenui medendi viam. At cautio tamen erat, ne ultra modum purgare pergerem. Idcirco, cum jam drachma una aut altera *rhabarbari* aſſumpta fuerit, ab exinanitione deſiſtere ſoleo, et celebris hujus antidoti uſui per ſe inſiſtere. Et praeter memorata jam commoda illud etiam obſervavi; quod, depulſo hac medendi ratione morbo, iterati in eundem lapſus minor ſemper eſt metus.

Super inſigni autem hoc medicamento illud porro monendum habeo, quod non aliis, quam intermittentibus febribus congruit. In continuis enim adeo non prodeſt, ut multum obſit; atque in hecticis illis,

illis, quae cum exulceratione partium aliquarum internarum ſunt conjunctae, perniciosum eſt; licet circuitus ſuos hae frequenter habeant, et intermittentis aut quotidianae, aut tertianae, ſpeciem praebeant. Unde fortaſſis conjicere licet, in bilem ſolummodo hoc remedium vires ſuas exercere; hunc enim humorem in intermittentibus maxime peccare mihi minime dubium videtur.

EVENIT autem non raro, ut etiam in febre revera intermittente effectum non ſortiatur magnum hoc Dei donum; quod ob malum corporis temperamentum plerumque accidit. Diſpicere igitur oportet, qua in parte ſit vitium; quod in viſceribus, et glandulis abdominis, ut plurimum haerere deprehenditur. Purgationibus itaque, interdum et vomitionibus, opus eſt; quibus interponenda ſunt ea medicamenta, quae

obſtructiones reſerant, et ventriculi concoctionem juvant; inter quae amara, quae ſimul aromatica ſunt, et e ferro parata, principem locum tenent. Et hanc ſane ob cauſam febres quartanae aliis quibuſcunque intermittentibus curatu ſunt difficiliores: in his enim inertes ſunt, et ultra modum viſcidi, ſanguis et humores omnes; ita ut duplici morbo occurrendum ſit, tum malo corporis temperamento, tum etiam febri. Idcirco, adjunctis *cortici Peruviano radice ſerpentariae Virginianae* et *chalybe*, res plerumque bene agitur. Quanquam nec illud hic obſervare alienum erit, me pluries, *cortice* ipſo votis non reſpondente, pulvere ex *floribus chamaemeli*, *myrrha*, *ſale*que *abſinthii*, adjecto paulo *aluminis*, compoſito febres intermittentes depuliſſe.

Plus autem periculi habet illud febris intermittentis genus, quam

ἡμιτρι-

ἡμιτριταῖον, hoc eſt, *ſemitertianam*, Graeci appellarunt. Haec tertio quidem die revertitur, atque ex octo et quadraginta horis ſex et triginta fere per acceſſionem occupat; interdum vero plus vel minus, neque ex toto in remiſſione deſiſtit, ſed tantum fit levior. Hinc recte Galenus ex quotidiana continua et tertiana intermittente illam confuſam eſſe dixit[1].

Propriam igitur animadverſionem deſiderat hic morbus; qui quidem ex inflammatione partium internarum, quae adjunctam habet obſtructionem ab humoribus bilioſis, et lympha nimium tenaci, exoriri videtur. Mittendus ergo erit ſemel aut iterum, pro ratione virium, ſanguis. Alvus etiam per vices laxari debet, medicamentis vero leniſſimis, qualia ſunt *ſal diureticus*, *manna*, *ſale*

[1] *De different. febr. Lib.* II. *cap.* 7.

cathartico Glauberi addito, et consimilia. Neque *corticis Peruviani* usum festinare oportet; metus enim est, ne viscerum meatibus magis adhuc ab illo oppilatis, augeatur inflammatio, aut febris hectica succedat. Longe tutius erit potiones primum ex *succo limoniorum*, commisto *sale absinthii*, adjecta etiam *aqua cinnamomi simplici*, frequenter hauriendas aegroto praebere.

SECTIO IX.

De febribus vulgaribus, sive *publice grassantibus*.

FEBRES vulgares ex vitio aëris nobis circumflui oriuntur. Id autem a caeli temperamentis, calore, frigore, siccitate, et humiditate maxime fit; ubi nimirum horum quodvis aut exsuperat, aut intempestive alterum ab altero excipitur.

IN Graecia et Asia tota, ubi sibi aequalia ut plurimum sunt anni tempora,

pora, et venti a diverſis plagis ſtatis fere menſibus ſpirant, viris ſapientibus promptum erat tempeſtatum varietates, commodaque et incommoda, quae ſecum ferebant, obſervare. Atque haec obſervatio artem morbos praeſagiendi uſu diuturno fecit; in qua medicinae parens, Hippocrates, primus excelluit.

In noſtris autem regionibus tanta eſt caeli inconſtantia, et tot cauſae ventos, incertis vicibus ſecum pugnantes, concitant, ut nulla de his certa ratio iniri poſſit. Idcirco Sydenhamus noſter, qui Hippocraticae doctrinae aemulus febres anniverſarias, harumque pro variis tempeſtatum generibus diverſas ſpecies deſcribere aggreſſus eſt, didicit tandem, "Se nihil promoviſſe in cau-"ſis morborum epidemicorum ex-"piſcandis manifeſtas aëris quali-"tates notando: quippe qui ani-

"mad-

" madverterit annos, quoad mani-
" festam aëris temperiem sibi plane
" consentientes, dispari admodum
" morborum agmine infestari; et
" vice versa: item varias esse anno-
" rum constitutiones, quae neque
" calori neque frigori, non sicco
" humidove, ortum suum debent;
" sed ab occulta potius et inexpli-
" cabili quadam alteratione in ip-
" sis terrae visceribus pendent[1]."

Res haec, meo saltem judicio, ita se habet: Multum valere in morbis vulgaribus gignendis manifestas aëris qualitates extra dubium est; quibus et aliae accedunt causae, quae vim illarum multis modis, nunc augendo, nunc minuendo, immutant. Hae ex terra in primis oriuntur, ubi nimirum, ut sapienter dixit Lucretius,

[1] *De morbis epidem. Cap.* 11.

Putro-

Putrorem humida nacta eſt,
Intempeſtivis pluviiſque et ſolibus icta[1].

Ut terreſtris autem ille putror plurimum naſcitur ex corruptis varii generis herbis, interdum etiam ex animalium cadaveribus, atque mineralibus; ita aquae, ſtagna praeſertim et paludes, quae ſuas herbas, ſuaque animalia alunt, eodem modo peſtiferos ſaepe exhalant ſpiritus, circumfuſi aëris inquinamenta. In hunc cenſum denique veniunt, rarius tamen in noſtris plagis, maris fluminumque inundationes, terrae motus, montium eruptiones, et quaecunque aliae inſignes rerum naturalium mutationes, aethera, quem ſpiramus, corpuſculis vitae noſtrae minus idoneis replere poſſunt. Haec enim corpora noſtra afficiunt, et morbis opportuna reddunt.

[1] *Lib.* VI. ỳ. 1099.

SECTIO X.

De febribus lentis, ſive *hecticis.*

Tot habent cauſas, eaſque multum diverſas, febres lentae, quae *hecticae* vulgo dicuntur; ut non idem morbus, ſed alius atque alius eſſe videantur. Omnium autem perniciosiſſimae ſunt, quae ex partis alicujus in corpore praecipuae, pulmonis in primis, exulceratione originem trahunt, materia nempe purulenta ſanguini commiſta, quae motum ejus inordinate turbat.

Id autem animadvertendum eſt, illos maxime his pulmonis exulcerationibus obnoxios eſſe, quos pueros aut juvenes ſtrumae vexaverant. Quocirca memini olim experientiſſimum medicum, Radclivium, dicere ſolitum, phthiſes in noſtris et frigidioribus regionibus eſſe plerum-

que ſtrumoſas. Saepiſſime itaque videmus in tabidis, poſt mortem inciſis, pulmonem tuberculis ſeu glandulis induratis obſitum, quae ſuppurantia pus exſpuerant.

VARIOS hujus morbi gradus, eorumque invicem ſucceſſiones, accurate deſcripſerunt medici; nonnullas tamen ex primis illius cauſis ſuas habere periodos haud ſatis animadverterunt. Hiſce autem circuitibus, quantum id fieri poſſit, occurrere quam maxime proderit. Ita non paucos certis temporibus, aut ſanguinis ſputo, aut pituitae tenuis in pectus fluxione, interdum et bilis flavae rejectione tentari videmus. His omnibus nobile illud antidotum, *cortex Peruvianus*, adjunctis illis, quae pulmoni conveniunt, opitulabitur; ante tempus nimirum datus, quo malum recurrere ſolet: quod et in aliis pariter haemorrhagiis obtinet.

tinet. Hoc vero medicamentum, cum jam exulceratus est pulmo, plurimum nocet; uti mox dicetur.

In pulmonis autem ulceribus *lactis* usum in primis commendant medici, ut duplici commodo in medicinam pariter ac nutrimentum cedat. Cautione tamen hic opus est, quoniam nonnulli natura lac aversantur. Quinetiam in capitis doloribus, ac febribus acutis, factaque hinc nimia siti; item si praecordia tumeant, seu biliosae sint alvi dejectiones, aut multum sanguinis cum iis fluxerit; pro veneno lac semper reputari debet[1]. *Asininum* autem apud nos maxime eligitur, quod aliis licet minus nutriat, magis tamen calorem temperat, et deterget. Sed ubi illud non in promptu est, *serum lactis vaccini*, vel etiam *caprini*, praesertim si herbis

[1] *Hippocr. Aphor. Sect.* v. 64.

suave

ſuave olentibus paſtae fuerint caprae, in ejus locum commode ſubſtitui poteſt; ipſum vero *lac vaccinum*, quantumvis *decocto hordei*, ut moris eſt, diluatur, ſaepiſſime non convenit. Neque alienum erit *ſerum* illud, infuſis herbis quibusdam, quae ſtomacho gratae ſint, et flatus diſcutiant, morbo accommodatius parare. At infeliciter interdum evenit, ut, cum lactis uſum maxime deſiderat corpus, tanta ſit inteſtinorum laevitas, ut illud ferre non poſſint. Cum in tali igitur loco res ſit, illud hoc modo componendum eſt: *Flores roſarum rubrarum ſiccatarum, balauſtia, cortex malorum granatorum, cinnamomum*, ſingulorum drachma una, coquuntur in *lactis vaccini* libra una. Cum ebullire incipit, *frigida aqua* affunditur parva portione, ut reſtinguatur et ſubſidat; ſinitur iterum ebullire, et eodem modo reſtinguitur; idque toties fa-

ciendum eſt, donec libra una abſumpta, lactis ſimul et aquae quod reſtat, librae unius menſuram adaequet. Tum colandus eſt liquor, quem totum, commiſto *ſaccharo*, partitis, uti commodum erit, hauſtibus, aegrotus ebibet quotidie. Hac via nutritur ſimul corpus, et venter comprimitur; nec quicquam obſtat aliorum ciborum, vel medicamentorum, uſui hujusmodi diaeta.

MOMENTI autem longe maximi eſt, ut incipienti diro huic morbo occurratur; cumque ab inflammatione oriatur, miſſio ſanguinis in primis neceſſaria eſt, non ſemel tantum, ſed vicibus iteratis. Is, ſi craſſus et niger, aut glutinoſus profluxerit, vitioſus dicitur, et utiliter effundi putatur; contra vero, ſi ruber ſit et pelluceat, integer habetur, neque ultra detrahitur. At facilis eſt hac in re in errorem lapſus. Non raro

enim, cum ſanguis maxime effer-veſcit, miſſus e vena ſummo cum rubore craſſus et glutinoſus eſt; in quo ſtatu eo uſque emitti debet, dum minus ruber minusque gluti-noſus evaſerit, quod ſine periculo fiat. Conſilium autem temerarium fortaſſe videbitur, marceſcente jam corpore, et fractis viribus, hoc auxi-lii genus tentare. At praeſtat certe anceps remedium experiri, quam nullum; et cum emolumento mi-nuuntur vires, ubi ſuccurritur in vi-tio, quod robur corporis aſſidue plus labefactabit. Idcirco ſi, exulcerato pulmone, vehemens febris urgeat, detractio, quantam ſuſtinere poteſt aeger, juvabit; diviſa nimirum in ea temporis ſpatia, quae ad corpus alendum neceſſaria ſunt, iſta medi-cina. Novi ſane, rebus nondum plane deſperatis, bene ceſſiſſe hanc medendi rationem; ſin ſecus acci-derit, eum medicus occidiſſe mini-

me cenſeri debet, qui, corruptis jam viſceribus, nequaquam ſervari potuit.

FINEM his imponam, poſtquam monuerim in caſibus nonnullis utiliſſimum eſſe balſamicis, qualia ſunt *thus*, *ſtyrax*, *ſuccinum benzoinum*, humores acres et ſalſos delenire ac temperare; quae in prunas injecta vaporare debent, ut fumus eorum per tubum aptum in aſperam arteriam et pulmonem recipiatur[1]. Scio vix in uſu eſſe hanc medicinam, et tanquam inutilem a pleriſque negligi. Quiſquis autem ſecum reputaverit, quam longo itinere, per canales ſcilicet ſanguinis, res hujusmodi ad pulmonem ferantur, et quam exigua illarum pars ad locum deſtinatum perveniat; is ſane facile videbit, ſi qua in illis ſit virtus, hac potiſſimum via impertiri poſſe.

[1] Vid. *Chriſtophori Benedicti Theatrum tabidorum, ſub finem. Londini*, MDCLVI.

OB

Ob eandem quoque rationem novi fumum ex *balſamo Tolutano*, more *tabaci*, per tubum commodum in pulmones inſpiratum uſus fuiſſe eximii, praecipue in ſanguinis ſputo.

Exigvis autem his ſuppurationibus ſubjungendus videtur largior, qui hoc in viſcere quandoque fit, abſceſſus, quae *vomica* nuncupatur. Is morbus, etſi gravis ſit, et in tabem ſaepe deſinat, haud tantum periculi affert, quam minores illae exulcerationes. Vidi enim, cum materiae purulentae usque adeo graveolentis et foetidae, ut adſtantes cubiculum ferre non poſſent, libra una aut altera, admiſto ſanguine, tuſſi rejiceretur; et tamen lacteae diaetae et balſamicorum uſu, interpoſitis pro re nata anodynis, in integram ſanitatem aeger reſtitutus eſt.

Haec de *phthiſi* dicta ſunto.

Dvae

Dvae autem ſunt aliae *tabis* ſpecies, quae diverſis modis hominem conſumunt. In una corpus non alitur, et naturaliter ſemper aliquibus decedentibus, nullisque in locum eorum ſubeuntibus, ſumma macies oritur, quam *atrophiam* nominant. Haec liquoris, qui in nervis eſt, vitio ſaepiſſime debetur; et *cachexiam*, quae eſt altera ſpecies, conjunctam habet, aut gradatim infert. In utraque propter malum corporis habitum alimenta corrumpuntur, et partes refectionem non accipiunt; ideoque vitae genus recte ordinatum, et medicamenta ex *chalybe*, quae ſtomachum confirment, laxata ſubinde alvo, apprime ſunt neceſſaria.

In omni denique tabe exercitationibus, et fricationibus, pro virium ratione conſtanter uti oportet; caeli mutatio plerumque convenit; quin et interdum longa navigatio.

vigatio. Ex noſtra regione, male affecto pulmone, aptiſſime Ulyſſiponem aut amoeniſſimam Neapolim itur. Equo autem vehi, dum imbecillitas id non prohibet, vel ſaltem curru, lectica, aut alio modo corpus movere, nunquam non expedit.

CAPVT II.

De morbis capitis.

SECTIO I.

Apoplexia.

CONGENERES ſunt plerique capitis morbi, et a repletione ut plurimum ortum trahunt, quorum praecipuus eſt apoplexia. Haec a ſanguine nimis viſcido, per arterias capitis tardius fluente, et fere ſtagnante, interdum oritur; qui perpetuo vi cordis propulſus exiles ſuos canales dirumpit, et in cerebrum effuſus, nervorumque motibus corporis inſervientium tubulos comprimens, humoris ſui in eos illapſum prohibet. Saepius autem illam progignit, ſine inſigni canalium diruptione, liquor aquoſus et rubi-

rubicundus ex ſanguine profuſus; aut etiam glandularum circumjacentium exſudans ſuccus, qui tum cerebri membranas obruit, tum ventriculos ejus opplet, et ſpirituum animalium iter intercludit. Illam *ſanguineam*, hanc *pituitoſam*, appellare licebit. Priorem autem *fortem* vocavit Hippocrates, atque inſanabilem eſſe dixit; alteram *levem*, curatu tamen difficilem eſſe monuit[1]. Utriusque generis caſuum quam plurimae narrationes ex libro doctiſſimi Wepferi, medici Scafhuſani, peti poſſunt[2]. Rationes vero omnium, quae in hoc et conſimilibus morbis contingunt, dilucide expoſuit magnus ille rationalis medicinae auctor, Laurentius Bellini[3].

1 *Aphor.* *Sect.* II. *Aphor.* 42.

2 Vid. *ipſius obſervationes anatomicas ex cadaveribus eorum, quos ſuſtulit apoplexia. Amſtelaedami*, MDCCXXXI.

3 *In libro De morbis capitis.*

De caufis externis, quales funt ictus, lapfus ab alto, et hinc fractum calvariae os, nihil hic dicam; quoniam illae, nifi quatenus chirurgi manum requirunt, iisdem remediis curantur.

Sangvinea autem detractiones fanguinis, tam e brachio, quam ex venis jugularibus, larga copia, faepiusque repetitas; pituitofa purgationes per alvum magis defiderat. Permagnum quoque auxilium eft in venarum occipitalium incifione, quam propofuit vir cum arte anatomica tum doctrina medica infignis, Jo. Bapt. Morgagnius[1]; quam et ipfe quidem in maxime periclitantibus magnopere juvaffe non femel expertus fum. Etenim cum venae iftae intra cranium cum laterali utroque finu communicent; illis incifis, pars fanguinis, quem in hos convecturae

[1] *Adverfar. anatom.* VI. *animad.* 73 et 74.

erant,

erant, avertitur, et reliqua copia nonnihil minuitur, motuſque per eoſdem facilius peragitur. Idcirco cucurbitulae ſub ipſo occipitio, et ad latera colli admotae, cute ſcalpello profundis ſatis vulnuſculis conciſa, quo ſanguis ubertim effluat, nunquam non ex uſu ſunt.

NEQVE alia ratione juvat, ſi quid juvare poterit, a nonnullis laudata, arteriarum in temporibus inciſio; per hanc enim copia ſanguinis in cranium derivandi minuitur. Et Galenus quidem tuto ſatis, et ſine magno incommodo, arteriam etiam in ipſo brachio inciſam ſe vidiſſe teſtatur[1]. At tantilla ſane eſt portio, quae hac via demitur, ut magnum aliquod commodum inde ſperari nequeat. Satius itaque fuerit, ut in *cephalaea* praecipit Aretaeus, *geminas pone aures arterias ſecare*[2]; ex

[1] *Method. Medend. Lib.* v. *cap.* 7.

[2] *De morb. diuturn. curat. Lib.* I. *cap.* 2.

his enim major, quam ex eis in temporibus, profluet ſanguinis in caput ruentis copia.

VESICATORIA etiam capiti, et membris omnibus, imponi debent. Cathartica vero, tam quae per os aſſumi, quam per alvum infundi ſolent (his enim ſemper opus eſt) acria, magnaque vi ſtimulandi ac pungendi inteſtina praedita, eſſe oportet; ſenſus enim fibrarum in nervis fere deperditur.

Lethargus et *Carus* ſunt leviores apoplexiae ſpecies.

SECTIO II.

Paralyſis.

DESINIT ut plurimum, niſi mors intercedat, apoplexia in nervorum reſolutionem, quae morbi eſt ſolutio. Haec autem plerumque alterum tantum corporis latus occupat. Quod

Quod vero obſervavit idem ille Morgagnius, *in oppoſita ſemper cerebri parte ſe, ſectis apoplecticorum cadaveribus, perſpexiſſe morbi cauſam*; id ipſe memini me olim in noſocomio non ſemel comperiſſe.

NVLLVS jam ſanguinis miſſionibus locus eſt, nec catharticis vehementioribus; calidis et modice moventibus, quale eſt *tinctura ſacra*, alvum interdum laxare ſatis erit. Cumque morbus jam longus ſit, pro veſicatoriis, in locis idoneis, praeſertim ſub occipitio, et ſupra ſcapulas, vel ferramentis candentibus, vel medicamentis cauſticis, ulcera, quae *fonticulos* vocant, excitare oportet. Hippocrates inuſtiones minimum octo fieri praecepit, aſſignatis ſingulis ſuis loculis[1].

Remediis aromaticis, quae fibras roborent, adjuncto *chalybe*, res praecipue agenda eſt. Quinetiam pro-

[1] *De morbis, Lib.* II. *ſect.* 12.

deſt

deſt torpentis aut reſoluti membri ſummam cutem exaſperare. Id optime praeſtat *unguentum viride*, cui adjectus fuerit *ſpiritus vitrioli fortis* ea proportione, ut ſeptima vel octava ſpiritus pars ſit; quod, ubi corpus rubere coeperit, removendum eſt, ejuſque loco *unguentum ſambucinum* illinendum. Multum juvat in aetate non nimis provectis frigida lavatio, calidae vero immerſiones omnibus paralyticis nocent. Et ipſe quidem novi nonnullos, qui, cum vana medicorum ſpe deluſi ad thermas noſtras Bathonienſes profecti eſſent, ex aqua calida egreſſi, mox iterum apoplexia correpti ſunt, ac perierunt.

Oblata igitur hac occaſione, ſuper hiſce aquis quaedam mihi comperta in medium proferam. Virtus illarum praecipua in minerali quodam calore, quo ventriculum et inte-

inteſtina fovent, mihi conſiſtere videtur; idcirco his maxime opitulantur, qui vino, aut id genus liquoribus, cum appetitum ad cibos, tum facultatem illos concoquendi perdiderunt, unde quam plurima provenire mala novimus. Alieniſſimae autem ſunt omnibus, quibus partes internae, cerebrum, pulmo, jecur, aut renes, ultra modum incaleſcunt. Et ob eandem cauſam, tametſi hae vi ſua jucunda ſtomacho laboranti opem praebeant: ſaepius tamen, ſi diu in illarum uſu perſiſtatur, huic ipſi viſceri damnum afferunt; calore illo, qui primum profuit, immodica perſeverantia, ob nimiam fibrarum reſolutionem, in detrimentum cedente. Id quod non raro vidi iis praeſertim contingere, qui morbis conflictabantur a vitio fluidi, quod nervos irrigat, originem trahentibus.

Morbus hic nunquam acutus, ſaepe longus, in ſenibus fere inſanabilis

nabilis est. Miseram autem vitam plerumque trahit, qui illo afficitur: vis enim animi cum memoria deperditur; et luctuosum spectaculum, non jam homo, sed animal semimortuum, contremit et vacillat.

Chorea Sancti Viti.

MORBUM hunc, facie pariter ac nomine ridiculum, paralyticam affectionem esse, et frequenti lavatione frigida, medicamentisque ex *chalybe* paratis, dispelli jam olim monui[1].

SECTIO III.

Epilepsia et *Vertigo.*

DE utroque hoc morbo legi velim ea, quae in alio libro tam ad recursus, quam ad remedia, spectantia fusius proposui[2].

[1] *De imperio solis ac lunae, edit. alter. pag.* 86.

[2] *Ibidem, pag.* 34. et *seqq.* 81. et *seqq.*

Monitvm autem unum et alterum ibi dictis hic adjungere libet. Prius eſt, ſaepiſſime ventriculi magis, quam capitis, morbum eſſe vertiginem; aut ſaltem utramque partem ſimul laborare, gravato nempe bilioſa et viſcida colluvie inteſtino. Ubi id contingit, fruſtra ſunt remedia quaecunque, niſi prius *vino ipecacoanhae*, aut alio quodam vomitiones proritante medicamento, onere ſuo levatum fuerit viſcus. Poſtea vero appetitum ſimul et ciborum concoctionem optime juvabit *elixir vitrioli Mynſichti*, ex aqua fontana, hora una vel altera ante et poſt prandium, aſſumptum.

Altervm, quod addi velim, hoc eſt, *corticem* ſcilicet *Peruvianum*, conjuncto remedio morbo accommodato, ſaepe multum prodeſſe, inprimis ſi hoc modo aſſumatur: ℞. *corticis Peruvian.* ℥i. *rad. valerian.*

ſylv. pulv. ʒii. *ſyr. e cort. aurant.* q. ſ. f. electarium. Hujus, praemiſſis debitis exinationibus, devoret aeger bolum pondo ʒj. mane et veſperi, tribus menſibus continuis; deinde repetat triduo, vel quatriduo, ante novam plenamque lunam.

Tetanus.

Rarus iſte affectus eſt, muſculorum ſcilicet univerſi corporis, praeter naturam facta, validiſſima convulſio. Iis igitur cedit remediis, quae in epilepſia proficiunt.

CAPVT

CAPVT III.

De infania.

NVLLVS morbus infania magis pertimefcendus eft. Quid enim miferius, quam hominem ratione et intelligentia privari; in alios more ferarum faevire; compedibus, vinculis, et plagis, ne vel fibi vel alteri noceat, coërceri: aut, mutata rerum facie, demiffo animo moeftum effe; vanis imaginibus affidue terreri; fpectra fibi adftantia fingere; et peracta continuis anxietatibus hac vita, poenas aeternas (quod interdum fit) poft mortem fecuturas horrere? Quibus omnibus illud accedit miferandum, quod difficillime curationem accipiat haec calamitas. Caeterum quo dilucidi-

us intelligantur ea, quae de hoc morbo experientia doctus exponenda habeo, pauca quaedam de illius natura praeſari libet.

FREQVENTISSIMA hujus mali cauſa eſt nimia animi intentio, diuque una aliqua in re, etiam cum jucunda ſit, defixa cogitatio. Haec enim, cum ſola eſt, mentem perturbare poteſt, ut in literarum ſtudioſis videmus; ubi vero animi motus acceſſerint, ut ſpes, metus, ira, et alii id genus affectus, gravior multo fit morbus: et pro cauſae natura, maxime vero prout ingenium ejus, qui laborat, ad has aut illas affectiones proclivius erit, dementia vel cum triſtitia, vel cum furore, hominem occupat. Attamen nihil ita mentem pervertit, ut amor et religio: religionem dico falſam et inanem. In amore inſunt ſpes, timor, ſuſpiciones, et interdum ab his

ira ac odium. Religio ista vanis terroribus, et suppliciorum perferendorum imaginibus, animum implet ac distrahit. Hinc evenit, ut amantes magis cum furore, religiosi cum moerore, insaniant.

At commutantur tamen, et varie commiscentur, hae affectiones.

Maxime autem insanit homo, ubi contrariis motionibus mens simul agitatur; ut cum ira et metus eodem tempore occupant, aut gaudio et tristitia perturbatur animus; diverse enim trahitur isto modo affectus, et misere laceratus se dedit.

Scimus id omnes, ita comparatam esse fabricam nostram, ut, quaecunque rerum species, quae prodesse aut nocere nobis possint, menti se offerunt, subitas affectiones, iisque motiones in corpore consentaneas, necessario concitent. Ita laetitia, moeror, spes, metus, cupiditas, ira, etiam

etiam nobis invitis, sanguinem et humores agitando corpus commutant et impellunt. Eodem redit, verae an fictae sint istae imagines, modo mens in eas intenta et infixa, iisdem diu fuerit addicta; quin et fortius percellere et irritare animum imaginaria, quam vera mala, saepissime comperimus. Ita quam falso sibi instantem quis fingit, illa, quae revera affligit, adeo intolerabilior est paupertas, ut non raro ad mortem sibi nefarie consciscendam meticulosos adducat. Usque adeo miseriis patet nostra omnis vita!

INSTRVMENTVM harum omnium motionum, tam mentis quam corporis, est fluidum illud subtilissimum nervis infusum, quod *spiritus animales* vulgo appellant. De hujus autem natura nos jam olim conjecturam fecimus[1], ostendimusque

[1] Vid. *Introduction to the Essays on poisons, edit.* 3.

ipsum

ipsum interdum mutationes suas subire; cujus quidem rei documentum insigne dat hic, de quo nunc agitur, morbus.

INSANIAE duo genera describunt auctores, quorum utrumque est constans error mentis sine magna febre; alterum cum furore et audacia, alterum cum tristitia et metu; quorum illud *maniam*, hoc *melancholiam* appellant. Haec autem gradu tantum, ut plurimum, differunt. Melancholia enim nunc citius, nunc tardius, in maniam saepissime transit; et, remittente furore, gravior fere redit tristitia: hinc furibundi omnes sunt timidi et pusillanimes. Id quod in curationibus observasse permagni usus est. Ipsos autem spiritus animales diversas, et a natura sua alienas, proprietates in omni dementia, ut dixi, acquirere facile demonstratur. Attamen illud

ma-

maxime mirandum est in hac aegritudine, quod non tantum ea laborantes aliis morbis immunes saepe conservat; sed et ubi quemquam occupat illis implicitum, ita quasi totum hominem sibi assumit et vindicat, ut eos non raro depellat ac profliget. Neque id in levibus solum valetudinibus contingit; sed etiam in gravioribus, et quae magnum alias periculum afferre possent: ut dicere hic liceat,

Aliquisque malo fuit usus in illo.

Dvo, quae hanc rem confirmant, insignia exempla me vidisse memini. Virginem curabam annos natam circiter viginti, mente satis alacrem, corpore nimis imbecillam; quae ex malo habitu diu protracto in hydropem abdominis inciderat, marcescentibus interim membris. Cum, remediis quibuscunque frustra tentatis, spes nulla salutis affulgeret;

super-

supervenit repente, nescio qua de causa, insania cum maximis anxietatibus et vanissimis animi terroribus; se enim in judicium vocandam esse ob crimen laesae majestatis, et capite plectendam imaginabatur. Interea corpus vires acquirere, et ventris tumor subsidere cernebatur; ita ut brevi valentiorem medicinam, utrique morbo convenientem, ferre posse videretur. Idcirco vomitu, purgatione per alvum, et medicamentis, tum quae urinam cient, tum quae stomachum juvant, ita res agebatur, ut post aliquot menses mens sana sano cum corpore rediret.

Alter, quem dixi, morbus, a priore quodam modo diversus, virginem etiam afflixit; quae annum agens vicesimum et octavum sputo sanguinis, ex pulmone cum tussi perpetuo fere prorumpentis, vexabatur.

Itaque missus est e brachio copia satis larga sanguis, altero quoque die, ad quinque aut sex vices. Minuebatur hinc, non tamen cessabat malum; et transactis duobus mensibus, supervenit febris hectica, siti, calore, et nocturnis sudoribus comitata; cum summa macie, viscidaeque ac tenacis materiae frequenti exscreatione, quae ex faucium et pulmonis glandulis ferebatur, intermixtis hic illic puris flavi portiunculis. Instabat jam vera phthisis, et mors prae foribus adesse videbatur. Aegra igitur de animae salute solicita esse coepit. Praesto erant sacerdotes, qui cum viam ad caelum munire deberent, asperam contra et difficilem illam monstrabant, cum precibus, jejuniis, animique angoribus calcandam; quasi nimirum vitae futurae felicitas infelicitatibus et aerumnis praesentis vitae tota esset redimenda. Quid tandem fit? Misellam,

lam, ſacris terroribus victam, brevi invaſit religioſa dementia; nocte dieque oculis obverſabantur daemonum ſpecies, flammae ſulphureae, et poenarum apud inferos aeternarum horrendae imagines. Ab hoc autem tempore evaneſcere indies coeperunt, quae morbus antecedens ſecum attulerat, incommoda; decreſcere calor febrilis, ſputum ſiſti, minui ſudores, et habitus totus ita in meliorem verti, ut, quo minus mens corpori regendo par erat, eo magis vires officiis vitae ſufficere viderentur. At paucos poſt dies prorſus melancholica evaſit. Morbus igitur exinanitionibus, prout vires ferre poterant, et idoneis remediis ita oppugnabatur, ut ſanitatis integrae ſpes aliqua oſtenderetur. At, proh dolor! poſtquam tres menſes fere ſunt elapſi, febre hectica cum pulmonis exulceratione reverſa, ta-

be confecta periit meliori fato, ut viſa eſt, digna puella.

Totvs ergo in vi imaginandi conſiſtit hic morbus. Laetificae enim aut horrificae ſpecies menti repraeſentantur, quas more naturae conſueto motiones corporis, quae cum illis conveniunt et quaſi cohaerent, neceſſitate quadam conſequuntur. Hinc bruta etiam animantia interdum inſaniunt, quippe quae (quicquid contra inſani quidam dicant philoſophi) ratione aliqua naturae ſuae convenienti utuntur.

Permagnam ſane eſſe hujus facultatis potentiam quotidie experimur. Quid enim mirabilius, quam hominem in canem aut lupum converti, firmis adhuc viribus mortuum et cum mortuis verſari, caput vitreum aut fictile gerere, ſe exiſtimare? Haec tamen, et ſexcenta ſimilia, interdum evenire cernimus. Illud autem

autem magis adhuc mirum, et pene incredibile, quod gravidis saepe contingit. Notum est enim illas, cum forte malacia tentantur, non raro fructus aut cibi alicujus, quem frustra appetiverant, notis corpus foetus, quem in utero gestant, deformare, per omnem vitam aliquando duraturis. Mirifica quidem haec sunt; at prodigii prorsus simile est, quod ex narratione viri in mentis humanae facultatibus investigandis perspicacissimi, Malebranchii, adjungam[1]. Erat in nosocomio Parisiensi incurabilium dicto juvenis ab infantia mentis inops, cujus brachia et crura iis in locis disrupta videbantur, quibus in illa regione morte damnatis membra ista ferreo vecte contundere mos est. Misellus iste per annos viginti vitam protraxit, concurrentibus ad eum visendum

[1] Vid. *Recherche de la verité. Tom.* I, *Liv.* II. *chap.* 7.

philo-

philosophis et medicis, qui manibus suis ossium, quae dehiscebant, cava et hiatus contrectabant. Non diu autem latuit infelicis hujus eventus causa; mox enim compertum fuit matrem, dum puerum illum in utero ferret, terribili spectaculo interfuisse, cum sons quidam eo, quod dixi, mortis genere plecteretur. Perterrefactam fuisse, facile est credere; quibus autem modis vis ipsius imaginandi damnum tale foetui impertire posset, scire difficile. Ingeniose, ut solet, conjecturas suas super hac re persequitur Malebranchius. Sensum quendam internum esse dicit imaginandi facultatem, quae omnis spirituum animalium ope peragitur; foetum vero corporis materni partem censeri debere, ita ut, quicquid patitur pars aliqua matris, idem occulta quadam communicatione in partem foetus congruentem transeat. Perculsa itaque hor-

horrendo viso praegnans dolorem, fortassis et fibrarum distractionem, iisdem in membris pertulit, quae fracta spectavit in fonte; firmiora vero ipsius ossa resistere poterant illi injuriae, cum eadem in tenerrimo infante vix dum formata facile disrumpebantur, nunquam denuo conjungenda. Attamen sive hac, sive alia quacunque via, res acciderit, imaginandi virtutem mirifice corpus afficere luculenter demonstrat.

HAVD immerito quoque id mirum videatur, quod immodicum gaudium nimis diu protractum, pariter cum anxietate et moerore, mentem pervertat. Hoc, ut videtur, eam ob causam fit, quod jucundae imagines, quae menti perpetim obversantur, ad alias res eam attendere non sinunt; unde cum mille modis a speciebus, quae necessario assidue occurrunt, interpelletur et avo-

cetur,

cetur, turbae oriuntur, quae animum transversum agunt et pessundant. His accedit solicitudo et metus, ne felicem hunc rerum statum improvisa aliqua fortunae adversae clades evertat. Audivi olim Haleum, in nosocomio mente captorum Londinensi medicum experientissimum, haud semel dicentem, anno MDCCXX civium nostrorum fortunis adeo infausto (quo societas ad commercium per Mare Australe promovendum instituta artibus dolosis ad lucrum faciendum viam invenit) se multo plures curae suae commissos tractasse; quos ad immensas opes evexerat fortunae favor, quam quos iniqua sors ad miseriam et pauperiem redegerat. Usque adeo mentem corrumpit insatiabilis avaritia, et auri sacra fames!

Istud autem est adhuc mirabilius, quod insani, in primis melancholici,

lici, magnopere interdum sibi in animum inducunt, ut ea faciant, quae maximum dolorem (quo nihil naturae nostrae magis inimicum est) corpori adferunt. Cibos fame fere enecti, perinde ac si venenum offerretur, aversantur; distentam etiam vesicam exonerare nolunt, summo cum cruciatu per integrum diem, vel diutius, urinam supprimentes. Istiusmodi in casibus mens a sensibus quodammodo avocari videtur, dum interim non potest non sentiri dolor; miser autem animum ad ea attendere, quae intus in corpore geruntur, obstinate renuit. Et verisimile est vanas quasdam imagines illum accepisse, quae dolorem, quo cruciatur, perferre cogant: quales sunt, ni id faciat, se graviora passurum; hunc vero jussu divino in poenam peccatorum sibi immitti, aut daemonis inevitabili potentia, aut veneficio quodam effici; et id genus

innumerae. Nihil enim est tam incredibiliter ineptum, atque a ratione alienum, quin in laesam imaginationem cadere possit.

Veruntamen, ut ad curam tanti hujusce mali tandem deveniam, illud ante omnia medicum considerare oportet, quas exinanitiones ferre possit aeger: siquidem omnibus fere modis demenda est materia, modo vires id sinant; sin illae sint imbecilles, cibis idoneis et medicamentis primum confirmandae erunt, usque dum pati medicinam tuto possint. Nam haud raro evenit, ut, nimium exhaustis humoribus, furori succedat insanabilis animi dejectio et melancholia; qua oppressus aeger in perpetuis anxietatibus et moestitia vitam transigit, heu! nimis ut plurimum longam. Diutissime enim magna ex parte vivunt insani. Modi autem praecipui, qui demen-

demendae hujus morbi materiae conveniunt, sunt sanguinis missio, vomitus, alvi purgationes, et urinae fluxus. De hisce igitur singulis aliquid proponam.

SANGVIS commodissime detrahitur aut ex brachio, aut ex vena jugulari, interdum etiam per cucurbitulas occipitio inciso admotas; nimirum siquando capitis dolor urgeat, aut ultra exhauriri per venas sanguinem vires minime patiantur.

VOMITVS optime excitatur *vino ipecacoanhae* in infirmioribus; in robustioribus vero *tinctura veratri*, aut *vino antimoniali*.

ALVI dejectiones moliri commodissimum est *helleboro nigro*; aut *infuso senae*, adjuncta *tinctura jalapii*; aut denique *aloe*, si forte mensium in foeminis, vel haemorrhoidum in viris, suppressio sanguinis per na-

turales hasce vias profusionem desideret. Has vero omnes exinanitiones, tum quae per vomitum, tum quae per dejectiones fiunt, aegrum frequenter repetere oportet; ita ut per vices aliae aliis interponantur. Neque illud addere alienum est, valentiora plerumque medicamenta requirere hunc morbum, cum nervi haud facile hic irritentur.

Maioris autem momenti est, quam vulgo existimatur, per renes depletio, praesertim cum furor conjunctum habet febrilem ardorem. Melancholicis enim parum prodest, quos ut plurimum nimis largum urinae profluvium solicitat. Diuretica autem hic aptissima sunt *salia ex lixiviis herbarum crematarum* parata, et *sal diureticus* dictus; quorum alterutrum per vices exhibere licebit, idque portione satis larga.

Cum

Cvm illis, quae morbum minuunt, adnumeranda forsan videbuntur emplastra vesicatoria capiti admota; quae tamen nimia irritatione nocere potius, quam juvare, saepe deprehendi. Magis conveniet veterum more caput ad cutem tondere; deinde *aceto*, in quo *rosar. flores*, aut *hederae terrestris folia* infusa sint, frequenter fovere et madefacere; item *setaceum*, quod barbara voce chirurgi appellant, sub occipite apponere. Illud autem hoc modo efficitur: Funiculus ex filis sat multis sericeis acus foramini inditur; dein, facta perforatione, subter cutem transversus conjicitur, sic ut spatium duorum fere digitorum comprehendat; tum per aliud, cuspide acus factum, vulnusculum educitur. Illinendus autem est unguento aliquo digestivo, et quotidie movendus, quo ex ulcere pus exeat. Nihilominus tamen in longo morbo vesicatoria interdum proficiunt.

INTER-

Interea dum hisce modis expelluntur noxii humores, iis etiam remediis pugnandum est, quae corpus immutant. Diaeta tenuis esse debet, ex jusculis maxime *farinae avenaceae*, aut *hordei*; et cibis ex media materia. Alendum enim corpus est, ne vires deficiant, et detractionibus necessariis ferendis impares evadant.

Medicamenta plurima apud auctores, cum veteres tum recentiores, commendantur; quorum alia maniacis, alia melancholicis conveniunt: utraque autem eo collineant, ut bilem corrigant; quae acris primum, deinde viscida, et picis instar atra fit. Quin et sanguinis ipsius habitus in hoc morbo crassus est, et tenax, nigroque colore; unde incisa cadavera cerebrum siccum, et tantum non friabile, sanguinisque canales atro ac lento cruore disten-

tos

tos ostendunt. Illud autem animadvertere ex usu erit, pleraque, quae ad humorum vitium emendandum apta sunt, medicamina vi aliqua exilissimos glandularum meatus aperiendi, et subtilissimos liquores e corpore propellendi pollere. Hujus generis sunt gummi graveolentia, in primis *asa foetida*, *myrrha*, *castoreum Russicum*, et *camphora*; quam vi etiam anodyna pollere, et certius tutiusque, quam ipsum *opium*, somnum arcessere, nonnulli auctores experti affirmant. Melancholicis etiam convenientissima sunt quaecunque e *ferro* parata. Plurimum denique juvat, in furoribus praesertim, aegrum balneo frigido frequenter immergere. *Capiti* enim, ut monet Celsus, *nihil aeque prodest, atque aqua frigida*[1].

Restat adhuc, ut quomodo continendi sint insani proponam, quo

[1] *Lib.* 1. *cap.* 6.

nihil

nihil ad sanitatem plus confert. Et alia quidem ratione in maniacis, alia in melancholicis, opus est. Illorum reprimenda audacia; horum spes excitanda est, et erigendus animus. Neque tamen illos, qui violentius se gerunt, asperioribus onerare coërcitionibus, et verberibus multare, necesse est, cum satis sit vincire; meticulosi enim sunt, ut jam dixi, omnes, et cum per tempus aliquod superatos se senserint, manus facile dant in posterum, neque vel sibi vel aliis vim inferre audent.

Difficilior res est cum iis, qui aut cum nimia tristitia, aut nimia hilaritate desipiunt; quorum animis pro cujusque natura medicum se accommodare necesse est. Aliorum igitur risus intempestivus objurgatione et minis prohibendus est; aliorum tristes cogitationes discutiendae, ad quod symphoniae et ludi,

ludi, quibus olim delectabantur, multum ſaepe valent. Et muſica quidem quomodo corpus pariter ac animum afficiendo juvet, jam olim explicui [1].

ILLUD autem perpetuo ſervandum eſt, ut imaginibus, quae diu occuparunt, aliae contrariae menti adferantur, quo novis cogitationibus paulatim ſe aſſueſcat. Ut enim in corpore, morbo aut exercitiis fracto, imperanda eſt quies et laboris intermiſſio; ſic animum a vanis, quas accepit, ſpeciebus omnibus modis abduci oportet. Id autem conſequemur, ſi ad ea, quae diverſis motionibus exercent, convertamus. Idcirco in falſis timoribus, qui longum inhaeſerunt, veris periculis terrefacere, et pavorem incutere, nonnunquam prodeſt. Hi autem veri terrores falſo-

1 *Mechanical account of poiſons, Eſſay* III. Vid. etiam, quae huc facientia dixit *Aretaeus, De curat. acutor. Lib.* I.

rum iſtorum natura diſſimiles eſſe debent, ut mentem diverſo modo exagitent. Mens enim quieſcere neſcit, curis vero et ſolicitudine vacua eſſe poteſt, et mutatio idearum pro oblectamento et ſtudiorum intermiſſione eſt habenda; pariter ac membrorum muſculi, uno aliquo labore fatigati, ad alias actiones converſi reſocillantur.

Corporis exercitationes nunquam negligendae ſunt. Ambulare; equo vehi; pila, globis, ludiſve ſimilibus uti; natare; quin et terra marique peregrinari, multum juvat: hiſce enim tum fabricae univerſae robur confirmatur, tum aſſidua rerum objectarum permutatione mens ad ſe rediens ſapere diſcit.

Unicam tantum animadverſionem hactenus dictis adjiciam. Anodyna medicamenta ad ſomnum arceſſen-

cessendum rarissime in hoc morbo juvant. Nihilominus autem in casibus nonnullis; ut in magnis animi terroribus, aut ubi per longam solicitudinem, vel tristitiam, pervigilio fatigatus est aeger; illa experiri non alienum est. Neque tamen diu in his persistendum; non raro enim, etiam cum somnum inducant, expergiscitur laborans, terrificis imaginibus gravius quam antea tentatus.

FINEM dicendi faciam, postquam monuero, nullo in morbo majorem de iterato in aegritudinem lapsu esse metum: quo circa, quaecunque proposuimus auxilia, sive ad medicinam, sive ad diaetam, et vivendi morem pertinent; ea omnia, etiam cum jam convaluerit aeger, ad satis longum tempus per intervalla in usum revocari debent.

CAPVT IV.

De angina.

ANGINAE varias ſpecies diligenter expoſuerunt auctores medici; at tres tamen, quae ſunt omnium acutiſſimae et maxime pernicioſae, non ſatis pro morbi natura dilucide explanarunt. Harum primam *aquoſam*, alteram *tonſillarum gangraenam*, tertiam *faucium ſtrangulationem* appellare licet.

IN prima igitur oris, palati, et vicinarum partium glandulae diſtenduntur et tumefiunt. In altera tonſillas occupat inflammatio ſine perfecta ſuppuratione; illae tument, et indureſcunt; illico fit gangraena, quae, niſi citiſſime ſuccurratur, eſt lethalis. In tertia, nervis omnibus convulſione diſtentis, aeger ſubito concidit mortuus. Tertiam

hanc

hanc ſpeciem ipſe ſemel vidi; et licet bis ſex horarum ſpatio detractus fuerat largiſſime ſanguis, nihil profuit tanta exinanitio. Inciſae autem poſt mortem fauces ne minimam quidem tumoris, vel inflammationis, in glandulis aut múſculis notam oſtendebant; ſanguine vero craſſiori turgidae arteriae, venaeque omnes, ubique prominebant. Morbum hunc, etſi rarus ſit, deſcripſit Hippocrates. *Ex anginis,* inquit, *graviſſimae ſunt, et celerrime interimunt, quae neque in faucibus, neque in cervice, quidquam conſpicuum faciunt; plurimum vero dolores et orthopnoeae inducunt*[1]. Praeceps autem in omnibus hiſce malis eſt periculum, cui non uno modo occurrere oportet.

MEMINI, elapſis jam aliquot annis, apud Wallenſes, in locis praeſertim mari vicinis, in febris popu-

[1] In *Prognoſtic.*

laris

laris modum ſaeviſſe aquoſam iſtam luem, multoſque intra biduum aut triduum ea correptos periiſſe. Medico cuidam illic degenti rogatus conſilium dedi, ut, miſſo quam primum copia ſatis larga ſanguine, et laxata vel clyſtere, vel, ſi id fieri poſſet, leni potione alvo, emplaſtra veſicatoria ſub mento et ad latera colli admoveret; ſin autem per haec parum proficeretur, ut in palato circa uvam, venasque ſub lingua, plagis ſatis altis vulnera infligeret, quibus morbus erumperet. Interim febris cauſa ter die quaterve aſſumendum ſuaſi pulverem, ex *pulvere contrayervae compoſito*, et *nitro puriſſimo*, pari portione confectum. Illa cura quam plurimis ſaluti fuit.

In tonſillarum gangraena, detracto primum ſanguine, et lotionibus ducta alvo, unicum remedium eſt, glandulas haſce tribus quatuorve in locis

locis vulneribus ſatis profundis ſcalpello incidere, quae *melle roſaceo*, adjecta *mellis Aegyptiaci* aliqua portione, ſunt curanda; interim tamen os fauceſque *hordei* et *ficuum decocto* colluere oportet. Haec autem in principio morbi fieri convenit; poſt biduum enim aut triduum ad gulam ſerpit malum, et exitiale eſt. Vidi nonnullos hac medendi via ſalvos evaſiſſe; alios vero, in quibus ea neglecta aut ſero tentata fuerat, periiſſe: cum medici interim adſtantes, quoniam calor febrilis imminutus videbatur, nihil periculi ſubeſſe, et rem in vado eſſe, exiſtimarent; qui animadvertiſſe certe debuerant, pulſum aegri vacillantem, ſummam inquietudinem, et ſudores frigidos ſe invicem excipientes, inſtantis fati praenuncios eſſe.

Morbus iſte pueros praecipue infeſtat, cujus deſcriptionem accuratiſſime,

ratiſſime, ut omnia, tradidit Aretaeus[1]; quam commentario luculento illuſtravit doctiſſimus Severinus, παιδαγχόνην λοιμώδην vocans, atque hanc ipſam, quam propoſui, medicinam commendans[2]: quin et eandem olim executus eſt Latinus Hippocrates, Celſus[3].

STRANGVLATIO faucium, quam tertiam anginae pernicioſae ſpeciem dixi, ſi praevideri poſſit, depletionibus omnis generis praecaveri debet; ſanguinis ſcilicet detractionibus, purgationibus, emplaſtris veſicatoriis, fonticulis, medicamentisque urinam moventibus. Neque etiam inutilis eſt abſtinentia, moderatio nimirum in cibo et potu.

[1] *De cauſis et ſignis morborum acutorum, Lib.* I. *cap.* 9.

[2] *Diatriba De peſtilente ac praefocante pueros abſceſſu*, Operi *De recondita abſceſſuum natura* adjuncta. *Francofurti*, MDCXLIII.

[3] *Lib.* VI. *cap.* 10.

CAPVT

CAPVT V.

De morbis pectoris.

De aſthmate.

DIFFICVLTATEM ſpirandi plurimae, eaeque inter ſe multum diverſae, cauſae efficiunt. Quidquid enim facit, ut circumfuſus aër ſolito minus prompte in pulmonis intima penetret, morbum hunc concitat. Ad reſpirationem autem in primis neceſſarium eſt, ut thorax dilatetur; quod ſepti tranſverſi, muſculorum intercoſtalium, et illorum, qui abdomini incumbunt, motionibus peragitur. Juxta illud, opus eſt aërem in aſperam arteriam recipi; cum hujus igitur meatus tumore, vel humoribus viſcidioribus, ſunt interclusi, ſpiritus aegre trahitur. Deinde ipſius ſpirabilis elementi ratio

hic habenda est; si enim gravius solito aut levius sit, visceris hujus vesiculas, in quas irruit, haud satis magna vi distendit. Sensus etiam ipsius pulmonis non raro hanc aegritudinem infert. Vidi nempe nonnullos, qui cum sub crasso urbis aethere satis commode agerent, rus petentes ab aëre sereno, qui plerisque hoc incommodo laborantibus levamen efficit, in gravissimam dyspnoeiam sunt delapsi. Respirationis denique impedimentis adnumerari debet sanguinis per pulmonem difficilis transitus. Id autem variis modis evenire posse manifestum est; tam scilicet ipsius cordis, quam sanguinis vitio. Cordis vis debilior sanguinem minus propellit; hic vero, si forte nimis crassus fuerit, aegrius movetur, et in canalibus suis quodammodo haerens aëris officium perturbat et moratur. Plures morbi hujusce causae enumerari possint; sed istae sunt praecipuae, quarum

rum aliae aliis conjunctae ineluctabile interdum exitium procreant.

MVLTIPLEX hoc malum multiplicem poſtulat medicinam; in omni autem ejus genere auxilium eſt, niſi aliquid prohibet, in ſanguinis detractione. Neque id ſatis eſt: vomitus etiam, ſi pituita tenax pulmonem aut ventriculum gravat, apprime utilis eſt; et is quidem frequenter repetitus. Alvum laxam habere oportet, quae catharticis tamen vehementioribus minime ſolicitanda eſt; ſatis plerumque ad hanc rem erit ſingulis noctibus pilulas dare, ex paribus portionibus *pilulae Rufi* et *gummi ammoniaci* confectas. Aegro cibis et potionibus flatulentis quibuſvis omnino interdicere oportet. Exercitationibus fere ad laſſitudinem; et fricationibus, praecipue inferiorum partium, et per ſe ipſum, et per alios, uſque ad ſudorem fere utendum eſt.

In ipsis accessionibus, quantum potest, spiritus angustiam levare oportet. Id faciunt, si humores viscidi sunt et tenaces, *oxymel scilliticum aquae cinnamomi simplici* commistum; *allium*, sive crudum, sive conditum. Sin autem nervorum liquor in culpa est, gummi omnia graveolentia, in primis *lac ammoniaci* dictum conveniunt. At meminisse convenit, anodyna remedia, quae in priore casu pestifera sunt, in hoc plurimum proficere, *salibus*, nempe, aut *spiritibus volatilibus* dictis, conjuncta; inter hujusmodi vero compositiones non alia praestantior est illa, quae nomine *elixiris paregorici* prostat.

Sed enim cum nonnulli, vitio aliquo corporis aut humorum, levissimis quibusvis de causis in hunc morbum incidant; quibus modis eum praecavere oporteat, dicendum est.

Ratio

Ratio igitur cum temperamenti aegrotantis, tum ipſius morbi naturae, hic haberi debet. Illud, ſi calidum ſit, refrigerantia et acida, mitiora tamen, poſtulat; inter quae praeſtant *acetum* et *oxymelita* quaecunque. Sin corporis conſtitutio ſit frigidior, calefacientia nonnulla uſui erunt; qualia ſunt, *radix enulae campanae*, *zedoariae*, *ſagapenum*, *myrrha*, et conſimilia. Vomitum in utroque ſubinde ciere convenit; alvumque lenibus catharticis, quae non nimis ſolicitent, quale eſt *ſal Glauberi* dictum, ſubducere. Aqua pro potu commodiſſima eſt, adjecto vini paululo.

QVONIAM autem in omni hoc morbo ſanguis plus minus efferveſcit, huic excandeſcentiae nobili illo remedio *cortice Peruviano*, iis praeſertim temporibus aſſumpto, quibus recur-

recurrere soleat difficultas respirandi, occurrere optimum erit. Et novi quidem illum, commisto *cinnabari antimonii*, nonnunquam insigniter profuisse.

Postremo id minime praetermitti debet, quod fonticuli, quos vocant, supra scapulas inusti suspiriosis quibuscunque sint auxilio. Et hos quidem non solum humores emittendo, sed et distensionem nervorum nimiam minuendo, tam in hoc, quam in aliis quibusdam morbis prodesse, fas est credere.

Cavte tamen in his omnibus agere oportet. A nimis frequentibus sanguinis detractionibus hydropis metus est. Senibus nocet nimia aquae potio. Exercitationes vehementiores spiritum angustum faciunt. Magna denique acidorum copia fibrillas nervorum constringendo anhelitum difficilem reddit. Ita modus

dus etiam in ipsa medicina servandus est.

De hoc autem, simulque de aliis pectoris morbis, consuli velim Laurentium Bellini *De morbis capitis, pectoris, etc.*

CAPUT VI.

De morbis cordis.

Cor, motuum omnium animalium instrumentum primarium, vitaeque nostrae quasi principium et fons, cum musculus sit, vel potius plurium musculorum congeries; iisdem, quibus alii corporis musculi, patet incommodis.

Affectio autem, qua frequentissime laborat, est *palpitatio*, unde per exiguum temporis spatium motus ejus interrumpitur. Ex causis admodum variis haec ortum habet. Nonnunquam enim resolutae fibrae haud satis valido impetu sanguinem propellunt. Interdum polypus, in ventriculis aut auriculis haerens, vim

ejus

ejus eludit. Alias evenit, ut ſpiſſior ſimul et copioſor ſanguis difficulter in canales ſuos feratur. Item aqua in pericardio abundante (quod raro tamen accidit) muſculi hujus motus impediri poteſt. Concreta quoque lapidea illum turbant. Eſt etiam, ubi tendines in ductuum orificiis, in ſenibus praeſertim, oſſeam duritiem acquiſiverint; quo, amiſſa vi elaſtica, motui protrudenti nimis reſiſtitur. Nec praeterire oportet, quod ſanguinis etiam inopia morbum hunc facere poſſit. Hinc enim fit, ut ſpiritus animales minus, quam par eſt, in cerebro ſecernantur; unde prohibetur cordis contractio, pulſuſque fit intermiſſio.

Non eſt autem alienum hic adnotare, affectionem hanc plerumque eſſe convulſionem; qua, cum cor ſanguinem uno niſu non ſatis propellere poteſt, vim ſuam repetere

debet: documento ſane inſigni, ſicut ante expoſui, motus etiam iſtos, qui non voluntarii dicuntur, ab animo noſtro regi et mutari [1].

Illud denique praeſagitionis loco adjungendum videtur; quod violenter infeſtans, et ſaepius recurrens, hoc malum in *ſyncopen* tandem, ſeu fatalem virium defectum (quam alteram cordis affectionem cenſent auctores) plerumque deſinit.

Tot variis caſibus medelam etiam variam accommodare oportet. Illud autem in univerſis tenendum eſt, niſi vires ſint admodum imbecillae, ſanguinem detrahi poſſe; quo, cum debilior ſit ad propellendum vis cordis, minuatur liquoris propellendi pondus. Et quidem non raro a plenitudine etiam oriri non tantum cordis palpitationem, ſed et ipſam ſyncopen, animadvertimus; ita

[1] Vid. *Introductionem.*

ſoliti

ſoliti cujuſvis fluxus ſuppreſſioni, ut ex naribus aut haemorrhoidibus, frequenter ſuccedit praeceps iſte virium lapſus; unde ad praecavendum hoc malum utiliſſima certe erit ſanguinis miſſio. Vix autem aliae quaevis exinanitiones ferri poſſunt. Reſolutio fibrarum ea, quae in capite *De paralyſi* ſunt expoſita, deſiderat. Craſſior ſanguis, qui polypum generat, medicamentis attenuantibus, qualia ſunt ſpiritus volatiles dicti, et gummi graveolentia, emendatur. Veſicatoria autem, in primis ſi ſopor urgeat, deficiente animo, optime ſtimulant et languentem excitant.

CAPVT VII.

De morbis ventriculi et *inteſtinorum.*

IN morbis ventriculi et inteſtinorum non minus ea, quae cavere, quam quae facere oportet, proponenda habeo. Et primo quidem, quanquam pituitam viſcidam, quae ſtomachum gravat, vomitu interdum ejicere maxime neceſſarium ſit; frequentibus tamen vomitionibus motum illum naturalem, quo alimenta deorſum pelluntur, invertere ciborum concoctionem plurimum perturbat et impedit.

Appetitvm ad cibos acuunt herbarum amararum infuſiones, et ipſam ſaepe concoctionem adjuvant; at metus eſt, ne longus illarum uſus fibras

fibras muſculares nimis calefaciat. Quocirca acidis quibuſdam, praeſertim *elixire vitrioli Mynſichti*, illas ſimul adſtringere non raro convenientius eſt; ea tamen adhibita cautione, ut, dum adhuc tenax eſt, quae ventriculo inhaeret pituita, illis abſtineatur. Frequentiſſimum enim ſtomachi malum eſt, quo reſolvitur; idque certe fibrarum ejus conſtrictionem deſiderat.

SECTIO I.

Alvi fluxus.

Ventris fluxus non difficulter coërcetur. De illo loquor, qui ſine febre eſt; nam ubi haec adeſt, num morbum ſolvere poterit, deliberare oportet. Cum ſola autem cita alvus exercet, ſatis plerumque erit, aſſumpto ſemel aut bis *vino ipecacoanhae*, ventrem *rhabarbaro* aliquoties

quoties purgare; deinde aromaticis, adjuncta *creta*, aut *bolo Gallica*, inteſtina roborare.

Dyſenteria.

Difficilior res eſt, ubi dyſenteria, aut torminibus, inteſtina excruciantur. Illa enim plerumque intus exulcerantur, et cruor manat; qui modo cum ſtercore aliquo ſemper liquido, modo cum quibuſdam quaſi mucoſis excernitur, ſimulque carnoſa quaedam deſcendunt; frequens quoque dejiciendi eſt cupiditas, dolorque in ano; exiguum interim emittitur, eoque tormentum intenditur; et cum ab inflammatione oriatur hoc malum, nunquam non adeſt febricula.

Semper igitur, ut ad curationem veniam, primum ſanguinem mittere expedit. Deinde vomitus utiliſſimus eſt; quem *vino ipecacoanhae*, non ſemel, ſed ter quaterve, interpo-

terposito biduo vel triduo, elicere optimum erit.

INTER has exinanitiones, et etiam postea, adhibenda sunt medicamenta, quae fluxum cohibeant, et simul membranulas exulceratas sanent. Neque ullum remedium mihi compertum est illo praestantius, quod ex *confectione cardiaca*, et *bolo Gallica*, adjuncto *extracto Thebaico*, componitur; ita nimirum, ut illorum singulorum scrupulus unus, hujus granum unum, ter die adsumantur.

NEQVE inutiles sunt infusiones in alvum, maxime ex jusculis pinguibus, addita *theriaca Andromachi*; aut saltem *electario e scordio*; vel ex *decocto albo*, adjecto *amylo*; vel loco illius *julepo e creta*, adjunctis, ubi opus fuerit, *extracti Thebaici* granis duobus aut tribus.

ILLVD

Illud denique animadvertere ex usu erit, malum interdum corporis habitum efficere, ut haec omnia parum proficiant. Illis in casibus, non omissis caeteris, ea, quae humores emendant, in usum vocare oportet; et quidem *rhabarbarum*, adjuncta *mercurii sexies sublimati* exigua portione, iteratis vicibus dare convenientissimum erit.

Praeter haec incommoda, *vomica* etiam interdum, sive suppuratio interna, in ventriculo nascitur. Hoc quidem raro fit, non semel tamen accidisse vidi; cum magnam profecto sanguinis simul et purulentae materiae copiam evomebat aeger. Terret sane iste casus, at plerumque tamen non magnum periculum adfert; iisque adsumptis, quae membranas exulceratas conglutinent, in primis *balsamo Locatelli*, redit sanitas.

SEC.

SECTIO II.

De ileo.

Acutissimus morbus eſt is, quem εἰλεὸν dixerunt Graeci, Celſus *tenuioris inteſtini morbum* vocavit[1]. Eſt autem vehemens inteſtini inflammatio, quae, niſi cito ſuccurratur, brevi in gangraenam deſinit, et mors inſtat.

Promptissime igitur, et larga copia, ſanguinem detrahere oportet, non ſemel, ſed iterum, plerumque etiam tertio. Inde venter laxandus eſt. Id autem difficillime fit, quod acria nimis irritant, et vomitionibus rejiciuntur. Clyſteribus itaque primum res agenda eſt, interpoſitis catharticis; quorum illi ſtimulantes, haec lenia eſſe debent, ita ut mutuam ſibi invicem operam prae-

[1] *Lib.* IV. *cap.* 13.

ſtent. Anodyna etiam neceſſaria ſunt, ſed cum purgantibus miſta. Commodiſſimum igitur erit dare *extracti cathartici* ſcrupulum unum, adjuncto *extracti Thebaici* grano uno; et poſt horas aliquot cochlearia duo *infuſi ſenae*, adjecta *tincturae ſenae* quarta parte, ſingulis vel alternis horis propinanda, uſque dum dejectionum ſatis fuerit.

His ſi nihil proficiatur, *argentum vivum* bibendum praebere opportunum erit, quod quidem duplicem hic uſum praeſtat; partim pondere ſuo inverſum inteſtinorum motum reſtituendo, partimque lubricitate excrementa alvum opplentia emolliendo et deorſum propellendo. Idcirco copia ſatis magna id hauriendum eſt, librae minimum pondo; quod repetere etiam plerumque opus eſt. Neque diu ſane tardare hoc experimentum oportet; quo-

quoniam metus eſt, ne, quod non raro fit, inflammationi ſuperveniat gangraena, qua corruptis inteſtini tunicis, in abdomen effunditur ponderoſum metallum.

Neqve nihil denique juvant fomenta, in primis panni lanei calefacti, et *ſpiritu vini* madidi; aut etiam, ut praecepit Sydenhamus, *catulus vivens nudo ventri indeſinenter accumbens*[1]. Longe autem plus adjuvat balneo tepido corpus totum immergere. Et ſi nondum diſcuſſus dolor ſit, cucurbitulas circa umbilicum defigere convenit, cum levibus inciſionibus.

Eadem via morbum illum atrocem, quem medici Galli *colicam Pictonum*; noſtrates in inſulis Americanis, ubi frequentiſſimus eſt, *the dry belly ache*, appellant, curare oportet. Eſt enim dolor cum febre,

[1] Vid. *Oper. p.* 41. *Lond.* MDCCV.

et inflammatione, molestissimaque alvi astrictione conjunctus.

SECTIO III.

De lumbricis.

NON raro lumbrici occupant alvum. Et horum quidem tria sunt genera, *teretes*, et *ascarides*, qui pueros; *lati*que, omnium pessimi, qui adultos maxime infestant. De singulis eorum plurimi scripserunt auctores. Lati autem descriptionem, additis etiam iconibus, omnium accuratissime tradidit vir doctissimus, Daniel Clericus[1]. Quum is igitur medicorum quorundam de hoc animalculo, quod singulari natura praeditum videtur, errores redarguerit; quae sequuntur, ex illo excerpere libuit. Et primo quidem, hunc non

[1] *Historia naturalis et medica latorum lumbricorum. Genevae*, MDCCXV.

unicum

unicum esse vermem; sed plurium vermiculorum catenam, ex illo genere, quod *cucurbitinos* vocant, continuata serie aliorum aliis adnexorum, manifeste apparet. Hi autem, digiti latitudinem habentes, interdum singuli ac separati in intestinis jacent, et per alvum excernuntur. Totus denique vermis conjunctus unum caput sortitur, idque satis acutum, rostro haud absimile; quo intestinis infixo, valde pertinaciter illic haeret, ore pro nutrimento chylum sugens.

Hisce a Clerico observatis quaedam a me usu comperta adjungam; vidi enim, et sanavi, non semel hunc morbum. Et id quidem mirum aeque et molestum est, quod utcunque medicamentorum vi vermiculorum istorum aliquot foras sint ejecti; indies tamen renascuntur, reliquisque in corpore se adjungunt, usque

uſque dum aduncum illud caput ex-turbatum fuerit; et tum demum ſimul cum eo totum animal per anum exit, multorum ſaepe pedum longitudine. Neque mirum ſane eſt dolores inferre acutum illud roſtrum; et hominem, cum monſtroſo et voraciſſimo hoſpiti alimentum aſſidue ſuppeditare debeat, macilentum fieri et contabeſcere.

OMNIBVS igitur modis exſtirpanda eſt haec vermium pernicioſa progenies. Idque, ſi teretes ſint, aut aſcarides, facili negotio peragitur. *Argentum vivum* quacunque forma his exitiale eſt; *rhabarbaro* igitur, adjuncta *mercurii dulcis ſexies ſublimati* exigua portione, alvum ſubinde purgare commodiſſimum erit. Diebus interjectis, *Aethiops mineralis* mane et veſperi aſſumptus relevet. Quin et ipſam aquam fontanam, ſi in aqua decoctum fuerit hoc metallum,

potui

potui dare ex uſu erit. Prodeſt etiam aquam marinam bibere. Oleum denique in alvum ſubter dediſſe juvat.

PROPRIAM autem curationem deſiderat lumbricus latus. Ego jam a multis annis hujuſmodi remedium efficaciſſimum eſſe uſu comperi. *Stannum raſum*, cum aequali portione *coralli rubri*, in pulverem ſubtiliſſimum teritur; hujus drachma una, cum *conſerva ſummitatum abſinthii maritimi* in bolum redacta, bis die devoranda eſt.

POSTREMO, quibuſcunque medicamentis expugnati fuerint hi inteſtini hoſtes; iiſdem identidem repetitis, ne reviviſcant, cavendum eſt.

NON alienum erit alium etiam vermem, his, quos deſcripſimus, multum diſſimilem, quippe qui non

in inteſtinis, ſed in membris, ſedem occupat, miraeque naturae eſt, hic loci memorare. Illum dico, quem Arabes *venam Medinenſem*, Graeci δρακόντιον, Latini *dracunculum*, nominarunt. Hunc primus deſcripſit Avicenna, adjecta curatione [1]. Textum ejus Latine vertit Georgius Hieronymus Velſchius, et commentarii loco juſtum volumen, varia eruditione refertum, conſcripſit [2]. Breviter autem ſummatimque praecipua, quae apud Avicennam occurrunt, exponam. Is igitur morbum hunc fieri dixit, *cum in quibuſdam corporis membris puſtula exoritur, quae intumeſcens deinde veſicam contrahit; mox, ea perforata, prodit rubri quidpiam ad nigredinem vergens, neque ceſſat continuo protendi; interdum motum habet vermicularem ſub*

[1] *Lib.* IV. *Canon. ſect.* III. *tract.* II. *cap.* 21 et 22.

[2] *Auguſtae Vindelicorum*, MDCLXXIV.

cute,

cute, ac ſi is animalis motus, et vere vermis eſſet. Galenus autem hoc malum *ulcus* appellat, *quod ad ſe nervum a propinqua parte delatum habet*[1].

Sed revera vermis eſt iſte morbus, in Aethiopia, Africa, et India frequens. Eſt autem inſectum aquaticum, quod acuto capite, et exili corpore, hominum membris, cruribus praeſertim, inter lavandum ſe inſinuat; et exiguum primo, membranas muſculorum humidas depaſtum, majus fit et longius; mox rodendo cutim inflammationem cum tumore excitat, quo ſuppurante, caput exerit animalculum, duos ſaepe, aut tres, interdum et plures pedes longum.

Cvrandi viam tum internis medicamentis, tum ope externa, proponit Avicenna. Suadet autem, *ut*

[1] *Definit. medic.*

aloe tribus diebus consequentibus quotidie unius drachmae pondere devoretur. Sin autem vermis hanc curam eludat, jamque prodierit; tunc convenit ei praeparare aliquid, cui adligetur, et supra quod blande ac paulatim ita convolvatur, ut absque disruptione ad finem usque exeat. Optimum est plumbi frustum, supra quod convolvitur, idque justi ad trahendum ponderis fiat; tum extrahatur leniter, ne abrumpatur; et quae sequuntur. Mihi olim in nosocomio hujusmodi casum intueri licuit, in nauta quodam ab Africa reverso.

CAPVT

CAPVT VIII.

De hydrope.

HYDROPIS tres ſpecies nominant medici, cum antiqui tum recentiores: *leucophlegmatiam*, *ſive ἀνὰ σάρκα*, hoc eſt, *inter cutem*; *tympanitem*; et *aſcitem*. Communis omnium eſt humoris nimia abundantia, qui collectus tumorem facit; aut in toto corpore, ut in leucophlegmatia: aut in ventre, qui modo ita intenditur, ut creber intus ex ſpiritus motu ſonus fiat, ſicut in tympanite; ubi etiam humoris aliqua portio, ex vapore forſan condenſato genita, plerumque reperitur: modo ita repletur, ut motus aquae, moto corpore aut pulſato

manu abdomine, facile sentiri possit, sicut in ascite.

Sedes leucophlegmatiae est in membrana ista, quam anatomici recentiores *adiposam*, vel potius *reticularem* seu *cellulosam*, vocant; quae membranas corporis omnes et musculos interjacet.

Tympanites non est unius generis. Interdum vapor in cavo ventre conclusus abdomen prorsum pellit, quod pulsatum sonitum edit. Vapor autem is halitus est visceris alicujus corrupti vitio genitus et efflatus, ideoque emissus semper foetidissimus est. Istiusmodi casus rari sunt, vidi tamen in nosocomio Divi Thomae insigne ejus exemplum. Senex erat, cui tanta cum duritie intumuit venter, ut percussus tympani in modum resonaret; nec faeces nec spiritus per alvum, propinatis licet valentissimis medicamentis cathar-

catharticis, deorſum ferebantur. Ex inciſo poſt mortem abdomine prorupit cum ſonitu halitus, qui tam gravi odore nares afficiebat, ut chirurgus ſe aura venenata perculſum diceret. Mox foetoris hujus fons apparuit, inteſtinum nempe colon inflammatum, gangraena vitiatum, et ventriculo pariter corrupto adnatum. Nonnunquam autem ſine putrefactione aura quaedam elaſtica in abdomine genita, neque exitum inveniens, vi ſua membranas circumveſtientes antrorſum pellit et tumefacit. Haec non in cavo ventre, ſed in ipſis inteſtinis concluditur; quae ita diſtendit, ut vim ſuam reſiliendi prorſus amittant, in immenſum fere aucta illorum capacitate [1].

[1] Vid. *Memoires de l'Academie Royale*, MDCCXIII. *pag.* 235. et *Philoſophical Tranſactions*, *Num.* 414.

TER-

Tertiam hydropis ſpeciem aſcitem eſſe dixi, quae tribus modis progignitur. Nunc enim inter tendines muſculorum abdominis, qui tranſverſales dicuntur, et peritonaeum aqua effunditur, et illos ab hoc disjungens inflationem efficit[1]; nunc in medium tunicarum peritonaei (duplex enim eſt haec membrana) illapſus humor harum diſtenſione largum ſibi receptaculum format; ſaepiſſime vero colluvies aquoſa in amplo imi ventris ſpatio colligitur, et ſtagnat. Atque hanc ſane in mortuorum cadaveribus limpidiſſimam interdum vidi, funiculis multis pellucidis, qui ex tenuibus veſiculis quaſi concatenatis conſtabant, innatantibus; quae quidem diſruptorum canalium, quibus lympha circumfertur, erant tunicae, quorum valvulae in partes eos disjunxerunt, et hydatides dictas formarunt.

[1] Vid. *Cheſelden's Anatomy, Book* III. *chap.* 4.

Nvl-

Nullus autem hydrops gravior eſt illo, qui in foeminis ovorum conceptacula occupat. Haec enim primum indureſcunt; mox inflammantur, et corrumpuntur; liquore etiam ex innumeris, qui partes haſce perreptant, lymphae canaliculis erumpenti diſtenta, in magnam tandem molem excreſcunt. Hinc rariſſime cedit morbus remediis.

Et hiſce praecipue modis aqua in ventre includitur, quorum omnium exempla non ſemel vidi; illud autem erat rariſſimum, quod in noſocomio quondam ſeſe obtulit. Vidua quaedam duorum et quadraginta annorum, quae nunquam pepererat, per annum circiter de doloribus dorſi cum difficultate urinae conqueſta ſenſit ſibi intumeſcere abdomen, brevique manifeſta hydropis aſcitis ſigna deprehendebantur; quocirca per ventrem emittebatur

aqua, non ſemel, ſed ter; humore vero poſt ſingulas paracenteſes cito iterum redundante, poſt duas vel tres hebdomadas ab ultima emiſſione mortua eſt. Inciſo cadavere, effluxit primum ex cavo, quod muſculorum tranſverſalium tendines a peritonaeo ſejuncti confecerant, magna aquae copia, admiſtis multis hydatidibus largis et nondum diſruptis. Dein, ſecto peritonaeo, craſſiuſculi et viſcidi humoris librae ſeptem aut octo ſunt eductae, quibus glandulae multae corruptae immiſcebantur. Mirabamur jam nulla ſe in conſpectum dare inteſtina, quae fruſtra quaeſivimus; donec craſſa membrana corii inſtar diſſecta, ventriculum et omnia inteſtina ſimul cum omento in anguſtum ſpatium coacta, et quaſi occultata, tandem reperimus. Membrana haec erat pars interior peritonaei, quod duplex eſſe jam diximus; cujus pars exterior, quum

quum corium, ut notavi, prope referret, facile prima facie ita nobis imposuit, ut totum esse peritonaeum putaremus. Tres igitur, quas memoravi, hydropis ascitis species simul in hoc corpore, utili sane accommodoque exemplo, oculis subjiciebantur.

Praeter has omnes aquosas colluvies, alias etiam corporis sedes inundat non raro morbidus humor. Cerebrum et testiculi lympha nimia replentur. Nusquam autem periculosius, quam in pectore, affligit aqua; quod illis plerumque contingit, qui diuturna spiritus difficultate laborarunt; ea in primis, quae a polypis in sanguinis canalibus haerentibus nascitur, dum tenuis liquor e sanguine expressus per pulmonum membranam transudat. Hunc non semel observavi ad librae unius aut duarum mensuram, nunc in altero

tantum, nunc in utroque thoracis latere, interdum etiam in ipſo mediaſtino collectum. Etenim humor iſte indies auctus, tandem pulmonum impediendo motum ſpiritum intercludit, et aeger improviſo moritur. Nonnunquam etiam in illis, qui diuturna cordis palpitatione cum ſpirandi difficultate laborarunt, ipſum pericardium poſt mortem in immanem tumorem elatum, et magna aquae copia diſtentum, repertum fuit.

SED ad curationes horum morborum veniendum eſt. In leucophlegmatia inciſio in tibiae parte interiore fieri debet, duobus ſuper talum digitis, ita ut vulnus ad celluloſam membranam nec ultra penetret, quo per dies aliquot frequens humor feratur; crus autem interea fovere oportet decocto herbarum emollientium et calidarum, adjecto

ſpiritu

ſpiritu vinoſo, cui addita ſit *camphora*. Hanc medicinam non tantum in hac morbi ſpecie, ſed et in ipſo aſcite multum profuiſſe, quin et interdum ſanaſſe, multoties expertus ſum; profluente per multos dies tanta liquoris copia, ut fidem ſuperet. Cavendum autem eſt, non in ea tantum inciſione, ſed et in omnibus, quae in quacunque corporis parte aquae educendae cauſa fiunt, ne nimis inde exhauriantur vires; quas aeque proſternit humor ita emiſſus, ac ſi ſanguinis ipſius tantundem efflueret. Aegrum igitur quovis modo ſuſtinere oportet, ne curatio mortem acceleret; id quod mihi videre contigit, ſemel quidem mea ipſius non ſatis caute aegroti robur aeſtimantis, atque iterum chirurgi temerarii culpa. At mirum tamen eſt, quantam aquoſi laticis ſic effuſi jacturam cum levamine ferant interdum hydropici. Cujus

rei ſingulare teſtimonium proferre libet.

Foemina generoſa, mihi cognata, annorum fere quinquaginta, corpore firmo ſatis et robuſto, hydrope intercute ſimul et aſcite laborabat, ita in immenſum tandem ventre diſtento, ut decumbens onus tam grave ferre nequiret. Cum de vita fere deſperaretur, unicam ſpem ſalutis, eamque dubiam, in humoris e talo emiſſione ſupereſſe dixi. Illa autem ſtrenue repugnabat, ſe itineris ex miſera vita magnam partem jam emenſam eſſe clamans, neque velle regredi. At precibus demum amicorum victa ceſſit; itaque ex vulnuſculo in utroque crure eo modo, quem expoſui, facto profluxit decem continuis diebus aqua, ad congii menſuram minimum quotidie. Interea fomentis calidis, et ſtomachi et virium cauſa, parti proviſum eſt;

eſt; hauſitque bis die cyathum unum et alterum aquae, in qua calefacta infuſa eſſent herbarum folia amararum; quales ſunt *abſinthium Romanum, centaurium minus*, cum *radice gentianae*, et *ſeminibus cardamomi minoris*, adjecto *vino chalybeato.* Singulis autem noctibus aſſumpſit potiunculam, mihi in frequenti uſu, ad ciendas hydropicorum urinas efficacem; quae habet *oxymellis ſcillitic.* ℥1ſs. *aq. cinnamom. ſimpl.* ℥1. *ſp. lavend. c. ſyr. e cort. aurant.* ſingulorum ʒ1. *M.* Convaluit ſenſim, et corpus ad priſtinum ſtatum rediit. Cum autem vires id ferrent, idoneis medicamentis per alvum purgabatur. Et cathartica quidem paulo valentiora, eaque ſaepius repetita, deſiderat hic morbus; qualia ſunt in primis *elaterium, mercurius ſexies ſublimatus*, et *jalapii radix.* Haec igitur debitis intervallis interponebantur. Caetera

tera autem, quae dixi, ad longum tempus in usum assidue adhibebantur; praesertim vero diureticus ille, quem descripsi, haustus per annum integrum nunquam intermittebatur. Ab his nulla unquam valetudine per quinque annos tentata, morbo acuto tandem correpta periit. Nullus autem dubito, quin totum illud aquarum diluvium, partim ex cellulosa membrana, partim ex sacco a tendinibus musculorum abdominis et peritonaeo, aut duplicis membranae peritonaei distensione, formato profluxerit.

Ordo postulat, ut de tympanite jam dicam. Is igitur, quem ex putrefactione visceris alicujus oriri significavi, prorsus insanabilis est. Qui autem ex aura in ipsis intestinis genita provenit, catharticorum non nimis irritantium assiduo usu, interpositis medicamentis, quae flatus

tus diſcutiunt, curandus eſt; iis interim, quae facillime concoquuntur, in cibum aſſumptis. At corporis exercitatio non negligi debet. Neque inutile erit per alvum interdum infundere copioſam aquam calidam, atque illam recipere; ſimulque, quod praecepit Celſus, ferramentis candentibus ventrem pluribus locis exulcerare, et ulcera ſervare diutius [1]. Sin autem hoc crudele videatur, veſicatoria abdomini imponere, et per intervalla repetere, in rem erit.

Dirus ſemper morbus eſt hydrops aſcites; ſive extra peritonaeum ratione jam dicta, ſive intra illud, ſive denique in ventris cavo aqua abundat. Caeterum quas exinanitiones ferre poſſit aeger, in primis conſiderare hic oportet. Ubi enim fractae ſunt vires, nocet vehe-

[1] *Lib.* III. *cap.* 21.

mens

mens per alvum purgatio; et quo plus humoris ex inteſtinis ejicitur, eo major ipſius copia brevi in ventrem refluit. Cum id fieri animadvertit medicus, deſiſtere debet, et per iter urinae ſuperabundantem aquam foras propellere. Incertae autem virtutis ſunt in hiſce caſibus medicamenta quaecunque, etiam illa, quae praeſtantiſſima cenſentur diuretica; quae in hoc enim reſpondent, in illo ſpem fallunt; aliud igitur atque aliud tentandum eſt. Ut plurimum vero ex *radice ſcillae* parata omnium ſunt efficaciſſima. Horum praecipua ſunt, quam ex *oxymelle* propoſui, potio: aut ipſius *radicis* recentis exigua portio, grana nimirum quinque aut ſex; quae cum *pulver. ari compoſ.* ℈ſs. *rad. zingib. gran.* v*que* contundere, et cum *ſyrup. e cort. aurant.* in bolum cogere conveniet, ſingulis diebus mane devorandum: aut *acetum* de-

5 nique

nique *ſcilliticum*, quod ſtomacho minus ingratum erit, et ad propoſitum valentius, ſi hac via exhibeatur: *Succ. limon.* ʒvi. *ſal. abſinth.* ʒſs. miſcentur; adjiciuntur *aq. cinnamom. ſimpl.* ℥iſs. *ſyrup. e cortic. aurant.* ʒi. *aq. menth. piperit. ſpirituoſ.* ℥ſs. *acet. ſcillitici* ʒi. aut ʒiſs. Hauſtus ille bis die bibendus erit. Non inutiliter *cinerum geniſtae* infuſionem propter vim diureticam praecipiunt medici; et eſt quidem ſaepe commoda, modo potus conſueti loco, admiſto vini pauxillo, bibatur.

Insignis autem eſt ad hanc rem, et memoratu digniſſimus, nobilis foeminae mihi notiſſimae caſus. Illa annos plus minus quinquaginta nata ſenſit in altero abdominis latere durum tumorem, qui ſine dubio erat ipſum ovarium in immenſam molem auctum; hinc diſruptis partem illam perreptantibus canali-

 culis,

culis, qui lympham vehunt, ſenſim fiebat hydrops aſcites. Fruſtra erant medicamenta quaecunque, ſive purgantia, ſive diuretica. Ter emiſſus eſt ferramento acuto ex ventre humor, qui brevi ſemper iterum in cavum influebat. Accidit tandem, ut eam inviſeret anicula quaedam ruſtica, quae abdomen conſpiciens non ſine ſummo cruciatu diſtentum facile perſuaſit, ut ſingulis diebus, mane et veſperi, cochleare plenum *ſeminum ſinapis* non contuſorum devoraret, decoctique *ſummitatum viridium geniſtae* ſemilibram inſuper biberet. Poſtquam triduum hoc modo amarum laticem perpotaſſet, maximum ſenſit levamen; quin et ſitis, quae moleſtiſſima fuerat, omnino ſedata eſt. Alvum interdum duobus aut tribus continuis diebus movebat id medicamentum, et urina quotidie ad libras minimum quinque aut ſex profluxit. Perſtitit in

hiſce per annum, neque rediit morbus. Sapienter itaque medicos monuit Hippocrates, ut *etiam a plebeiis ſciſcitarentur, ſi quid ad curationem utile eſſet*[1].

INVSITATVM fortaſſe videbitur, imo et periculoſum, remedia, quae ad ſomnum apta ſunt, in hoc morbo adhibere. At illa tamen interdum eum uſum praeſtant, ut etiam urinam moventibus accenſenda ſint. Ubi enim magnus dolor premit, profuſionem ejus haud raro incitant; non ob aliam, ut opinor, cauſam, quam quod fibras ductuum renalium relaxent, quas cruciatus ſemper conſtringit. Hujuſce rei fidem faciet memorabilis, quam traditurus ſum, narratio.

VIR quidam robuſtus, ſobrius, et temperantiſſimus, annorum circiter

1 Μὴ ὀκνέειν παρὰ ἰδιωτέων ἱϛορέειν, ἤν τι δοκέει ξυμφέρον. *Lib. De praecept.*

quadraginta, hydrope aſcite ſimul et tympanite laborabat. Originem morbo dederat colliſio, ab ictu violento ante ſex fere ſeptimanas, in dextro hypochondrio facta. Indies ventris tumor augebatur, cum dolore graviſſimo, ſiti intenſa, urina admodum pauca, eaque craſſa et rubra. Adhibita ſunt cum a me ipſo, tum ab alio medico experientiſſimo, remedia quaecunque ad urinam movendam utilia; *ſapo Venetus*, *ſalia lixivia*, *balſamum Gileadenſe*, *nitrum*, et ſimilia; at incaſſum omnia. A catharticis valentioribus in pejus ruebat malum. Paracenteſis imperata eſt, ſed renitebantur amici. Cum dolor jam eſſet intolerabilis, nec ulla ſpes de vita affulgeret; ut εὐθανασίαν ſaltem conſequeretur, de anodynis cogitare coepi. Hauſtulum igitur cubitum ituro dabam bibendum, qui habebat *aq. menth. piperitid.* ℥i. *cinnam. ſimpl.* ℥ſs. *ſpi-*

 rit.

rit. ℥ii. *tinct. Thebaic. gutt.* xxxx. *lixiv. tartari* ℥ſs. *ſyr. ex alth.* ℥i. *M.* Ab illo inſperatum levamen ſenſit; ſomnus, qui diu defecerat, obrepſit; profluente per vices ea urinae copia, ut illa nocte librae minimum duae redderentur. Hinc animus mire confirmatus eſt. Cumque aeger, durante ἀναλγησίᾳ, tum per veſicam, tum per alvum, onus quod gravabat deponi; vi autem anodyni finita, continuo redire, experiretur: juſſus eſt eundem hauſtum octava quaque hora repetere, donec brevi bis die ſumpſiſſe ſatis eſſet. Quum autem ab aſſiduo hujus uſu minueretur appetitus, infuſionis amarae chalybeatae cochlearia aliquot ſemel vel bis quotidie bibebat; nondum neglecto, ſi forte dolor ingrueret, divini pharmaci ſoporiferi uſu. Haec ita profecerunt, ut devoratis demum bis die pilulis aliquot ex *pil. e ſtyrac.* portione una, *corticis Peruviani* portionibus

tionibus duabus, cum *terebint. Chia* confectis, perfecta restitueretur sanitas.

Operae pretium erit historiam quandam legere, quam narrat celeberrimus Willisius, huic nostrae plane similem[1]. Sed et expendi merentur, quae ad hanc rem pertinentia protulit eruditissimus Sponius[2]. Quem enim ille viginti venae sectionibus sanatum hydropem vidit, pariter ac iste, quem retulimus, ex nimio partium internarum ventris calore et inflammatione ortum habuisse, suspicari licet.

Non erit nunc a proposito alienum ab assumptione eorum, quae juvare possunt, ad abstinentiam transire; eam dico, qua quis ab omni potu per longum tempus se cohibet:

[1] Vid. *Willis. Pharmaceut. ration. Part.* I. *sect.* VII. *cap.* I.

[2] *Aphorism. Nov. Sect.* V. *aphor.* 81.

hanc

hanc enim pro remedio etiam medici commendant. At difficillima ſane eſt iſta medicina, cum ſitis plerumque vehementer premit; quae niſi ſedetur, eam moleſtiam affert, ut vita non tanti videatur, ut homo illam tali cruciatu redimere velit. Novi tamen duos, qui, graviſſimo hydrope aſcite laborantes, longa iſtiuſmodi patientia ſibi ex toto temperando ad ſalutem perducti ſunt. Illi autem bibendi cupiditatem os et fauces ſucco pomorum acidorum aut limoniorum eluendo, devorato ſubinde hujus aut illius aliquantillo, pertinaciter fallebant.

Sin autem neque per vulnus in talo, quemadmodum in leucophlegmatia propoſui, neque per omnia dicta auxilia ſiccetur venter, ſed humor nihilominus abundat; celeriori via ſuccurrere oportet, per ventrem ipſum emittendo. Haec enim ἐγχεί-

ρησις

ϱησις servat interdum, raro jugulat, et tensionem abdominis minuendo semper dolorem potenter mitigat; quin et, quod maximi usus est, medicinae locum facit.

Scio deterreri saepe medicos ab hac medendi via, cujus rei causa praecipua haec est. Aqua, inquiunt, frustra emittitur, quae vitiatis partibus internis renascatur; quin et, si temporis intervallis emittatur, in eundem locum cito refluet; sin omnis simul exeat, moritur statim aeger. Et certissimum quidem est, corruptis jam visceribus rem esse desperatam, humorisque emissionem per intervalla factam nihil juvare, universi etiam effluxum plerumque perniciosum esse. Coepi igitur anno MDCCV illius rei causam investigare, ut tanto incommodo occurrere possem. Et illa quidem, ut opinor, haec est. Longa abdomi-
nis

nis a concluſo humore diſtenſione ſeptum tranſverſum nimis ſurſum pellitur, muſculi ventris extenduntur, ſanguis per canales ſuperiores, quam per inferiores, expeditius fluit, aqua denique compreſſione ſua novam quandam partium vicinarum diſpoſitionem efficit; unde liquore omni ſimul ſemelque effuſo, ſepti tranſverſi motus, ut pro natura ſolet, deorſum illico fertur, ſanguis in canales inferiores impetu inſolito ruit, et ſublata compreſſionis vi, fibrae eam quam prius acquiſiverant extenſionem, et calorem quem dederat incluſus humor, derepente amittunt; hinc oritur animi defectio, quae ſaepe gravius recurrens, orto ſudore frigido, mox occidit. Hoc igitur incommodum commodius praecaveri non poſſe videbatur, quam abdomen a ſuperioribus ad inferiora manibus fortiter comprimendo, dum aqua proflueret; et poſt-

quam omnis effluxerat, fasciis illud satis vehementer astringendo.

Placuit in nosocomio hoc primum tentare. Et cum mulier quaedam huic curationi satis idonea se mox offerret, simul ac ab inflicto vulnere prorumpere coepit aqua, ipse sedula cura manibus meis supra umbilicum ab utroque latere positis ventrem deorsum compuli, mandans chirurgo, ut infra hanc partem simul isti rei operam daret; id autem interea animadverti, si vel per temporis momentum manus amoverem, aegram actutum animo deficere. Postquam autem omnis humor effluxerat, fasciis laneis arcte constringebatur abdomen, panno laneo spiritu vinoso madefacto primum superimposito. Feliciter, et ex animi sententia, magno nostro gaudio successit experimentum. Urinam copiose reddidit mulier, cupi-

ditas

ditas edendi rediit, et redintegratis paulatim viribus, morbum recidivum nunquam paſſa convaluit. Tanti intereſt rerum cauſas cognoviſſe.

Ab eo tempore iſtam medendi viam tenuerunt medici, non noſtri tantum, ſed et exteri; interdum etiam, ut in novis experimentis non raro fieri ſolet, nimis audacter. Quibus enim jecur male affectum eſt, quorum ſtomachus eſt corruptus, quive malo corporis habitu laborant; iis vix quidquam ſpei in hac medicina relinquitur. Cautiones igitur nonnullae hic ſemper neceſſariae ſunt; quarum praecipuas peritiſſimi chirurgi, G. Cheſelden[1], et S. Sharp[2], clare propoſuerunt.

Fatendum eſt autem, quantacunque prudentia officium ſuum ex-

[1] *Anatomy of the human body, Book* III. *chap.* 10.

[2] *A treatiſe on the operations of ſurgery, chap.* 13.

ſequatur medicus, ſaepe tamen hydropem reverti. Verum illud non obſtat, quo minus hoc inventum magni aeſtimari debeat; cujus ope plurimis vitam, eamque facile tolerandam, quin et nonnunquam jucundam, ad multos annos prorogatam fuiſſe novi. Quod quidem cum multis exemplis conſtet, unum ſolummodo omnium loco adduxiſſe ſatis erit.

Illustris quaedam vidua, anno aetatis ſuae quinquageſimo primo, in hydropem aſcitem delapſa eſt. Emiſſus eſt ex ventre humor, qui cum reflueret ſemper, ſingulis menſibus per annum unum educebatur ad menſuram librarum quadraginta quatuor. Anno inſequente, ſingulis etiam menſibus aqua emiſſa eſt ea quantitate, ut per quamque hebdomada colligi libras duodecim compertum eſſet. Anno tertio, minui

nui coepit humoris quantitas, ita ut mense unoquoque librae tantum viginti quatuor effluerent. Quarto autem et quinto, sextique septem mensibus, aqua tricies educta, non ultra sedecim per singulas vices profluxerunt. Et post novissimam emissionem languere coepit, ac tabescere; difficultate etiam spiritus, ut in hydrope pectoris observamus, assidue fere premebatur, et animo frequenter deficiebat; cum antehac per totum morbi decursum, quoties intervalla essent emittendi humoris, alacris et vivida congressibus amicorum, exercitationibus, quin et choreis sese recrearet. Coepit illam tandem vitae et curae taedium, placidaque tandem morte occubuit. Mirandum sane est eo temporis spatio tantam humoris copiam ex corpore humano suppeditari potuisse, libras nimirum mille nongentas et viginti; quas in ipsis ovorum concepta-

ceptaculis, quae recentiores medici *ovaria* appellant, primum collectas fuisse opinor. At ipsa denique moriens testamento suo mandavit, ut ad futuram rei memoriam summa eorum, quae memoravimus, Anglico sermone monumento suo inscriberetur. Verba ipsissima adjungere libet.

Here lies Dame MARY PAGE,
Relict of Sir GREGORY PAGE *Baronet.*
She departed this life March IV, MDCCXXVIII,
In the LVI *year of her age.*
In LXVII *months she was tapped* LXVI *times,*
Had taken away CCXL *gallons of water,*
Without ever repining at her case,
Or ever fearing the operation.

Monumentum autem illud in campo, dicto *Bunhil Feilds*, extra urbem visitur.

AEQVE memorabilem, at exitu feliciorem, casum praebet illa, quam traditurus sum, narratio. Virgo septendecim annorum sensit sibi intumescere

meſcere ventrem, parvaque copia urinam reddi; a quibuſcunque remediis pejus habuit, et poſt annum haud aliter ac gravidae diſtendebatur abdomen. Eo tempore nupſit, ſpe propoſita, maritum fore pro medico. At longe ſecus res evenit; per annos tres increvit ſenſim hydrops, ita ut tandem ventris diſruptio formidaretur. Cum dolor jam intolerabilis premeret, a me petiit, ut aquam manu chirurgi, quem in noſocomio eventu ſecundo hanc medicinam feciſſe audiverat, quo ſaltem levaretur cruciatus, educi curarem. Ego, ne occidiſſe, quam ſervare non potui, viderer, in corpore macie jam paene confecto, id ſine maximo vitae periculo tentari non poſſe edixi. Miſera tamen inſtare, et precibus rogare, ne ſe deſererem, aſſiduis tormentis et lenta morte conſumendam. Ceſſi precibus victus, et illa, quam dixi, via emiſſae ſunt ſimul et ſe-

 mel

mel humoris limpidi, ac nullo modo foetidi, librae ſexaginta. Ex eo tempore indies auctae ſunt vires, morboque nunquam poſtea revertente, elapſis decem menſibus filium robuſtum peperit; plurium etiam exinde foecunda parens.

Illud denique ſubjungam, medicinae hujus neceſſitatem inde liquere, quod longe tutius ſit, aptis ſervatis cautionibus, aquam emittere; quam dum illa, rupto ſponte ſua ventre, prorumpat expectare. Hoc enim interdum accidit, nec ſine ſummo vitae diſcrimine. Semel tamen vidi mulierem, cui id contigerat, ſalvam evadere. Illa, abdomine in immenſum aqua repleto, me accerſivit; morbum inſanabilem eſſe denunciavi, neque enim ſupereſſe vires. At me fefellit opinio. Nam poſt paucos dies, audito illam adhuc vivere, reviſi, et rei novitate

vitate perculſus ſum, conſpiciens vaſa duo humore plena, alterum duodecim fere libras, alterum ſex, continentia; quarum illae rupto aqualiculo prope umbilicum uno die, hae diſruptione juxta eundem locum poſtridie facta exierant: ita in biduum medicinam ſuam diviſit natura. Cum aegram jam languidam, et tantum non moribundam deprehenderem, non alia auxilia, quam quae cordi utilia eſſent, propoſui; juſſis etiam adſtantibus *ſpiritu vinoſo* abdomen fovere, ſimulque praedicens fore ut propediem moreretur. At mulieri, ne mortuae quidem, vix credendum eſt. Iterum falſus ſum; et poſt menſes aliquot incolumem, morboque iſto (in quem, quantum ſcire potui, nunquam denuo incidit) immunem aſpexi; vulnera etiam ſine ulla praeter eam, quam dixi, medicatione ſponte coierant.

Finis longae hujus chartae erit narratiuncula, ex qua manifeſtum fiet, naturam quandoque modo etiam ab hoc, quem proxime deſcripſi, longe alio hujuſmodi onere ſe levare. Mercatorem quendam aſcite gravatum, una cum alio medico experientiſſimo, curabam. Tentatis incaſſum uſitatis remediis, ad paracenteſin, tanquam ad ſacram anchoram, confugimus. Emiſſae itaque ſunt humoris limpidi et tenuis librae circiter viginti. Poſt aliquot hebdomadas de novo intumuit venter. Convenimus ideo mane chirurgum abdomen denuo exinanituri. Subridens autem aeger nulla ſe jam amplius egere curatione dixit; et nudato corpore, abdomen molle laxumque oſtendit. Mirantibus et rogantibus, numquid ea nocte per quaſcunque vias effuſum fuiſſet, reſpondit, neque per alvum, neque per renes, neque per ſudorem ſibi plus

plus ſolito profluxiſſe. Per glandulas itaque, et exiles meatus, in peritonaeo, et membranis vicinis, abſorptus fuit totus ille humor. Ipſe autem poſtea medici cujuſdam empirici curae nimis imprudenter ſe commiſit; et ad praecavendum morbum valentiſſimis catharticis uſus, brevi poſt, exhauſtis viribus, conſumptus eſt. Vix ulla tamen humoris copia in aperto cadavere deprehenſa.

JAMDVDVM noverant anatomici humorem ex ventre in partes circumjacentes abſorberi. Si enim aquae tepidae libra per ſyringem, facto exiguo vulnere, in vivi canis abdomen immittatur; illo poſt paucas horas inciſo, ne guttula quidem ejuſdem ibi reperietur. Ita *corpus univerſum tam foras, quam intro, perſpirabile eſt:* id quod olim docuit Hippocrates[1]. Sed legenda omnino

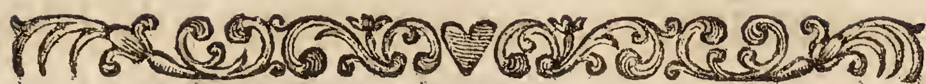
1 Ἔκπνοον καὶ ἔισπνοόν ἐςιν ὅλον τὸ σῶμα. *Epidem.* VI.

ſunt, quae ad hanc rem pertinentia ſcripſit medicus doctiſſimus, Abrahamus Kaav; qui per omnes corporis membranas, tam in ſano, quam in morboſo ſtatu, recipi et tranſudare humores oſtendit[1].

[1] In libro, cui titulus, *Perſpiratio dicta Hippocrati per univerſum corpus anatomice illuſtrata. Lugduni Batavorum*, MDCCXXXVIII.

CAPUT

CAPUT IX.

De jecinoris morbis.

PLURIMIS morbis ideo patet jecur, quod bilis multis modis vitium facit, ex qua fere oriuntur hujus visceris mala. Omnium autem frequentissimum est *icterus*; in cujus naturam, quoniam ea, quae super illo tradiderunt auctores, mihi minus satisfaciunt, paulo accuratius inquirere lubet.

SECTIO I.

Icterus.

BILIS est sapo quidam naturalis, hoc est, mistura ex oleo, aqua, et sale tam volatili quam fixo composita, ad varios fabricae animalis usus in

in hepate e ſanguine ſeparata. Nil mirum igitur, cum ſanguis ipſe modis quam plurimis corrumpi poſſit, humorem hunc interdum officiis ſuis ineptum reddi. Peccat autem non raro lentore, nonnunquam etiam nimia raritate. Illud ubi eſt, obſtruuntur glandulae huic ſecernendae aptae, et exigua copia in canaliculos ſuos derivatus liquor in iis haeret; inde jecur durum evadit, naſcunturque ſub ejus tunica congeries albidae, ſaponem craſſiorem referentes. At non tantum ab impedito bilis tranſitu propter viſciditatem, ſed etiam a raritate ejus provenit hic morbus. Sal enim volatilis, quem partim bilem componere diximus, nimis abundat; unde tenuis nimirum et calidus humor inteſtina plus ſatis irritat. In priore caſu adſtrictior eſt alvus, faeceſque craſſae, argillae vel luto ſimiles, aegre

gre dejiciuntur; in posteriore diarrhoea, cum febre et liquidis flavisque dejectionibus, assidue solicitat. Illi morbo obnoxios reddit vita desidiosa, sine debitis corporis exercitationibus acta; salis enim defectu pars bilis oleosa concrescit: hoc plurimum ii laborant, quibus facultates suae inutiles sunt; et qui genio indulgentes vino meraciori corporis humores accendunt.

Sed et alia est icteri species, his quas descripsimus causam habens prorsus dissimilem, quae a nervorum convulsionibus originem trahit; nempe cum humor ille subtilis et elasticus, quem vehunt, acritudine et vi nimia praepollens, bilis canales ultra modum constringendo per hepar illam transire non sinit; unde in sanguine exuperans in quascunque corporis partes diffunditur. Tale quid cruciatibus colicis, quin et

et ictibus viperarum, supervenire jam olim ostendimus[1].

Neque adjicere alienum erit, constrictionem non huic similem, sed ab ipsa glandularum in abdomine induratione factam, interdum evenire, jecinore et vesica ejus bile distentis, cum tamen nulla hujus portio in intestina delabi possit. Vidi olim in nosocomio insigne hujus rei exemplum. Vir quidam operarius annorum quadraginta et duorum, cum ante quinque menses ab acuta febre convaluerat, sensit in hypochondrio sinistro inflammationem; qua repressa, in icterum pertinacem incidit, alvo faecibus albis adstricta, brevique periit. In aperto abdomine fluitabant sanguinis, ad sensum saltem, sinceri librae quatuor. Mirantibus unde is effluxerat, se visui obtulerunt membranulae quaedam,

[1] *Mechanical account of poisons*, *Essay* I. *edit.* IV.

quasi

quasi dirupti sacculi fragmenta, putrido hic loci et corrupto omento. Pancreas autem non scirrho tantum, sed et cancro, occupatum fuit; ex illo enim inciso in chirurgi faciem lymphae guttulae aliquot acres adeo et corrodentes prorumpebant, ut cutem non secus, ac oleum vitrioli, laederent. Lien etiam scirrhosus erat. Vesica fellis maxima, et bile repleta; non flava, sed viscidiore, et obscure virescente. Hepar nusquam induratum; et ubicunque infligeretur vulnus, similem humorem profudit. Universas denique corporis partes, membranas, adipem, glandulas, imo ipsam costarum substantiam, colore flavo suffusas observavimus; fibris muscularibus solum exceptis, quae nusquam erant infectae. Ex vesica autem digitis compressa nihil bilis in intestinum effluxit; ita enim, quasi injecto vinculo, contractus erat, qua ductus hepaticus cum cystico in u-

num coit, hujus meatus, ut ſtylum non caperet. Hanc narratiunculam ideo memoravi, ut manifeſtum fieret, ex cauſis quam variis, iiſque etiam interdum mortiferis, oriatur hic morbus.

Mvltiplex adeo malum multiplicem curationem deſiderat. Ubi alvus cum faecibus coloris cinerei vel albidi eſt adſtrictior, medicamenta *ſaponacea* cum per ſe, tum *rhabarbaro* conjuncta, neceſſaria ſunt. Cum fuſior eſt, non tam comprimere, quam moderari illam oportet; in primis ope *rhabarbari*, admiſto remedio anodyno. Nuſquam autem magis conveniunt ſomno et dolori ſedando apta, quam illis in caſibus, quos a conſtrictione canaliculorum, qui bilem ferunt, nervorum convulſionibus orta, provenire diximus. In omnibus autem icteri generibus, ſi inflammatio adſit, ſanguis detrahendus eſt; quin-

quinetiam vomitus plerumque eliciendus.

Ista, quam dixi, inflammatio saepe in suppurationem vertitur, et fit vomica; ex qua si fertur pus purum et album, salutis spes est, quia malum est in tunica. Sin autem totum jecur ab ea consumitur, lenta febre et anxietate summa diu luctatus moritur aeger. Frequentissimus est, ut a viatoribus accepi, in India Orientali dirus hic morbus, et emisso per medicamentum causticum humore, non raro sanatur. Ulcus autem, ut in fonticulis mos est, diu apertum servare oportet. Memorat hunc affectum doctissimus Bontius, et curandi modum illi, quem proposuimus, non absimilem diserte satis explicat [1]. Quin et eandem medicis nonnullis olim in usu fuisse observat Celsus [2].

[1] Vid. *Histor. nat. et medic. Ind. Orient. Lib.* II. *cap.* 8.

[2] *Lib.* IV. *cap.* 8.

Ex iis denique, quae bilem ipſam emendant, nihil utilius eſt illa potione, quae habet *ſucci limoniorum* drachmas ſex, *ſalis abſinthii* drachmam ſemis, *aquae cinnamomi ſimplicis* unciam unam, *ſacchari albiſſimi* ſcrupulum unum; quae etiam, ubi alvus nimis ſoluta eſt, auxilio erit, modo ſomniferis vis ejus irritans rite coërceatur. Propter vires etiam conſimiles *elixir vitrioli Mynſichti*, ex *aqua Bathonienſi* aut *Spadana* aſſumptum, multum commodi adfert.

SECTIO II.

Diabetes.

Nimiam urinae ſaporis, odoris, et coloris mellei, profuſionem, *diabeten* dictam, non renum eſſe, ut vulgus medicorum exiſtimat, ſed jecinoris morbum, indiciis certiſſimis jam dudum demonſtravi [1]. Nolo cramben

[1] *Mechanical account of poiſons, Eſſay* 1. *edit.* 4.

bis

bis coctam apponere; et ea, quae ſatis, ut opinor, prolixe propoſui, repetere. Unicum tantum illis, quae de cura ibi dicta ſunt, remedium adjungam, hoc eſt *ſerum aluminatum*, quod ex *lactis paululum cocti* libris quatuor, et *aluminis* drachmis tribus conficitur. Si hujus enim quarta librae pars ter minimum die bibatur, ad profluvium illud ſiſtendum plurimum valet.

Si quis autem quaerat, unde tanta humoris copia in hoc morbo laborantibus ſuppeditari poſſit: Facili ſane experimento comperimus, corpora quaedam interdum imbibere, et ad ſe trahere, ex aëre humidum; quo cum moles, tum pondus, eorum augeatur. Ita *ſal tartari* udo aëri expoſitus in tantum creſcit, ut libra una rite calcinata ad libras decem exſurgat. Quidni igitur dicamus, ex ſphaera vaporum nos ambiente nonnul-

nullos eorum corpus ad illos recipiendos aptum intrare, qui humori aqueo in renes derivando conjuncti copiam ejus accumulent? Quapropter, cum frigidus ac humidus aër hoc malo affectis minime conveniat; calidum certe et ſiccum, ſi liceat, eos petere oportet.

Rationem autem hic reddere lubet, qui factum fuerit, ut apud antiquos tam raro occurreret hic morbus, ut illum bis tantum ſe vidiſſe referat Galenus [1]. Id igitur ex more vivendi, quo utebantur, noſtro multum diſſimili proveniſſe autumo. Illos enim hoc malum maxime corripere dixi, qui inertes ac deſidioſi vitam agunt; et luxuria aſſidue diffluentes, poſtquam vino meraciori ſanguinem et humores accenderint, frigidis potionibus intempeſtive ſitim reſtinguere ſolent. Veteres au-

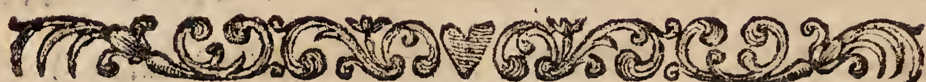
[1] *De locis affectis, Lib.* VI.

tem

tem, licet plus ſatis vinoſi, prudentiores tamen hac in re ſibi cavebant; et inflati venas mero paulatim ad temperantiam redibant, ſenſim corpus refrigerantes, calidiſque aut ſaltem egelidis liquoribus ſitim compeſcentes.

CAPVT

CAPVT X.

De morbis renum et *vesicae.*

PRIVSQVAM ad morborum renum et vesicae medicinam accedam, nonnulla de morbis istis praefari commodum erit; horum enim naturam non dilucide satis videntur explicuisse auctores, cum tamen hanc novisse non parum ad eorum medelam conferat.

OBSERVASSE olim me memini (sicut alias dixi [1]) in cadaveris sectione pueri quinquennis, quem ad mortem cruciaverant graves nephritidis dolores, varios gradus, quibus calculus in lapideam duritiem con-

[1] *De imperio solis et lunae, pag.* 53.

creverat.

creverat. Oppleti erant cum renes tum ureteres materia calculoſa, quam cernere erat varias hic illic concretionis formas induiſſe. Primum mali fundamentum erat aquoſus et limpidus humor, quae paulatim lacteſcens in tenues et ramoſas cryſtallos abiit, quibus in unum coëuntibus, acceſſit tandem lapidis forma et durities.

Tartarum quoddam hoſtili coagulatione in renibus genitum calculi eſſe materiam, non ſine ratione, ut opinor, dixit in experimentis chemicis verſatiſſimus Helmontius [1]. Quam quidem opinionem confirmare videtur analyſis ejus facta per ignem, cum tartari ex vino Rhenano reſolutione comparata. Hujus rei experimentum fecit vir ingenioſiſſimus, Stephanus Hales [2]. Et in tar-

[1] Vid. *Supplementorum Paradoxum numero criticum.*

[2] *Statical Eſſays, Vol.* I. *pagg.* 184 et 193.

taro quidem Rhenano comperit tertiam totius maſſae portionem eſſe aërem elaſticum, calculum vero parte plus quam dimidia ex aëre ejuſmodi conſtare; quam aëris proportionem in nullis aliis corporibus potuit deprehendere.

Annon igitur conjicere licet, cauſam hujus morbi proximam eſſe ſales tartareos ex ſanguine in canaliculos renales delatos? Salium enim iſtorum ea eſt natura, ut ſubtiliſſimae illius materiae, quam praeter alias dotes cohaeſionis corporum cauſam eſſe monſtravit illuſtris Newtonus, magnam quantitatem incluſam teneant[1]. Eſt igitur calculus materia ex terra, maximamque partem ex aëre, in renum tubulis concreta; quae aut in iis haeret, aut in veſicam delabitur. Haec ideo paulo latius expoſui,

[1] Vid. *The life of Mr. Boyle, prefixed to his works, pag.* 70.

ut,

ut, quibus modis medicinam hic facere oporteat, oſtenderem.

Et primum quidem, ut venienti morbo occurratur, ne in cryſtallos abeant ſales iſti, *lixivialia* dicta *ſalia* optime prohibitura videntur. Cryſtallorum autem in calculum concretioni oleoſa corpora maxime obſtabunt. Et hoc ſane praeceptum tam in victu, quam in medicamentis, locum ſemper habere debet.

Cvm autem eo res devenit, ut expellenda ſit per ureteres moles concreta, ſumma hic prudentia opus eſt. Peccatur ſaepiſſime in uſu medicamentorum, quae magna urinam movendi vi pollent; quibus ſcilicet arenulas ſimul propelli poſſe, ſpe plerumque vana, medici exiſtimant. Tutius enim pleriſque in caſibus ea res laxantibus et lubricantibus peragitur; praeſertim ſi, cum vehemens ſit dolor, miſſo primum ſanguine,

remedia anodyna interponantur. Nunquam enim, dum in magno cruciatu aeger eſt, foras pellitur calculus; qui, ceſſante cruciamento, cum fluxu urinae ſponte ſua fere et inſperato interdum exit. Illud inde fit, quod dolor partium fibrillas coarctat; quae, ubi abeſt moleſtus ſenſus, officio ſuo rite funguntur. Idcirco non ſine magno levamine, et interdum commodo etiam majore, *opii* grana tria quatuorve in *decocti communis* unciis quinque aut ſex ſoluta, per clyſterem in alvum infundi poſſunt. Eſt autem, cum, ſedato jam angore, diureticis etiam valentioribus pugnare liceat; ea tamen circumſpectione, ut poſtquam effectum ſortita fuerint, iis non diutius inſiſtatur.

ALVUS interim ſemper laxior eſſe debet: itaque ſi adſtrictior ſit, infuſa lotione ex *decocto communi*, adjecta *terebinthina* emollire convenit; interdum

terdum et *infuso senae*, commista *manna*, purgare : neque enim nimis sollicitanda est.

Lubricantia, quae dixi, medicamenta praecipua sunt, *oleum amygdalarum dulcium*, *syrupus ex althaea*, *emulsiones ex amygdalis*, et consimilia; quibus adjungendus erit balnei tepidi usus. Inter diuretica autem valentiora *terebinthina* et *sapo* praestant.

Et his quidem in ipso morbi accessu proficitur. Extra illum autem saluti conducunt corporis exercitatio; in primis equitatio assidua, sed citra fatigationem : cibus ex media materia, quique facile concoquitur : pro potu, aut vinum tenue aqua dilutum, aut cerevisia non lupulata, recens et minime acris; quae, si tempore fermentationis infusa sint *hederae terrestris folia*, eo jucundior erit et salubrior. Mulsum etiam convenit;

nit, nullum enim diureticum melle praestantius est. Hujus cochleare ex cyatho uno aut altero infusionis *radicum althaeae* renes, si assiduus ejus usus fuerit, optime purgabit. Vina eligenda sunt, in quibus minimum acoris inest. Aquae levissimae, purissimae, et ex fluminibus cursu exercitis haustae, potui sunt idoneae. *Damnantur* enim, ut ait Plinius, *in primis fontes*, quorum aquae *decoctae crassis obducunt vasa crustis* [r].

Magnopere autem cavendum est ab assiduo illorum medicaminum usu, quae magna vi urinam cient; praesertim ubi id agitur, ut nullae fiant in renibus arenularum concretiones: illa enim, quantumvis de iis magna promittant rerum ignari, acrimonia sua et calore partes labefactant et laedunt. Neque temperare mihi possum, quin dicam in oppro-

r *Nat. Hist. Lib.* XXXI. *cap.* 3.

brium

brium nuper medicis nonnullis ceſſiſſe, quod inſano pretio redimendi anile remedium magnatibus auctores fuerunt; quo ipſos etiam in veſica calculos in ramenta comminui, et hinc foras per urinam pelli poſſe, vana ſpe deluſi ſpondebant. Erat medicamentum hoc ex *ſapone calcibuſque teſtaceorum* non unius generis confectum, quod nemo non videt virtute ſumme cauſtica pollere. Monſtrabatur interea coram populo in rei teſtimonium calculoſa maſſa una et altera, ex veſica illorum, qui illud aſſumpſerant, exſecta, inaequali ſuperficie et foraminibus hic illic quaſi eroſa; quas cavernulas notas eſſe et indicia medicaminis, vim ſuam exerere jam incipientis, credi voluerunt. At ſciviſſe debuerant, non raro calculos in veſica naſci ita conformatos, ut ſpeciem lapidis hic illic exeſi prae ſe ferant; id quod ipſe non ſemel vidi. Tanta eſt in lapidi-

bus

bus cujuscunque generis formandis varietas. Et legi quidem velim super omni hac re librum ab anatomico et medico insigni circa id tempus editum, utilibus documentis plenum; in quo tum noxae, tum fallacia, hujus medicaminis diserte exponuntur[1].

Nil mirum sane est, legislatores nostros, cum tanta de nova hac, ut dicebatur, medicina praedicarentur, quovis fere praemio illius componendi modum comparare voluisse, ut reipublicae causa in lucem ederetur. Et erat quidem id ipsis laudi, quod hortatoribus culpae verti debet; quos nosse oportebat, res tam acri virtute praeditas, ut calculos comminuant, non posse, illaesa vesica, in hanc partem illabi. In summa, valet aliquid ad arenulas foras per urinam pellendas ista confectio, at calculos duritiei lapideae nunquam confrin-

[1] *Parsons's Description of the human urinary bladder*, etc.

gere

gere poterit; quin et longus ejus usus magno periculo non vacabit, propter rationes jam expositas. Neque multo tutius erit, licet forma commodius, *lixivium saponarium* ejus loco in potu datum, eandem scilicet ob causam.

Veruntamen cum in re tanti momenti nihil dissimulare, nihil celare oporteat; utilitatis publicae causa, quaedam a doctissimo Roberto Wytt, medico Edinburgensi, experimentis comperta memorare juvat [1]. Ille enim, cum incommodis, tum interdum etiam noxis, celebris hujus antidoti perpensis, omisso *sapone*, vires quas haberet *aqua calcis*, non calce viva, sed rite calcinatis ostreorum aliarumve concharum testis parata, ita ut librae septem vel octo aquae testarum calcinatarum librae uni affunderentur, experiri voluit.

[1] *Medical Essays, Edinburgh: Vol.* v. *Essay* 69.

Res ipsi ex voto cecidit; et multo quidem potentius calculum solvere hunc liquorem, quam vulgarem aquam calcis, fragmentorum calculorum immersionibus in utraque factis, facile didicit. Modum deinde illam exhibendi ostendit; quatuorque libras adultos, pueros pro ratione aetatis minus, quotidie bibere jubet. Non uno autem exemplo felicem medicinae hujus effectum comprobavit.

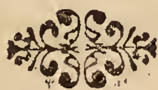
Operae pretium certe erit ipsam ejus dissertationem perlegere. Ego interim eo libentius haec adduxi, quod nuper, ut ex ipsius ore accepi, medicus quidam Londinensis, mihi amicissimus, hac ipsa medendi via mercatorem graviter laborantem morbo eripuit; plurima enim frustula, nunc crustularum, nunc exiguorum nucleorum instar, simul cum urina foras ejiciebantur. Minime au-

tem ſperandum, ſicut antea dixi, ut lapides ad ſilicem fere duritie accedentes quovis medicamento comminuantur.

Gratulor itaque civibus noſtris de ſcientia et dexteritate chirurgorum noſtrorum, qui novam viam tutius et expeditius calculos ex veſica exſcindendi adinvenerunt [1]. Jam enim non pueri tantum et juvenes, ſed et aetate provectiores, ſine magno periculo hanc ἐγχείρησιν ferre poſſunt; nec cum major ſit calculus, quam ut cervix veſicae, niſi rupta ſit, extrahi ſinat, illum findere neceſſe eſt: id quod reperiſſe dicitur medicus Graecus, Ammonius, ob id λιθοτόμος cognominatus [2].

[1] Vid. *Cheſelden's Anatomy*, *edit.* v. *cap.* VI.

[2] *Celſus*, *Lib.* VII. *cap.* 26.

CAPVT XI.

De morbis oculorum.

MORBOS oculorum tanta cum diligentia tractarunt ſcriptores, ut ſupervacuum fere habeam de illis quidquam dicere. Ex veteribus in primis Celſus [1], ex recentioribus Vopiſcus Fortunatus Plempius [2], accuratiſſime eos enumerarunt et diſtinxerunt. Et ille quidem Graecos auctores tam medicos quam chirurgos habuit, quorum opera ad nos non pervenerunt, ex quibus maximo uſus judicio medicamenta quam plurima aptiſſima ſelegit; hic vero nova inſuper inventa uſibus medicis

[1] *Lib.* VI. *cap.* 6.
[2] *Ophthalmogr. Lovanii*, MDCLIX.

ac-

accommodavit. His tamen adjungi velim librum a duobus ſummis geometris, junctis operis, conſcriptum; in quo ea, quae ad viſum pertinent, plane et dilucide exponuntur [1]. Lectu etiam digniſſima ſunt, quae de hac materia diſſeruit medicus Edinburgenſis, jam alias a me laudatus, Porterfieldius [2].

Mihi igitur ſat erit de ingentibus quibuſdam vitiis, quorum natura vulgo non ſatis perſpecta fuit, quaedam monuiſſe.

SECTIO I.

De gutta ſerena.

Affectus graviſſimus ſimul et difficillimus is eſt, quem ἀμαύρωσιν

[1] *A compleat Syſtem of opticks, by Robert Smith,* LL.D. *with an Eſſay upon diſtinct and indiſtinct viſion, by James Jurin,* M.D. *Cambridge,* MDCCXXXVIII.

[2] Vid. *Medical Eſſays, publiſhed at Edinburgh, Vol.* III. *pag.* 160. et *Vol.* IV. *pag.* 124.

Graeci,

Graeci, sequioris aevi medici Latini barbara voce *guttam serenam* appellant. Hic ex variis causis nascitur, quarum communissima est arteriarum, quae tunicam *retiformem* dictam perreptant, a sanguine viscidiore per gradus facta obstructio. Ab ea enim evenit, ut lucis radii, qui rerum imagines in oculi fundo depingunt, in dilatatos hosce sanguinis canaliculos sine effectu incidant; unde visus pro ratione damni aut imminuitur, aut penitus perit. Hunc etiam morbum interdum facit nervorum, ex quibus contexta est haec oculi tunica, resolutio; quippe quae tollit quadantenus eorum sensum, unde lucis corpusculis non ea vi impellantur, ut ad cerebrum res objectas transferre possint. Ipsius denique nervi optici, sive ab humore glutinoso effuso, sive duro tumore ibi nato, compressionem, antequam is a *thalamis* suis dictis exiret in oculos,

los, hujusmodi caecitatem afferre observavi. Id autem spirituum animalium ad cerebrum meatum intercludendo efficitur.

Tot casibus etiam in uno morbo patent oculi, qui ad usum simul et dulcedinem vitae plurimum conferunt. Quibus igitur modis hos tueri oporteat, jam dispiciendum est.

In primis autem mala haec internoscere, et quaenam in singulis signa spem aut metum ostendant, scire expedit.

Canaliculorum igitur sanguine viscido oppletorum indicium est gradatim superveniens pupillae dilatatio. Haec enim naturae sponte fit, ut incommodum, quod multis lucidis radiis in arteriolas, loco nervosarum fibrillarum, impingentibus visus patitur, solito majore horum numero pensetur. Hinc nervorum resolutio,

tio, quae derepente saepe fit, istam dilatationem vix ita patefacit. Effusus vero in ipsum nervum humor, aut sensim agnatus ibi tumor, ampliorem pupillam propter dictam rationem comitem habet.

Vix ulla igitur medicina hos periculo subtrahit, quibus naturalem suam angustiam tuetur pupilla. Idem quoque de iis dicendum est, quibus visum ademit morbus; qualis est intra cranium genitus humor, aut tumor, ipse insanabilis. Qui enim levamen recipere poterit aut subita nervorum debilitas, aut humor, tumorve, propter locum, quem tenet, indissolubilis? Sola igitur, quam primo loco posui, caecitas hujusmodi medicabilis est. Nisi in illa, quam fecit tunicae retiformis resolutio, spes aliqua salutis per ea forsan effulgeat, quae nervorum resolutioni conveniunt; quorum praecipua sunt aromatica

romatica, e *ferro* parata medicamina, et *gummi foetida.*

Qvibvs autem modis curationem aggredi oporteat, jam proxime dicendum eſt.

Et viis quidem quibuſcunque tollendam eſſe iſtam canalium oppletionem, et emendandum ſanguinis lentorem, manifeſtum eſt. Sanguinem igitur primo, tum e brachio, tum e vena jugulari, detrahere oportet, et vicibus quidem pro morbi ratione iteratis. Neque inutiles ſunt cucurbitulae ſub ipſo occipitio, factis profundis inciſuris, collocatae; ut hac via ex cerebri ſinibus, qui *laterales* dicuntur, cruor emittatur. Cathartica etiam dare, ex iis praecipue, quae craſſos humores expurgant, neceſſarium eſt. Cum autem nihil ad incidendos, et foras pellendos, tenaces et viſcidos humores hydrargyro valentius reperiatur, *mer-*

curium ſexies ſublimatum aliis purgantibus adjungere ; vel potius, hoc per ſe aſſumpto, poſt paucas horas lene aliquod catharticum propinare, commodiſſimum erit.

Et haec quidem, incipiente jam et recenti malo, ſaepe ſatis ad votum cedunt ; inveteraſcens autem morbus potentius auxilium deſiderat, copioſam nimirum medicamenti hujus ope, parva copia et brevibus intervallis per os ſumpti, factam ſalivae irritationem. Singulare enim et eximium pondus, quo pollet metallicus hic liquor ; uti et natura ejus, qua in minutiſſima corpuſcula facile ſeparabilis eſt ; faciunt, ut intimos quoſque corporis receſſus ſubeat ac penetret, haerenteſque in his ſordes abſtergat, et, quacunque datur porta, foras ejiciat.

Hoc ego uſus experimento, dum juvenis adhuc medicinam facerem, pau-

pauperibus primum in noſocomio, deinde et aliis, viſum vitaeque ſolamen reddidi; laudantibus medicis, qui ad id uſque tempus malum hoc, cum invaluerat, immedicabile eſſe putarant. Conſilium autem rei hujus periculum faciendi ideo cepi, quod ex optices ſcientia didiceram corpuſcula quaedam in humore oculi, *aqueo* dicto, natantia morbi hujus cauſam eſſe (quae vulgaris erat opinio) non poſſe; utpote quae ob nimiam viciniam imaginem ſui in oculi fundo delineare nequeant. Alia igitur cauſa quaerenda fuit; quam an veram repererim necne, penes rerum mathematicarum peritos judicium eſto. Mihi profecto, quantum ad medicinam recte faciendam conferat vera matheſis, hoc invento illuſtre documentum dari videtur.

SECTIO II.

De ſuffuſione ſive *cataracta.*

Non parvum vitae taedium affert viſus defectus, Graecis γλαύκωμα, Latinis veteribus *ſuffuſio*, recentioribus *cataracta* dictus. Is eſt quaedam humoris cryſtallini obſcuritas, qui ex pellucido in glaucum colorem plerumque mutatur; unde lucis radiis tranſitus ad fundum oculi prohibetur.

Existimarant omnis aevi medici caecitatem hanc originem trahere a membrana quadam, praeter naturam hic concreſcente, quae veli inſtar humori cryſtallino obtenderetur; viſumque reſtitui, hac membranula acu depreſſa. At noſtro demum ſaeculo patuit error iſte. Diſſectis enim poſt mortem tam oculis illorum, qui hoc vitio affecti nunquam dictam curationem experti fuerant;

erant; quam aliorum, quibus illa ἐγχείρησις bene ceſſerat: nulla apparente membranula, compertum eſt, ariditatem, duritiem, et opacitatem pellucidi iſtius et globoſi humoris morbum hunc genuiſſe[1].

Reticendum autem non eſt, deprenſam fuiſſe aliquando, ſed rariſſime, manu chirurgi veram membranulam[2]. Hoc nuper docuit peritiſſimi apud nos anatomici et medici, Thomae Lawrence, ſolertia; qui tegumentum quoddam membranaceum pupillae obductum ex infantis corpore, cera etiam liquidiſſima repletis arteriolis id perreptantibus, mihi oſtendit. Hinc itaque didici, etiamſi certiſſimum ſit ipſum cryſtallinum humorem in longe plurimis hujuſmodi caſibus acu

[1] Vid. *Antoine Maitre-Jan, Traité des maladies de l'oeil. A Troyes,* MDCCVII.

[2] Vid. *Hiſtoire et memoires de l'Academie Royale des ſciences. A Paris,* MDCCVIII.

chi-

chirurgi loco suo dimoveri; posse tamen interdum fieri, ut membranula quaedam deprimatur, quae infortunio aliquo ariditatem forte contraxerat.

SOLA igitur chirurgi expertissimi manus hic opus est. Suffusionis autem quaedam maturitas expectanda est, rerumque circumstantium habenda ratio; ex quibus, an satis opportunus curationi sit oculus, dignosci queat.

SECTIO III.

De albugine oculi.

HAUD leve malum quoque est oculi albugo, a qua plus minusve laeditur visus, prout majorem minoremve tunicae corneae portionem eo loci, quo pellucida est, vitium hoc occupaverit. Interdum enim in extima tantum hujus membranae facie sedem figit; interdum parti interiori,

riori, nunc altius, nunc minus profunde inhaeret.

Oritur autem ut plurimum ex inflammationibus, effuſo inter tunicae hujus membranas humore; et maxime quidem in variolis, ſuppurantibus hic loci morbi puſtulis.

Duobus ipſe modis iſtud lucis impedimentum amovendum curavi, altero in exteriori, altero in interiori malo uſus. In priori caſu pulverem hujuſmodi adhibui. *Vitrum commune* mortario impoſitum in pollinem tenuiſſimum terebatur, qui *ſacchari canti albi* pari portione commiſtus multo labore ſuper marmor laevigabatur. Pulviſculi hujus aliquantulum, in oculum calami ope indies immiſſum, vi ſua incidendi paulatim maculam abſtergit et abradit. Alter, quem dixi, modus labeculam hanc tollendi is eſt, ut ſolers et cautus chirurgus illam ſcalpello gradatim et quo-

quotidie excidat; ex lamellis enim ſibi ſuperincumbentibus conficitur haec tunica, craſſa et firma ſatis, quae particulas aliquot abſcindi patiatur. Pulveris iſtius ocularii uſu multos ſanatos vidi; corneae vero reſectionem ſemel tantum, aut bis, felici cum eventu expertus ſum. Sed ſatius eſt anceps remedium experiri, quam nullum.

Odorum vires.

De reliquis ſenſibus vix quidquam magni momenti occurrit, quod proponam; paucis quibuſdam, quae ad *olfactum* pertinent, exceptis. Cum quotidie enim magnam odorum vim tam ad laedendum, quam juvandum, corpus noſtrum experiamur; de hiſce quaedam breviter ſaltem dicere non erit inutile.

Et primum quidem vis horum nociva in morbis, qui contagione ſerpunt,

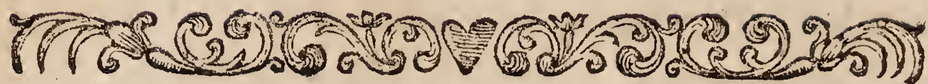
punt, inferendis ſatis manifeſto ſe prodit. Humorem enim ſubtiliſſimum, ex impuro et jam corrupto corpore prodeuntem, ſpiritu attractum ſanum habitum inficere, minime dubitari poteſt. Quin et ſaepiſſime hinc caput doloribus tentari, et ſtomacho, vitiata ſaliva, nauſeam concitari nemo non ſentit. Contra autem vires noſtras plurimis in caſibus maxime reficere res odoriferas notiſſimum eſt. Idque fit, aut excitatis, quum oppreſſi erant, ſpiritibus animalibus; aut recreatis per res ejuſmodi, quae tenuem fumum naturae gratum et amicum emittunt, naribus admotas. Sunt enim quaſi ſpirituum animalium pabulum hujus generis corpuſcula.

Omnium autem, quae hactenus innotuere, corporum odoriferorum valentiſſima ſunt *ſpiritus* et *ſales volatiles* dicti, vi ignis ex animalium

partibus eliciti; hiſce proximae animales illae glandulae, quae *caſtoreum*, *moſchus*, et *zibethum*, appellantur. At illud fortaſſis jure mirum videatur, quod non omnia omnibus aeque conveniunt hujuſmodi corpora. Multos enim mirifice reficiunt *moſchus* et *zibethum* : cum alios videmus, quos peſſundat fere, et aegritudine cum animi deliquio turbat, horum fragrantia; quos tamen recreat *viroſum caſtoreum*, et *aſa foetida*. Id diſcrimen, ut opinor, facit diſſimilis inter eos fluidi liquoris, qui nervos irrigat, habitudo; natura ipſa, quaenam ſingulis aut profutura eſſent, aut nocitura, monſtrante. Neque ullus dubito, quin ſenſum harum rerum efficaciae nervorum humor menti impertiat. Ita nimirum ſapienter ſimul et benigne fabricam noſtram inſtruxit Supremus rerum Conditor; ut, quae ſalutaria ſunt ad vitam, aut ad ſobolem propagandam neceſ-

necessaria, sint simul jucunda, et cum sensuum voluptatibus conjuncta. In hisce tamen omnibus modum semper servare oportet, ne voluptatis illecebrae in noxam et detrimentum tum animi tum corporis cedant.

CAPVT XII.

De podagra.

PODAGRA illorum hominum, qui plus ſatis genio indulſerunt, plerumque morbus eſt; in quo natura ex onuſto corpore id, quod ſibi inimicum eſt et noxium, in articulos protrudere nititur. Eſt itaque pro morbi liberatione potius, quam pro ipſo morbo, habenda haec affectio; unde magnopere cavere ac providere oportet, ut effectum ſortiatur iſte conatus. Minime igitur mitigandus eſt quibuſvis medicamentis externis dolor. Si hoc enim tentetur, in partes vitales puncto temporis tranſit humor morbidus, et de vita maxime periclitatur aeger; documento ſane in-

insigni ad subtilissimum quendam et actuosissimum liquorem, qualis est nervorum succus, turbidum hunc in corpore motum pertinere. Sin forte ignea colluvies ista intempestive retrocedat, totis viribus contendendum est, ut in partem, quam prius occupaverat, revertatur. Id efficiunt sanguinis missio; cathartica calidiora, quae non vehementer ventrem moveant; medicamenta cordi utilia; maxime vero vesicatoria membris imposita, habita semper loci affecti ratione. Nihil enim optabilius est, quam ut partibus externis, quas jam tenuit, per dies bene multos salutare id malum insidat; quia difficulter ejicitur ex corporis interioribus novus hospes, ac semel admissus male partam possessionem ingratiis tuetur: ut recte fortasse dici possit, solam podagram podagrae mederi.

Sedes hujus morbi ſunt ipſa articulorum vincula; et tendines muſculorum, qui motibus eorum inſerviunt; cum membranis, quae oſſa circumveſtiunt. In has partes delapſus ſuccus vitioſus acrimonia ſua graviter pungit et vellicat; hinc oritur inflammatio, et tranſudantibus ex minimis arteriarum et nervorum ramuſculis liquoribus tenuiſſimis, fit tumor dolorem afferens. Dolore enim pro inſtrumento utitur natura; qui, quo acrior eſt, eo breviori tempore et tutius munere ſuo fungitur. Nonnunquam enim, quaſi officium detrectans, lente id agit; et pro vario corporis habitu, perinde ac ſi medicinam ſuam divideret, in plures dies cruciatum protrahit. Subſidente autem tumore, effuſi humoris pars, quae per cutis meatus exire non potuit (et exigua ſane ejus portio hac via exhalatur) in venas

nas et lymphae canales abſorbetur: dum id, quod craſſiſſimum eſt, membranis adhaeret; et ſingulis doloris circuitibus cumulatus, interdum in duritiem quaſi cretaceam concreſcit, ſenſimque articulos opplet et contundit.

Qvod ad remedia ſpectat, alia eſſe debent in ipſa acceſſione, alia extra illam. Quietem corpori impetrat ipſa ad motum impotentia. Victus, ſi febris adſit, erit qualis in acutis; ſin minus, ex media materia concedi poteſt. Stomacho enim, ut dixi, ac viribus proſpicere oportet. Et animadvertendum eſt (quod in alio morbo vix contingere vidi) ubi hanc partem corripuit morbus, quaſi torpore quodam et frigoris ſenſu mirum in modum affici ventriculum: ita ut vinum ſit pro aqua; et liquores calidiſſimos, quales ſunt *ſpiritus*, quos vocant, ex vino eliciti, is expetat

tat et facile ferat. Rei igitur hujus ratio eſt habenda, et potui danda non ſolum vina meraciora ſatis magna copia; ſed et ſpiritus vinoſi, *radicis ſerpentariae*, *zingiberis*, vel etiam *allii nucleorum*, maceratione efficaciores facti. Quin et, his parum valentibus, ipſos *ſerpentariae*, *zingiberis*, et *piperis longi* pulveres, *confectione cardiaca* dicta commiſtos, devorare commodum erit.

DISQVIRVNT medici, annon, urgente in articulo intolerabili cruciatu, venam ſecare liceat. Meminiſſe autem oportet, dolorem hunc ad partem tumefaciendam ſumme neceſſarium eſſe, ideoque patienter perferendum. At nihilominus tamen, cum certum ſit ſeparationibus ex ſanguine, quae ſalutis cauſa ſponte naturae fiunt, nimium obſtare calorem; ſi febris ſit vehemens, et praeſertim ſi adſit delirium aut ſpiritus dif-

difficultas, ſanguinis detractio non ſolum dolorem aliquantum leniet, ſed et exitum humoris feliciter promovebit[1]. Et illam ſane etiam repetere opus erit, ubi capitis ſopore affecti notae deprehenduntur. Saepiſſime enim animadverti medicos ab iſta exinanitione nimis metuere, ne ſcilicet humoris propulſioni in articulos officeret. In ſumma, ſanguinis miſſio id plerumque efficit, ut morbus locum, quem jam tenet, deſerat et relinquat; quod quidem quanto cum commodo multis in caſibus fiat, manifeſtum eſt. Anodynorum autem uſus, niſi forte vomitiones aut alvi dejectiones ſolicitent, concedi non debet. Neque, ut id ſemel moneam, bene ferunt cathartica podagrici; niſi, finito jam paroxyſmo, ad expellendas, quae tumorem faciunt, morbi reliquias.

[1] Vid. *Librum De variolis, cap.* III.

Plus difficultatis et momenti habet quaestio de vitae regimine, quo quis tormentum hoc avertat, et eo se prorsus immunem praestet. Et primo quidem illud perpendere oportet; num tuto satis, et cum bonis aegri rebus, id fieri possit. Quibus enim aetate jam provectioribus per multos annos reverti consuevit morbus; his, si non omnino invadat, pro articulis praecordia infestantur, crurumque insuper robore destituti vitam saepe in reliquum miseram transigunt: id quod illis non semel contigisse vidi, qui lacte et oleribus contenti cibis aliis omnibus se abstinuerunt.

Siquis igitur hujusmodi quidquam tentare ac periclitari velit; is juvenis esse debet, et qui nondum morbum hunc, nisi forte bis vel ter, perpessus sit. Illi vino et cerevisiis omnibus praefracte interdicendum

 est.

eſt. Aqua pura ſitim ſedet. Lacte, et ex illo paratis eduliis, oleribuſque veſcatur; ſemel autem de die teneris carnibus, quales ſunt pullorum, gallinarum, et cuniculorum, interdum et piſcibus fluviatilibus, famem compeſcere licebit. Corpus exercitationibus aſſiduis, ſed non vehementibus, movendum erit. Nonnullos novi hoc vivendi more ſecuritatem totius vitae conſecutos eſſe; et ne vel minimum quidem podagra vexatos ad viridem ſenectutem, eamque etiam jucundam, perductos. Tantum prodeſt ſecundum naturam, id eſt, temperanter aetatem agere. Et hoc vitae genus illi praecipue experiri debent, ad quos vitio parentum, non ſuo, jure quaſi hereditario deſcenſurus expectatur hic morbus; ne ſemina ejus, ſanguini et nervorum liquori inhaerentia, fructum injucundum tempori ferant.

Concludet hoc caput unicum illud monitum, quod licet verissime modo dixerim, *pro morbi liberatione potius, quam pro morbo, habendam esse hanc affectionem:* interdum tamen, praesertim in senectute, gravissimum est malum; cum, fractis jam viribus, debilitatisque membris, corporis motiones perduntur, et magna vitae jucunditas perit. At vero, ut aliae quaecunque aerumnae, ita et haec patientia levior fit. Et in mediis cruciatibus illud forsan, quod Sydenhamo fuit, solatio esse poterit; *ita vixisse, atque ita tandem mortem obiisse, magnos reges, dynastas, exercituum classiumque duces, philosophos, aliosque his similes haud paucos*[1].

[1] *Tract. De podagra.*

CAPUT

CAPUT XIII.

De doloribus articulorum.

PODAGRAE affines ſunt illi dolores, qui cum inflammatione et tumore articulos invadunt. His, ſanguinis miſſionibus, veſicatoriis partibus affectis admotis, et, niſi febris urgeat, purgationibus mederi oportet. Si nulla, vel levis tantum, febris adſit, *gummi guajacum* cum *cinnabari antimonii* conjunctum, ita ut utriuſque pares ſint portiones, cum ad ventrem laxandum, tum ad humorum acrimoniam retundendam, utiliſſimum erit; eo modo datum, ut bis die ſaltem alvus dejiciat.

HORUM omnium ſaeviſſimus eſt dolor, quem Graeci *ἰσχιάδα* appellant, quod

quod coxas prehendit; eoque difficilior eſt, quod fere poſt longos morbos, vi peſtifera huc ſe inclinante, hanc partem corripit. Malum hoc, ubi inveteraverit, femur cum crure debilitat, et aeger claudicat; interdum etiam femoris caput extra coxam elabitur, et femur ipſum protinus contabeſcit,

Non multum hic juvant cucurbitulae, aut veſicatoria parti impoſita; altius enim membranis os circumcingentibus infixus haeret moleſtus humor, quam ut his extrahi poſſit. Efficacius eſt *epithema volatile* dictum, aut emplaſtrum ex *pice Burgundica*, addita *euphorbii* octava circiter parte, cum *terebinthina Veneta*, quantum ſatis erit, compoſitum.

Nihil autem tantum levamen adfert, in pertinaci praeſertim morbo, ac *ſetaceum*[1], ſub locum affe-

[1] Vid. ſupra, *Cap. De inſania, p.* 85.

ctum,

ctum, ut materia inutilis evocetur, immissum. Sin autem vulnus ejusmodi minus necessarium videatur, aut nimis acerbum; *fonticulum* saltem in femoris dolentis parte interna supra genu medicamento caustico inurere maxime ex usu erit; ita tamen, ut ulcus id non sanetur, sed diu trahatur, donec id vitium, cui per hoc opitulamur, conquiescat. Celsus [1], Hippocratis exemplum secutus [2], candentibus ferramentis, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem exulcerare praecepit. Qua quidem medicina nulla foret efficacior; utcunque enim terreret ignis aspectus, breviori cum dolore, quam infert medicamentum causticum, peragi posset.

Fricatione quoque utendum est, et eodem die saepius, quo facilius ea, quae coëundo nocuerunt, di-

[1] *Lib.* IV. *cap.* 22. | [2] *Aphor.* VI. 60.

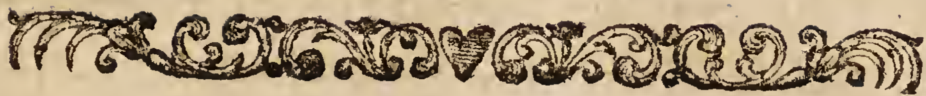
geran-

gerantur ; ipſiſque praecipue coxis, ſi fieri poſſit, adhibenda eſt. Aqua autem calida partem affectam fovere plerumque nocet ; fibris enim illa relaxatis, augetur dolor.

SED ad interna auxilia tranſeundum eſt. Horum praecipuum, detracto primum ſanguine, eſt purgatio per alvum. Catharticorum potentiſſimum eſt, aut *mercurius dulcis ſexies ſublimatus*, aut *electarium e ſcammonio* ; quod pro viribus ſaepe repetere convenit. Diebus autem, quibus non exinanitur corpus, per ea, quae ſimul urinam cient, et alvum movent, morbi vis minuenda eſt. Ex his *tincturam guajacinam volatilem*, vel *balſamum guajacinum*, omnibus praepono.

CAPUT

CAPVT XIV.

De morbis cutis.

NIHIL jam dicam de *exanthematibus*, quae per febres prorumpunt; uti nec de *puſtulis* et *maculis*, quae in foedo corporis habitu cutem inficiunt. Haec omnia, ſuis quaeque locis, ſunt expoſita [1]. Morborum autem omnium, qui ſummum corpus occupant, foediſſimus eſt *lepra*. Ea duplicis eſt generis; alterum Graecorum, alterum Arabum nominant. De utroque, tum quae ad naturam, tum quae ad curam mali ſpectant, quantum ad rem ſatis eſt, alio in libro diſſerui [2].

[1] *Cap. De febribus*, et *De ſcorbuto.*

[2] Vid. *Medica ſacra*, *Cap.* II.

Hvic vitio foeditate proximum, at origine plane diverſum, dicitur *ſcabies*. Eſt autem aſpritudo cutis rubicundior, unde puſtulae oriuntur, ex quibus exit ſanies; fitque ex his continuata exulceratio pruriens, quae cito contagione ſerpit. Animatus revera dici poteſt hic morbus, utpote qui animalculis ortum ſuum debeat. Etenim inſecta quaedam adeo exigua, ut aciem oculorum, niſi microſcopio adjuvetur, omnino fugiant, in cuticulae ſulcis latentibus, et fere inviſibilibus, tanquam in nidis, ova ſua deponunt; tum calore loci foetus brevi excluduntur, qui juſtam magnitudinem nacti, ipſamque cutem roſtris aculeatis penetrantes, fibrillas vellicant roduntque. Morſus iſte pruritum intolerabilem facit, unde ſcalpendi eſt neceſſitas; hinc ſcalptura pars lacerata humorem tenuem effundit, qui ipſe in cruſtulas duriores

riores mox concreſcit. Animalcula autem ſubter cutem aſſidue repentia de loco in locum, morbum propagant, dum ovis contagium longius effertur.

Manifestvm hinc ſit, cur linteis, veſtibus, chirothecis, ſimilibuſque, quibus uſi fuerint contaminati, hoc malum in corpora ſana transferatur. Ovula enim rebus hujuſmodi ex molli materia confectis adhaerentia cuti affricantur, et excluſa ſordidam prolem edunt.

Id vero majoris eſt momenti, quod cauſae cognitio morbi medicinam monſtrat. Nihil enim hic proficiunt purgantia, aut quae ad ſanguinem emendandum dantur medicamenta. Externis adjumentis res agenda eſt; delenda ſcilicet impura progenies, quod facili negotio perficitur. Tepido igitur in balneo corpore primum lava-

lavato, inungendae ſunt quotidie ſub tempus lectum petendi partes affectae, aut *unguento e ſulphure*, aut quod odore minus ingratum, *e mercurio praecipitato* conficitur; niſi quis malit linimentum componere longe gratiſſimum, parique efficacia, ex *floribus aurantiorum*, vel *roſarum rubrarum*, adjecto *mercurio corroſivo rubro*, cum *axungia* contuſis.

Haec, quae dixi, omnia in *Actis Regiae* noſtrae *Societatis* habentur [1]. Edidit enim anno MDCLXXXVII medicus ingenioſus, Johannes Coſinus Bonomo, *Epiſtolam* Italico ſermone ſcriptam ad celeberrimum Franciſcum Redi, Florentinum, *De vermibus corporis humani*; in qua totam hanc rem, adjunctis etiam animalculorum cum ovulis ſuis figuris, dilucide exponit. Hujus ego, cum decem circi-

[1] Vid. *Philoſophical Tranſactions*, *Numb.* 283.

ter

ter poſt id tempus annis per Italiam iter facerem, exemplar nactus epitomen lingua noſtra compoſui, quam in patriam redux *Actis* memoratis inſerendam curavi.

CAPUT

CAPUT XV.

De strumis.

DIFFICILIS morbus est is, quem Latini *strumas*, Graeci χοιράδας appellant, glandularum scilicet duri tumores. Eae fatigare medicos solent, quoniam et febres interdum movent, nec unquam facile maturescunt; et sive ferro sive medicamentis curentur, plerumque juxta cicatrices resurgunt, et longo spatio detinent. In cervice maxime nascuntur, item in alis, inguinibusque; praesertim in pueris. Interdum vero in pectus, et in mammas foeminarum, perveniunt. Denique in pulmonem haud raro confluit humor, eoque vitiato, supervenit phthisis. Et

Et profecto, ſi verum dicere liceat, in noſtris ſaltem aliiſque borealibus regionibus a ſtrumis ut plurimum oritur illa pernicies. Eo autem terribilius eſt hoc malum, quod a parentibus in prolem ſaepe tranſit; et hereditate, quam cepit, haud facile ſe privari ſinit.

PERTINACI itaque et periculoſo huic morbo omnibus modis occurrendum eſt; ſanguinis miſſionibus, purgationibus, et eis, quae ad viſcidos, ſalſos, atque acres humores emendandos ſunt apta. Catharticorum optimum eſt *mercurius dulcis ſexies ſublimatus*, quem in puerorum uſum cum *rhabarbaro* conjungere convenit; adultioribus vero per ſe dari poteſt, potione leni purgante poſt aliquot horas exhibita. Huic viribus proxima eſt *radix jalapii*. Aquae etiam noſtrae purgantes, quoniam glandulas ſimul emundant, ven-

tremque ſolvunt, accommodae ſunt. Neque denique inutilis eſt tam in hoc morbo, quam aliis, qui a viſcidis humoribus naſcuntur, pilula ſingulis noctibus aſſumpta, quae ex *mercurii ſexies ſublimati*, et *ſulphuris antimonii praecipitati*, ſingulorum grano uno, et *aloes Socotorinae* granis tribus vel quatuor, adjecto *ſyrupo balſamico*, conficitur.

Qvae autem pravitatem hanc ſanguinis et humorum corrigunt, pleraque ſunt ex eo genere medicamentorum, quae urinam movent; qualia ſunt, *ſpongia ad nigredinem uſta*, *ſal diureticus*, et *tartarum vitriolatum*; quae eo ſunt commodiora, quod alvum ſimul aliquo modo laxant. Neque inutilis eſt *aqua calcis minus compoſita*. Ego ſane pulverem ex *ſpongiae uſtae* ſcrupulo uno, *nitri puriſſimi*, *corallinae*, et *ſacchari albi*, ſingulorum ſcrupulo ſemis, bis

die

die sumptum, cum dictae *aquae* cyathis tribus quatuorve, ex usu esse saepissime comperi. Sin autem corpus macilentum sit, aquae isti par *lactis* mensura commisceri poterit. Propter vim etiam diureticam aliquid ad sanitatem conferunt *millepedae*; vivarum potissimum succus, cum *nucis Moschatae* aliquantulo contusarum, commisto *vino tenui*, expressus, *melle*que aut *saccharo* gratior factus.

Diaeta neglectui esse non debet. Carnibus ex media materia, et piscibus fluviatilibus, conchis maxime, vescatur infirmus. Salsamentis et condimentis omnibus abstineat. Aquam bibat fluvialem, etiam coctam; putealem, aut stagnantem nunquam; minime omnium nivosam. Loca enim montana, Alpes praecipue, incolentibus gutturis glandulas natura tumefieri videmus. *Fonticulis* et-

iam peccantem materiam exhaurire prodeſt. Caelum quoque mutare ſaepe in ſalutem cedit, in primis ſi morbi in pulmonem ruituri ſit metus; ita tamen ut regionem nec calidam nimis, nec frigidam, nec tempeſtatum variationibus inſalubrem, petat aeger.

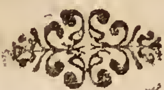
ILLVD denique in hoc morbo quantumvis pertinaci notabile eſt, quod nonnunquam per aetatis et habitus corporis mutationes, in juvenibus praeſertim, ita ſponte ſua deſinit, ut integra ſanitas reſtituatur. Ea res, ut opinor, *tactum ſanantem regium*, quem vocant, in morem primum induxit. Cum enim iſtam mali hujuſce naturam deprehenderent homines aſtuti, facile exiſtimarunt rem gratam ſe regibus facturos, ſi illis perſuaderent, ut ritu ſolenni, adjunctis ſacerdotum precibus, virtutis ſuae hoc ederent experimentum; quo

quo scilicet populi reverentiam sibi conciliare, et jure divino, si diis placet, datum sibi imperium evincere possent. Nil mirum igitur si fides dictis haberetur, et putarent interdum ipsi reges caelitus sibi concessam istiusmodi potentiam; cum

Nihil est, quod credere de se
Non possit, cum laudatur, dis aequa potestas[1].

Mundus quoque vult decipi; et res interdum ex voto cadebat, cui vis imaginandi, quae permagna est in morbis sanandis, haud parum tribuit. Hinc reges nostri (nisi forsan cum princeps aliquis sapientior sceptrum teneret) in credulum vulgus beneficium hoc jam diu humaniter contulerunt. Reges autem Galliae ante nostros se donum istud eximium divinitus habuisse jactant.

[1] *Juvenal. Sat.* IV. ℣ 70.

CAPUT

CAPUT XVI.

De ſcorbuto.

SCORBUTI nomen apud auctores medicos morbum deſignat adeo multiplicem, et facie diverſum; ut non idem, ſed alius atque alius eſſe videatur. Nullo non tempore in ſeptentrionalibus regionibus popularis fuit, eo ſaevior, quo illae oceano propius adjacent: idcirco Danos, Norvegos, et maris Baltici accolas maxime infeſtat; neque eo immunes ſunt Germani, Belgae, noſtrique homines[1].

INCIPIT autem hoc malum a foedis in ore cruribuſque ulceribus; unde

[1] Vid. *Eugalenum De ſcorbuto*; ſed in primis *Sennertum*, *Lib.* III. *Part.* V.

de Plinio *stomacace* et *sceletyrbe* dicitur[1], qui sceleribus aquarum imputat, et auxilio repertam fuisse *herbam Britannicam* (quae nobis *hydrolapathum nigrum* appellatur) memoriae prodidit. Sed et ipsi Hippocrati jam olim innotuit, a quo σπλῆν μέγας, *lien magnus*, vocatur; et pariter a frigidis, crudis, turbidisque aquis epotis oriri dicitur[2].

Memini me vidisse in nosocomio hujusmodi casum in viro rustico mediae aetatis, qui in insula *Toliapis* Ptolemaeo dicta, nunc *Sheppey*, vitam egerat. Is locus tam caelo turbido et humido, quam aquis insalubribus, infamis est. Et quidem conjectari licet Romanos milites, postquam, duce Claudio Caesare, in Britanniam transmissi erant, atque hanc insulam cum locis vicinis occupave-

1 *Nat.Hist. Lib.*XXV. *sect.* VI.

2 Vid. *De internis affection. Sect.* XXXIV. et *De aëribus, locis, et aquis, Sect.* X.

rant,

rant, morbo hoc correptos, monstrantibus incolis, *herbam Britannicam*, quam auxilio repertam fuisse dicit Plinius, comperisse, et a regione id nomen dedisse. Scimus enim imperatorem illum a Gessoriaco, quod in Gallia oppidum est, nunc *Boulogne* dictum, ex adverso Cantii nostri, hanc in terram milites exposuisse [1]. Huic parem historiam narrat Strabo de Romano exercitu apud Album Pagum, quem, duce Aelio Gallo, Augustus Caesar in Arabiam misit. Dicit enim illum oris et crurum vitiis, morbis nimirum regionis istius indigenis, qui *stomacace* et *sceletyrbe* vocantur, suntque resolutio quaedam ab aquis et herbis proveniens, tactum fuisse [2]. Minime autem dubi-

[1] Vid. *Sueton. vit. Claudii Caes. cap.* XVII.

[2] Στομακάκκη τὲ καὶ σκελοτίρβη πειραζομένης τῆς στρατιᾶς ἐπιχωρίοις πάθεσι, τῶν μὲν περὶ τὸ στόμα, τῶν δὲ περὶ τὰ σκέλη παράλυσίν τινα δηλούντων, ἔκ τε τῶν ὑδρείων, καὶ τῶν βοτανῶν, *Geograph. Lib.* XVI. *pag.* 781, *ed. Paris.* 1620.

to,

to, quin aër insalubris marinus, cibus pravus, cum aquis noxiis, caelum illud hisce vitiis obnoxium reddiderint; ex Ptolemaei enim *Geographia* liquet Album Pagum ad sinum Arabicum situm fuisse. Sed haec obiter. Rusticus ille, quem dixi, malo corporis habitu cum febre intermittente abnormi laborabat; accedebant crurum ulcera mala, in utraque nimirum tibia. Ab assumptis medicamentis, quae scorbuto conveniunt, amaris scilicet et urinam moventibus, convalescere videbatur: ulcerum enim alterum ope chirurgi jam impletum erat; alterum vero, dum sanescebat, ex improviso tenuit gangraena, et concisa carne, ne latius serperet malum, aeger subito mortuus est. Dissecto abdomine, mox oculos rapuit ingens lienis moles forma naturali, sola magnitudine aucta; neque color mutatus erat, nec mollitiem tumor aut scirrhus

viti-

vitiarat. Pendebat autem libras quinque cum quarta librae parte, cum hepar quatuor tantum libras totidemque uncias pondere aequaret. Subſtantia denique, quae viſceris hujus natura eſt, laxis fibris ſuffuſum nigrum cruorem viſui obtulit.

Ab ulceribus iſtis ſupra memoratis os ipſeque ſpiritus male olet; gingivae vitiantur, ſublividae et nonnunquam ſubatrae redduntur, ac digito vel leviter preſſae atrum cruorem emittunt; eaedemque ſic laxae ſunt, ut a dentibus diſcedant, quos facile omnes interdum eximere liceat. Interea maculae lividae, tanquam veſtigia ſuggillationum, variis corporis locis effloreſcunt; in brachiis ſcilicet, in coxis, in cruribus, ſaepeque per univerſi corporis cutem, adeo ut haec quaſi ictero foedata videatur. Tormina quoque ventrem diſcruciant. Et ne levia quidem

dem praetermittam, ab intestinorum doloribus nomen suum, tum Latinum tum Anglicum, traxisse videtur iste affectus, a voce nimirum Saxonica *schorbock* vel *schorbuck*, quae illa lingua ventris lacerationes denotat.

Praeter insalubres aquas cibos etiam in partem nocumenti trahunt auctores, salsamenta nimirum et legumina; quae, cum sint difficilis concoctionis, crassum minusque commodum nutrimentum corpori suppeditant. At causam tamen magis universalem adhuc non videntur satis attigisse. Illa autem aër est usibus vitae minus idoneus, qui in pulmones receptus plurimum noxae adfert. Id in longis navigationibus maxime manifestum est, in quibus nautas saevissime corripit haec lues. Cujus rei illustre exemplum praebuit *Historia* nuper edita itineris marini magni nostri ducis Anso-

ni, qui totum terrarum orbem circumnavigavit; in quo tertia fere pars nautarum hac calamitate consumpta periit, maloque adeo evecto, ut etiam in fractis ossibus calli, qui diu induruerant, quasi compage jam recenter rupta, mirandum dictu! dissolverentur [1]. Est profecto in hisce casibus summa humorum omnium corruptio, et quaedam putrefactio; sanguinis mistura eo usque vitiata, ut quacunque parte emissus nihil purpurei coloris habeat, sed atram et coenosam colluviem referat. Quibus autem modis ita corrumpant et putrefaciant humores dictae jam causae, non difficulter cognoscet, qui proprietates legesque motus in fabrica animali perspectas habuerit. De illis enim ut pluribus hic agam, eo minus necessarium videtur, quod in libello nuperrime edito eas fusius

[1] Vid. *Anson's Voyage round the world, London*, MDCCXLVIII.

ex-

exposui; ubi commoditates et usum *machinae Suttonianae* ad extrahendum e navibus aëra inquinatum, allatis etiam documentis, ostendi[1].

Quod ad curam attinet, facilius multo est morbo huic venienti occurrere, quam illum depellere; cum enim corpori semel insederit, difficillime medicinam sentit. Optimum autem medicamentum est aër salubris opportune inspiratus, cum apta diaeta. Cum primum igitur quis aegrotare coeperit, si forte sit in mari, quam citissime fieri poterit, mutandum est caelum, et pro marino terrenus aër hauriendus; sin in terra sit, rus amoenius petere, et aëre aperto ac sereno frui debet. Uterque vero aut carnibus recentibus vescatur, et ex materia tenerrima: aut potissimum

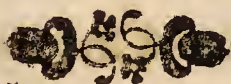
[1] *An Historical account of a new method for extracting the foul air out of ships, London,* MDCCXLIX.

herbis, tam iis, quae ſale volatili gaudent, quales ſunt *cochlearia*, *naſturtium*, *becabunga*, et his conſimiles; quam illis, quae ſuccum frigidiorem praebent, cujuſmodi ſunt, *acetoſa*, *endivia*, *lactuca*, *portulaca*, et id genus aliae. Et has quidem omnes utriuſque generis alias aliis miſcere, et temperare inter ſe, ſaepe erit utile. Maxime autem juvabit fructus ſubacidos, *mala citrea*, *aurea*, *punica*que frequenter comedendo ſtomachum pariter, ac corporis humores, refrigerare et aſtringere.

At operae pretium erit ipſam *Narrationem* itineris modo dicti pervolvere; quae multa ſane medicis ſcitu utilia, omnibus lectu jucunda, varioſque caſus ac rerum diſcrimina juſto ordine, ſtyloque eleganti deſcripta complectitur. Neque laboris fortaſſis illum poenitebit, ſi quis velit ea pervolvere, quae, cum *machi-*

nae Suttonianae utilitates exponerem, ipſe de hoc morbo conſcripſi. Leget ibi hiſtoriam maxime memorabilem de nauta quodam Batavo; qui cum in nave ad Groenlandiam appulſa hoc malo jam fere conſumptus eſſet, herba tamen *cochlearia* pecudum more paſtus, reſtituta ſanitate, in patriam firmis viribus rediit.

His, quae fuſius fortaſſe diximus, illud denique adjungere non inutile erit: quod ſanguinem, ſi ex quavis parte profluat, id quod non raro fit, *elixir vitrioli Mynſichti*, *aqua fontana frigida* commiſtum, ac ſubinde hauſtum; vel interdum etiam *tinctura ſtyptica*, eodem modo aſſumpta, commodiſſime ſupprimet.

CAPUT

CAPUT XVII.

De malo hypochondriaco.

Non unam aliquam ſedem habet malum, quod *hypochondriacum* dicitur, ſed totius corporis eſt morbus. Maxime autem vitiantur imi ventris viſcera, ventriculus nimirum cum inteſtinis, hepar, lienis, pancreas, et meſenterium ; quorum ſingula pro natura ſua et uſibus vitae, quibus accommodata ſunt, afficiuntur. Ventriculum crebri ructus et inflationes, cruditatis ſigna, infeſtant. Bilis craſſior et tenax in canaliculis ſuis haerens hos opplet, et jecur tumefacit. Cum affectus eſt lienis ; cujus officium id eſſe videtur, ut

ut per arterias ſuas ſanguinem fluidiſſimum, partim in cellulas proprias, partim in venam ſplenicam, ad hepatis uſus immittat; liquor is craſſior factus vitium facit, unde in vena iſta fere ſtagnat, et molle viſcus tumore diſtenditur. Pancreas ubi male habet, glandulae ejus, quae ſalivam deferunt, aliquo modo induratae humorem ſuum parcius profundunt; hinc bilis, quae in inteſtino illi admiſcetur, non ſatis diluitur; et chylus nimis viſcidus per canales *lacteos* dictos difficulter fertur, atque in viis ſuis quodammodo haeret. Omentum, pinguetudinis officina, ſi quando ab hoc morbo aliquid mali patitur, oleum illud tenue et ſubtile, quod in ſacculis hic colligitur ad hepar uſque deferendum, et ſanguini illuc a liene adducto affundendum, copia ſolito minori elabitur; quo fit, ut ſanguis in vena portarum neque pro more ſolutus,

neque

neque lympha attenuata ſatis refertus evadat. Meſenterii denique vitium, quod affert iſte affectus, id facit, ut glandulis membranae hujus obſtructis, lymphae in ductus chyliferos inſtillandae penuria chylus nimis ſpiſſus, et nutritioni minus idoneus, ſanguini aſſidue ſuppeditetur. Iſthaec omnia morbi hujuſce naturam patefaciunt; in quo ſcilicet ſanguis et humores craſſeſcunt, et motionibus ſuis vitaeque uſibus inhabiles redduntur.

Cavsae autem multiplicis hujus mali in promptu ſunt, quarum praecipuas, ut verbo dicam, corporis quietem, animique motiones, merito quis ſtatuat: illa enim efficit, ut tardius moveantur humores; ab his nunc conſiſtit fere ſanguis, nunc vehementius incitatur; in utroque vero caſu incommodum capit ſanitas.

Hac-

Hactenus exposita ad curationem ducunt, in qua tum expurgare, tum emendare humores convenit. Neque tamen violentiora cathartica hic opus sunt; mitioribus res tutius agitur, illis praesertim, quae incidant humores, alvumque simul et urinam moveant. Hujus generis sunt *pilulae ecphracticae*, *aloëtica saponaceis* conjuncta, *rhabarbarum*, *sal Glauberi*, et his consimilia.

Humorum vitium, lentor nimirum et crassitudo, medicamentis ex *chalybe*, amaris et aromaticis adjunctis, tincturae praesertim modo, commodissime tollitur. Aquae vero, quae per venas hujus metalli fluxerunt, medicamentorum omnium chalybeiorum sunt efficacissimae.

Omnia denique corporis exercitationum genera necessaria sunt: sphaeris ligneis vel pila ludere; brachia, compressis utraque manu pon-

deribus plumbeis, frequenter agitare, eſt utiliſſimum; nihil autem aſſidua equitatione ſalubrius.

Dictis finem imponet narratiuncula, quae riſum ſimul moveat, et inconſtantis hujus morbi indolem patefaciat. Vir quidam academicus ex nimia ignavia hac aegritudine tam graviter laborabat, ut tandem decumberet: ingraveſcente indies morbo, mortem ſibi inſtantem denunciat; jubet igitur, ut moris eſt, campanam funebrem in templo aedibus ſuis vicino pulſari, quaſi neniam ſuam ante ſupremam vitae horam audire volens. Fuerat autem ipſe juvenis exercitii cauſa modulate campanas pulſare ſolitus. Quid jam ſequitur? Campanarum pulſator illi male rem agere videtur; ſtatim itaque iratus e lecto ſurgit, manibus ſuis modum rectius pulſandi monſtraturus; quod cum fecerat, totus ſudo-

ſudoribus diffluens ad lectum iterum ſe confert, mox expiraturus. Vitam autem reddidit iſte labor, et convaluit. Ita, quod obſervavit olim Hippocrates [1], *contraria contrariorum ſunt medicamina.*

[1] Τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰήματα, *De flatibus*, § III.

CAPVT XVIII.

De animi affectibus.

AFFECTVS animi, quos *passiones* vulgo appellant, vehementes nimirum et immoderati, pro morbis haberi debent; nam corpori etiam varias aegritudines afferunt. Id autem quibus modis eveniat, nisi cognita animi natura, legeque perspecta, qua is cum corpore in unum coëat animal, intelligi nequit; quam scientiam in hac vita nunquam, ut opinor, assequemur. Vitae enim ac naturae nostrae ratio ita comparata est, ut facultates animi viresque corporis mira quadam promptitudine exeramus; modum vero ipsumque actionum omnium principium prorsus

ſus ignoremus, cujus cognitio ad bene beateque vivendum minime neceſſaria eſſe videtur.

EFFECTA tamen motionum animi in machinam noſtram deprehendere facile poſſumus; nec mutationes, quas in ſanguine et humoribus ſecum ferunt, dignoſcere eſt admodum difficile. Quaedam enim ſanguinei laticis motum reprimunt, aliae incitant, nonnullae alternatim ſiſtunt et propellunt. Sic moeror et metus cohibent; iracundia, indignatio, et intemperata libido ſtimulant; conjunctae hujuſmodi perturbationes motus tardioris, aut celerioris, viciſſitudines ſubitaneas, ſe feſtinanter excipientes, procreant. Neque illud obſervare alienum eſt, quod immodici affectus, ubi diu inſederint, pro natura ſua in longos ſaepe morbos vertuntur. Ita ſolicitudo, deſperatio, moeror, melancholiam faciunt;

ciunt; iracundia longo tempore perseverans in furorem et insaniam desinit. Attamen pro varietate temperamentorum cum animi, tum corporis, plus minusve nos movent affectus. Quin et in eodem homine non omni tempore pariter perturbant. Usque adeo incomprehensibilis est fabricae nostrae constructio.

Caeterum id longe adhuc mirabilius est, quod inter auctores medicos a solo sagacissimo Aretaeo animadversum reperio[1]. Etenim non modo, ut is notat, animi affectus morbos faciunt; sed et vicissim ipsi morbi efficiunt πάθη, eaque interdum, quae naturae illorum contraria videantur. Exemplo apud ipsum est *hydrops, qui licet morbus sit perniciosissimus, aegrotantibus tamen tolerantiam et patientiam affert; non*

[1] *De causis et signis diuturnorum morborum, Lib.* II. *cap.* I.

ex

ex alacritate, ac bona ſpe, velut iis accidit, qui bonis rebus utuntur, ſed ex ipſa morbi natura. Cujus rei cauſa, inquit, *exponi non poteſt, ſed mirari tantum id licet.*

VERVM iſta omnia ſpirituum animalium miniſterio peraguntur; hi enim cor, motus ſanguinis inſtrumentum, minori aut majori vi contrahunt. Idcirco pulſus arteriarum has permutationes etiam in ipſo illarum ortu commonſtrant.

PRIVSQVAM autem ad medicinam harum animi aegritudinum deveniam, monere convenit, non fruſtra, ſed optimo Supremi rerum Conditoris conſilio, inſitas nobis eſſe naturales iſtas animi commotiones; quò ſcilicet ad mala fugienda, et bona arripienda, cum impetu quodam feramur. Minime igitur noxia ſunt πάϑη, niſi ubi immoderata re-

ctae

ctae rationis imperio non reguntur, et limites aptos tranſcendunt.

Tvmidos autem hos animi fluctus componere philoſophiae munus eſt. Verum, proh dolor! ad irritum hic plerunque cadunt Stoicorum praecepta; quippe qui et ipſi ſaepenumero magna loquuntur, non vivunt:

Naturam expellas furca licet, uſque recurret.

Tentandum eſt tamen, et quo difficilior ſit pugna, eo glorioſior erit victoria. Sed haec philoſophorum diſputationibus relinquenda eſſe forſan quis dicet, cum noſtrum ſit corporis medicinam promittere. At liceat mihi in re tanti momenti pauca quaedam virtutis incitamenta, quae ex ſcholis eorum didici, hiſce medicis noſtris immiſcere.

In primis itaque ipſa natura trahimur omnes ad voluptates; quarum aliae

aliae corporis, aliae ſunt animi. Ad illas autem maxima pars hominum proclivior eſt; harum illecebris pauci, *quos aequus amavit Jupiter*, capi volunt. Rei autem iſtius haec ratio eſſe videtur, quod vix unquam iſtis recti animi conſcientia frui licuit, et gaudium illud percipere, quod ex libidinum ſuarum moderatione viro bono enaſcitur; cupiditatum vero lenociniis dediti virtutis blandimenta nondum experti ſunt, unde ignoti nulla cupido. Paulatim igitur aſſueſcere oportet, nec oleum camino unquam eſt addendum, ſi quis tantam hanc exoptat felicitatem.

Pertinet ad hanc rem id, quod eſt apud Ciceronem, a Catone dictum; acceptum vero ab Archyta Tarentino, magno in primis et praeclaro viro: *Nullam capitaliorem peſtem, quam corporis voluptatem, eſſe hominibus a natura datam; cujus vo-*

luptatis avidae libidines temere et effrenate ad potiundum incitarentur[1]. Et ea ſane, quae ſummus ille vir huc facientia perſequitur, prudens quiſpiam magna animi jucunditate perlegere poterit. Rectiſſime igitur apud Silium Italicum exclamat virtus:

Quippe nec ira Deûm tantum, nec tela, nec hoſtes;
Quantum ſola nocet animis illapſa voluptas[2].

VERVM enimvero, ſicut moderatio cupiditatum mentem confirmat, ita temperantia in victu corpus turbidis his motibus minus obnoxium reddit. Neque id tantum in iis, quibus excandeſcit ſanguis; ſed etiam in illis, qui reprimunt, locum habet; quandoquidem tranquillum rerum ſtatum conſervat.

ET hac quidem via venientibus his malis occurritur, aut ſaltem le-

[1] *Cato Major, Cap.* XII.

[2] *Punicorum, Lib.* XV. ℣ 94.

viora

viora fiunt. Ubi autem jam corpus occuparint, ſingula ſibi convenientia poſtulant remedia. In iis commotionibus, quae vitalium humorum curſum coërcent, ſtimuli requiruntur; frena vero, ſi efferveſcant. Stimulant commodiſſime *gummi graveolentia, caſtoreum, ſales* et *ſpiritus volatiles ex animalibus vi ignis eliciti*, et ſimilia. Impetum autem et furorem ſanguinis refrenant, ſanguinis miſſio, alvus paulo fuſior, *nitrum*, et quaecunque refrigerantia. Optimum autem eſt conſuetudine et conſiliis uti fortium et ſapientium virorum; permultum enim in vita omni valent exempla, quibus rationi obtemperare ſenſim diſcimus, affectuſque regere, qui, niſi parent, imperant.

Qvi autem prorſus ἀπαθεῖς nos eſſe volunt, omneſque animi affectus quaſi nocuos ſupprimere; ii certe rerum Conditoris ter Optimi

Maximi ſapientiam et bonitatem impugnant, qui in optimos uſus fabricae noſtrae illos inſeruit et quaſi intexuit; idque non ut ſingulis tantum ſalutares, ſicut jam dixi, ſed etiam ad ſocietates conjunctioneſque hominum ſervandas prorſus neceſſarios.

CAPVT

CAPVT XIX.

De morbis mulierum.

SVPER mulierum morbis multa dicere eo minus neceſſarium eſſe videtur, quod in his deſcribendis et ſanandis tantum operae poſuerint plurimi auctores. Pauca tamen, ne neglectui habitus videatur ſexus amabilis, breviter attingam; illis, qui virgines infeſtant, primum tribuens locum, quibus coelebs ſua vita multa affert incommoda. Ex his autem frequentiſſimum eſt,

SECTIO I.

Menſtruorum ſuppreſſio.

MENSTRVORVM fluxum plerumque impedit ſanguinis lentor, quo fit, ut

ut is canaliculos ad hunc effluxum natura comparatos, et ſphincteribus ſuis inſtructos, vi ſua aperire non poſſit. Neque enim, ut vulgaris fert opinio, arterias uteri ſingulis menſibus dirumpit ſanguis; ſed per ductus ſibi proprios, naturae legibus turgeſcens, foras exit. Ab iſta humoris vitalis craſſitudine evenit, ut vultus color vividus in viridem mutatus amittatur et pereat.

Hvic malo illa remedia conveniunt, quae ſanguinis circuitum promovendi, viſcidoſque humores incidendi et attenuandi, vi pollent: qualia ſunt amara omnia, aromaticis conjuncta; ut etiam multa eorum, quae *ferrum* ſuppeditat. Haec autem antecedere debet ſanguinis detractio; et cathartica, adjuncto *mercurio ſexies ſublimato.* Praeſtantiſſima eſt etiam *tinctura ſacra.*

Ex

Ex omnibus autem, quae menſes movent maxime, ſingularem virtutem habere deprehendi *helleborum nigrum*; ita ut illum vix unquam ſpem fefelliſſe meminerim. Idcirco *tincturae melampodii* cochleare minimum ex aquae tepefactae hauſtulo bis die aſſumi jubeo. Et illud quidem notabile obſervavi; quod quotieſcunque aut propter malam partium conformationem, aut alia quacunque de cauſa, ſine effectu datum eſſet hoc medicamentum, ſanguis per alias vias propulſus fuerit: unde clariſſime conſtat, quanta vi ſanguinem propellendi polleat iſta medicina.

SECTIO II.

Immodicus menſium fluxus.

Sed et non raro nimis magna copia fluunt menſes. Ubi hoc accidit, cohibendum eſt profluvium. Id autem,

tem, miſſo primum ſanguine, efficiunt, cum ea, quae ſanguinem cogunt et inſpiſſant; tum, quae fervorem ejus minuunt. Ex illis praecipua ſunt, quae *vitriolum* aut *alumen* participant; in primis *tinctura roſarum*; aut *pulvis* ex *aluminis rupei* portionibus tribus, et *ſanguinis draconis* parte una, ſimul liquatis, confectus. Calorem vero ſanguinis, et fluxum hinc provenientem, quibuſcunque aliis remediis potentius lenit *cortex Peruvianus.*

SECTIO III.

Fluores albi mulierum.

FOEDUS morbus eſt tetra iſta colluvies, quae colore albo ex foeminarum naturalibus interdum profluit. Hunc autem humorem modo profundunt canales uterini; modo ex glandulis, quibus conſita vagina eſt, erumpit. In illo caſu, fluentibus menſibus, ſupprimitur profluvium; in

in hoc, etiam cum in menſtruis eſt mulier, perſtat adhuc, et vel uterum gerentem excruciat.

In utraque mali ſpecie corporis habitus praecipue habenda eſt ratio; ab illius enim vitio tam hic, quam iſte morbus originem trahit; ubi autem in ipſa vagina ſedem fixit, externa etiam opus ſunt.

Vomitvm igitur plerumque primo ciere oportet, *vino* praeſertim *ipecacoanhae*. Purgantia brevibus intervallis data conveniunt, in primis *rhabarbarum*: quod vel per ſe, adjectis quibuſdam aromaticis, additoque interdum, ubi res poſtulat, *mercurii ſexies ſublimati* aliquanto; vel, quod nomine *tincturae rhabarbari vinoſae* proſtat, frequenter aſſumi poterit. Quinetiam laxiores corporis fibrillae adſtringentia deſiderant, ea in primis, quibus *ferrum* ineſt.

Qvod ad externa autem, quae in vaginae vitio necessaria fore dixi; ea minime adhibere oportet, quae nimia vi peccantem humorem reprimunt ac repellunt; illa tantum sunt ex usu, quae membranae hujus ulcuscula detergent simul et sanant. Ipse eventu saepe felicissimo foeminam laborantem, aut *aquam aluminosam Bateanam*, aut *aquam vitriolicam camphoratam* (adjecto alterutri *mellis Aegyptiaci* aliquantulo) per syringem hujusmodi usibus aptam, parva quantitate, at repetitis vicibus, infundere jussi. Neque nihil ad sanationem confert vaginam subinde suffumigare; superinjecto nimirum prunis pulvere ex *thure*, *mastiche*, *succino*, et *cinnabari antimonii* ita commistis, ut singulorum aequalis sit portio.

SECTIO

SECTIO IV.

De morbo hyſterico.

Nullus morbus aeque foeminas vexat, atque *affectio hyſterica*. Haec puellarum, nuptarum, viduarumque communis eſt; et ſi non magnum periculum, terrorem tamen non levem ſaepiſſime affert; interdum etiam ita exanimat, ut tanquam comitialis morbus proſternat.

Ubi incidit in eam mulier, ſi ſatis virium eſt, ſanguis miſſus adjuvat; ſi parum eſt, cucurbitulae tamen defigendae ſunt inguinibus aut coxis. Sin autem diutius jacet, extinctum ex lucerna linamentum, aut aliud quiddam foetidi odoris, naribus admovere oportet, quo excitetur. Aquae frigidae perfuſio idem efficit. Inter haec coxas et poplites perfricare convenit.

Deinde, ubi ad ſe rediit aegra, ne caſus idem revertatur, providendum eſt. Menſtrua, ſi ſolito minus fluxerint, proritanda ſunt. *Gummi graveolentia* multum proſunt, item parata ex *ferro* medicamenta. Corporis etiam exercitationes conveniunt. At facienda plerumque eſt animi commotionibus medicina.

Sapientissime denique Hippocrates pro medico maritum eſſe voluit. Ille enim, poſtquam *caſtoreum*, aliaque plurima juvantia, propoſuerat; *Optimum eſſe, ut mulier in utero geſtet, et virgo cum viro ſimul habitet*, decernit [1].

[1] Ἄριϛον δὲ ἐν γαϛρὶ ἔχειν· τὴν δὲ παρθένον πείθειν ξυνοικέειν ἀνδρί. | *De morbis mulierum, Lib.* II. *ſect.* 19.

SECTIO

SECTIO V.

De partu difficili.

HUMANITAS nos admonet, ut mulieribus difficulter parientibus, si quid auxilii praeter manus operam praestari possit, succurratur. Quanquam enim humani generis propagationi ita consuluerit provida natura, ut, licet magno cum dolore, sine multo certe periculo ex utero exeat foetus; fit tamen interdum, ut gravi cum labore in lucem protrahatur infans. Id multas ob causas evenit, quibus obviam ire norunt obstetrices. At unico in casu quid faciendum sit, saepe nesciunt; is est, cum irritis conatibus, colicorum torminum aemulis, diu parturit foemina. Hoc ubi fit, *opii* granum unum aut alterum assumere convenit; cujus ope dolores isti, qui partum impediunt magis quam pro-

movent, conquiefcunt, et fublevata rem fuam ftrenue agit natura. Eft etiam illud hic alicujus momenti, quod medicamenti anodyni vis, ut alias omnes partes conftrictas, ita etiam uterinas laxat aperitque.

CAPVT

CAPVT XX.

De morbis venereis.

LVES venerea, magnum illud ſcortatorum flagellum, opprobrium foret medicorum, ni feliciter illi remedium inventum fuiſſet *argentum vivum.*

MORBI naturam, hiſtoriam, et progreſſus ita diſerte expoſuit doctiſſimus Aſtruccius [1], ut nihil amplius ad ejus cognitionem requiri poſſit. Modum autem, quo vires ſuas in corpore exerit ponderoſus hic liquor, ipſe olim ſatis, ut opinor, adjunctis etiam cautionibus aliquot ne-

[1] *De morbis venereis. Lutetiae Pariſiorum,* MDCCXL.

necessariis, dilucide explicui [1]. Illud igitur solum restat, ut super incommodo uno et altero, quae morbo huic, partim ex ipsius natura, partim ex mala curatione superveniunt, monita quaedam suggeram.

Et primo quidem infestus casus est jugis ista, quae gonorrhoeam interdum excipit, humoris mucosi destillatio. Pertinax id profluvium tam ex vesiculis seminalibus, quam ex glandulis, *prostatis* dictis, provenit, corrosis vi morbi canaliculorum oribus; illosque maxime fatigat, qui ad expellendum virus conceptum fortioribus catharticis nimis diu corpus debilitarunt.

Balsamicis partes laxatas confirmare nituntur medici, at frustra plerumque sunt. Mihi multis jam annis in usu fuit hujusmodi tinctu-

[1] *Essays on poisons*, MDCCXLVII. *Essay* IV.

ra;

ra: *Rhabarbari* drachmae tres, *gummi guaiaci* ſeſquidrachma, *laccae* drachma una, *cantharidum contuſarum* drachmae duae, *coccinellae* ſemidrachma, in ſpiritus vini rectificati ſeſquilibra infunduntur, et fit colatura. Hanc efficaciſſimam eſſe ſemper expertus ſum, et medicis chirurgiſque quamplurimis commendavi. Guttae autem triginta, ad quinquaginta uſque (quantum ſcilicet ſine urinae difficultatis metu ferri poterit) mane, et hora decubitus, ex aquae tepefactae hauſtulo aſſumuntur.

Non raro autem, morbo per longum ſalivae fluxum depulſo, febris hectica corpus debilitatum occupat. Ubi id accidit, decoctum ex *lignis guaiaci* et *ſaſſafras*, *radicibuſ*que *Chinae* et *ſarſaparillae*, adjuncto *glycyrrhizae*, *ſeminum*que *coriandri* aliquantulo, copioſe bibendum eſt,

lacte commisto. In decocti autem hujus usu, usquequo refectae fuerint vires, persistere oportet.

Deniqve non alienum erit monuisse, tempus proritandae salivae, quo noxii humores expellantur, maxime opportunum id esse, cum aut pustulae per corpus, aut ulcuscula in ore praesertim et faucibus, jam aliquandiu proruperint; neque tamen ossa, quibus proxime instat caries, corrumpi coeperint. Metus enim est, ne lamellae osseae, putredini jam obnoxiae, ponderosa globulorum metallicorum vi diffringantur. Idcirco usu medicamenti parciori hanc curam longius protrahere, quam festinare, satius est.

CAPVT

CAPVT XXI.

De morbis, qui aliis ſuperveniunt, aut in alios mutantur.

PLVRIMVM confert cum ad medendi rationem, tum ad medici honorem, quinam morbi aliis ultro ſuperveniant, aut in alios mutentur, cognoſcere. Horum igitur praecipuos quoſdam breviter commemorabo.

DISPVTANT autem inter ſe auctores, quarumnam cauſarum vi iſtiuſmodi mutationes eveniant. Eae autem cauſae pro morborum natura ſunt diverſae. Nonnunquam enim partium affectarum conſortio, et quadam cognatione cum aliis, ex laeſa in ſanam illabitur malum. Saepius

pius partium vicinia damnum latius trahit. Saepiſſime vero ipſe morbus eſt ejus conditionis, ut vel per modum ſolutionis, vel corporis corruptionem, in alium deſinat. Exempla nonnulla ex multis, quae in promptu ſunt, producam.

Capitis et ventriculi conſenſus facit, ut hoc pituita gravato, illud vertigine laboret; et contra, ut, repleto aut laeſo cerebro, ventriculus aegritudine corripiatur. Pari cognatione jecinoris et inteſtinorum fit, ut, colicis doloribus haec torquentibus, icterus in illo mox oriatur; cum ex adverſo icterus interdum bilem flavam in alvum effundit, et tormina excitat. Uteri quoque cum multis partibus eſt conſortium, adeo ut Hippocrates *hunc eſſe omnium in mulieribus morborum cauſam*[1] dixerit. Hae autem partes praeſertim ſunt caput,

[1] *De morbis mulierum, Lib.* II.

pulmo,

pulmo, et ſtomachus; *συμπαθείας* vero inſtrumenta ſunt ſpiritus animales, qui animi maxime affectionibus commoti, vel a vulva male affecta corpus afficiunt, vel noxas corporis cum illa communicant.

PARTIVM autem vicinia, quam alteram cauſam morborum ſucceſſionis propoſui, in inflammationibus praecipue locum habet, humore in partem adjacentem tranſlato. Ita pleuritis in peripneumoniam tranſit; difficultati urinae, quam *στραγγουρίαν* Graeci vocant, ileus ſupervenit; renum malae affectiones lumbos in conjunctionem trahunt, lumborumque dolores cum renibus communicantur.

MORBORVM denique, qui aliis ſuperveniunt, aut in alios mutantur, tertiam cauſam naturae ipſorum tribui; quae, cum ſit multiplex, multis etiam modis effectum ſortitur. Arthritis

thritis interdum in dolorem colicum tranſit, dolorque colicus in arthritidem. Varices doloribus articulorum ſupervenientes liberationem morbi promittunt. Apoplexiae ſuccedit paralyſis; et nervorum, nunc in toto corpore, nunc in aliqua tantum parte, reſolutio morbum ſolvit. Sin autem a membris jam reſolutis ad caput revertatur malum, mors plerunque pro medico eſt. Difficultas ſpirandi, quae diu moleſta fuit, hydropem in pectore pariter ac abdomine progignit. Hydrops intercutem ne in aſcitem deſinat, magnopere timendum eſt. Melancholiae etiam, quae longo tempore duravit, non raro ſupervenit morbus comitialis, ſalutiſque ſpem omnem adimit.

Mvlta, quae huc faciunt, collegit Hippocrates, et ex illis divinam artem bonum aut malum eventum praeſagiendi ſapienter monſtravit.

Ut

Ut finem igitur faciam, non ab re erit monere, etsi causae, quas dixi, singulae virtutem suam haud raro exerant; ut multae tamen simul, junctis viribus, morborum cum successiones tum mutationes efficiant, plerumque evenire.

CON-

CONCLVSIO.

De vitae regimine.

A PROPOSITO, ut opinor, nequaquam alienum erit, ſi illis, quae aegris facienda propoſui, nonnulla etiam, quae ſanis per omnes aetates conveniunt, concluſionis loco breviter adjungam. Etſi hunc ſane laborem ſapientiſſimi Celſi praecepta ſupervacuum fere reddidiſſe videantur [1]: quae, diſcriminis, quod caelum diverſum, diverſaque hodie ac olim vitae conſuetudo facit, habita ratione, quiſquis ſervaverit; is profecto, ut verbis ipſius utar, *in ſecunda valetudine adverſae praeſidia non conſumet.*

1 *Lib.* 1. *cap.* 1, 2, et 3.

ITA

Ita enim comparatum eſt corpus noſtrum, ut mutationes aliquas et aberrationes ſine magna injuria facile ferre poſſit; quod ni ita eſſet, detrimentum perpetuo fere levibus de cauſis fabrica noſtra caperet. Id commodum praeſtant mirae iſtae interiorum partium communicationes, quibus uni male affectae altera confeſtim opem fert. Ita repleto ultra modum corpore, per has aut illas vias ſponte naturae fiunt interdum exinanitiones. Et ob hanc cauſam morbi ab inanitione, quam a repletione, orti periculoſiores eſſe ſolent; quoniam demere, quam addere, materiam expeditius poſſumus. Idcirco etiam, quamvis temperantia omnibus ſit utilis; medici tamen antiqui auctores fuerunt, ut qui bene valeret, et ſuae ſpontis eſſet, genio nonnunquam indulgens tam cibum, quam potum, ſolito abundantius aſſumeret. Tutior autem eſt in potio-

ne, quam in eſca, intemperantia. Caeterum qui expletus eſt, facilius concoquet, ſi, quidquid aſſumpſit, potione aquae frigidae includat; cui etiam, praeſertim ſi condimenta cum cibis devorata fuerint, *ſuccum limoniorum*, vel *elixir vitrioli Mynſichti*, adjungere proderit. Tum pauliſper invigilet, deinde dormiat. Si quibus vero de cauſis futura eſt inedia, labor omnis vitari debet. Neque ex ſatietate fames, neque ex fame ſatietas idonea eſt. At neque ex nimio labore ſubitum otium, neque ex otio nimio labor ſubitus, ſine gravi erit noxa. Senſim igitur quaecunque mutationes faciendae ſunt.

Varium etiam habere oportet vitae genus; modo ruri eſſe, modo in urbe, navigare, venari, quieſcere interdum, ſed frequentius ſe exercere; ſiquidem ignavia corpus hebetat, labor firmat. At modus in his omnibus ſervandus eſt, neque mul-

tum

tum fatigari convenit: frangit enim vires, et corpus ſolvit, crebra et vehemens exercitatio; moderata vero ſemper cibum antecedere debet. Ex omnibus autem exercitationis generibus commodiſſima eſt equitatio; aut, ſi imbecillitas id non ſinit, vectio in curru, vel ſaltem in lectica: deinde arma, pila, curſus, ambulatio. Verum id incommodi fert ſenectus, ut corpori exercendo vires vix ſufficiant, cum tamen ſanitas id maxime requirit. Fricationes igitur in hac aetate ſuis manibus, ſi id fieri poteſt; ſin minus, opera ſervorum neceſſariae ſunt; quae verriculis ex ſetis confectis optime peraguntur.

Dulce curarum levamen, et virium reſtitutio, ſomnus eſt; qui, quod in vigilia laboribus diſperditur, quiete reparat reficitque. At neque is immodicus juvat; ſenſus enim hebetat, et vitae officiis minus idoneos reddit. Tempus autem ſomno op-

portunum nox eſt, in qua tenebrae et ſilentia illum invitant et conciliant; diurnus minus recreat. Quod ſi plebem ſervare convenit; multo magis viros literarum ſtudioſos tenere oportet, quorum mens, aeque ac corpus, injuriis plus patet.

PVERIS alimentum mollius et lenius, juvenibus valentius congruit. Senes de cibo demere, et potioni addere debent. Aliquid tamen conſuetudini dandum eſt, in frigidioribus praeſertim regionibus, qualis eſt noſtra; nam in his ut acrior ciborum appetentia, ita facilior eſt concoctio.

CONCVBITVM, cum jam aetas et robur ſtimulant, neque nimis concupiſcendum, neque nimis pertimeſcendum eſſe, conſentiunt medici. Senem ſua monet frigiditas, ne pro voluptate ingratum laborem trahat, et fata ſua abrumpat. Turpiſſimum autem eſt, et maxime noxium, vi imaginandi quemquam ſe ad vene-

rem ficta perſona incendere. Illud denique omnes ſemper cogitare oportet, quod tum hanc, tum alias quaſcunque,

Voluptates commendat rarior uſus.

IPSE denique, re bene perpenſa, ſaepenumero mecum ad hunc modum reputare ſoleo. Utcunque voluptates, opes, potentia, caeteraque, quae fortunae dicuntur bona, nimis inaequaliter hominibus diſtributa eſſe videantur; ſi tamen in univerſis rem ſpectemus, illorum, quae felicitatem faciunt, major deprehendetur aequalitas, quam vulgo exiſtimatur. Communibus vitae utilitatibus commodius ut plurimum fruuntur humilis ordinis homines, quam illuſtres, et qui primum locum obtinent. Victum ſalubrem ſuppeditat labor modicus, qui et cibi appetentiam et concoctionem juvat; hinc jucundus ſomnus feſſa membra recreat, neque curae edaces abrumpunt;

punt; laeta proles domum replet, ſuccreſcentibus paterno labori robuſtis filiis. Quantum autem hiſce cedunt cum aerumnis conjunctae plerorumque opulentorum inanes deliciae! Indiget illorum ſtomachus, ut veſci poſſint, ciborum condimentis, quae ſanguinem calefaciunt et corrumpunt, corpuſque morbis opportunum reddunt; diurna crapula nocturnam quietem interturbat; in poenam vitiorum nati, grande familiarum decus et columen, culpa parentum morbos in utero materno contrahunt, quibuſcum per totam vitam conflictati vix ad languidam ſenectutem perducuntur; anxietatibus quoque de honoribus et ſpendidis titulis conſequendis ſaepe diſcruciantur, ita ut oblectationem, quam ex praeſentibus bonis percipere poſſent, vana ſpe plura adipiſcendi non raro amittant. Horum igitur

Quis non optaret pauperrimus eſſe bonorum?

Quin

Quin et omnibus hiſce incommodis illud accedit, quod lautitiis onuſtum corpus animum quoque praegravat, et ad libidines incendit; cum ex adverſo tenuis humiliorum victus neque corporis vires opprimat, neque vitiis alimenta ſuppeditet. Quare, niſi opes comitetur prudentia,

Vivitur exiguo melius.

Neque injuſta noverca, ſed omnino utilitatum provida et benefica mater, cenſenda eſt natura.

In ſumma igitur, ſapientis eſt in omni vita

Servare modum, finemque tenere,
Naturamque ſequi [1].

Quiſquis autem de natura humana recte judicium tulerit, eam ita conſtitutam eſſe inveniet; ut, quemadmodum alii aliis ratione et ingenio longe praeſtamus, et tamen omni-

1 *Lucan. Lib.* II. ℣ 381.

bus

bus, quod dolendum, pravum quidpiam eſt ingenitum; ſic et corpora ſaniſſima vitio aliquo inſigni raro non laborent: quod ut futuri interitus ſeminium nos brevis aevi memores faciat, monſtretque appoſite ad hanc rem olim dixiſſe Lucretium,

Vitaque mancupio nulli datur, omnibus uſu[1];

neque ἀπροσδιόνυσον fuiſſe effatum illud Hippocratis, Ὅλος ἄνθρωπος ἐκ γενετῆς νȣσός ἐςι[2].

[1] *Lib.* III. ℣ 984. | [2] *Epiſt. ad Damaget.*

FINIS.

ERRATA.

Pag. 18. *lin.* 21. *leg.* abſceſſus. 19. *not.* 1. *Aphor.* 1. 58. *not. animad.* 83 et 84. 66. 3. exinanitionibus. 93. 16. *doloris.* 98. 12. dyſpnoeam. 168. *not. pag.* 55. 177. 12. Whytt. 212. 12. *Regalis.* 14. Coſimus. 242. 10. *noces.*

